

CESTIUNEA DUNĂRII

DE

M. KOGĂLNICEANU.

*Dunăre mamă vitează,
De când lumea 'mî stă de pază.
Ea mă scaldă, mă 'ntăresce,
Ea mă 'nchină şi mă cresce !
Sufle, trecă vîntul rău,
Trecă peste capul meu !
Eu cu Dunărea sîntu una :
Batemă timpul şi furtuna.*

Vasile Alexandri.
(*Collecţiune de cîntece populare*)

~~~~~  
Ediţiune revădută  
~~~~~

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMÂNE, (LABORATORII ROMÂNI)

26 — Strada Academiei, — 26.

1882.

Nu atâta spre a răspunde la îndelungatele și violentele provocări ce mi s'au făcut și de la tribuna Senatului și de la cea a Camerei deputaților, cât spre a-mi împlini o datorie către țară, publică această scriere privitoare la *cesiunea Dunării*.

Partea întâia cu care îmi încep lucrarea, cuprinde două memorii, ce fiind la Paris am scris asupra acestei cesiuni. Întâiul a fost adresat ministrului de externe al României; al doilea, ambasadorului unei mari puteri acreditat la Paris. Ambele acte trată *starea legală a cesiunii*, și le publică fără nici un comentariu.

Partea a doua a lucrării mele cuprinde istoricul neînțelegerii ce în calitate de ministru al României la Paris, am avut cu guvernul d-lui I. C. Bră-

tianu în privința modului de a apăra acestu mare interesu naționalu, politicu, comercialu și economicu alu României ce poartă numele de *libertatea Dunării*.

M. Kogălniceanu.

I.

MINISTRULUI AFACERILOR STRĂINE

MINISTRUL ROMÂNIEI DIN PARIS.

Paris, 10 Augustă, 1880.

Domnule Ministru,

Mă ocupamă a desvolta depeşele telegrafice ce amă avută onóre a vă adresa în urma notei domniei-vóstre No. 10549 din 23 Iuniă 1880 atingátore de pretenţiunea cabinetuluî din Viena de a face din Austro-Ungaria ună stată riverană în valea Dunării dintre Porţile-de-feră şi Galaţi, şi de a'si asicura preşedinţa permanentă cu votă preponderantă în comisiunea stateloră riverane, când amă priimită depeşa domniei-vóstre No. 11623 din 21 Iuliă 1880.

Coprinsul acestei ultime depeşi, permiteţi'mi, d-le mînistru, a v'o dice cu francheşă, m'a pusă într'o mare nedumerire. Numaî bună-voinţa domniei-vóstre de a 'mi trămite instrucţiuni ulterioare şi lămurite mă va putea scóte din ea.

Étă causa acestei nedumeriri:

Domnia-vóstră prin ântéia notă imi diceţi, că co-

misarul nostru din comisiunea europeană a Dunării v'a frămisă două memorie asupra unei cestiuni de unu interes realu pentru noi, (regulamentarea navigațiunii Dunării dintre Porțile-de-feru și Galați) și care, adăogiți domnia-văstră, aru fi de dorit să se pōtă resolve în sensul propus de comisarul nostru.

‡ Mai apoi domnia-văstră mă invitați că, inspirându-mă de ideile coprinse în acele memorie, să caută, în convorbirile ce voiă avea, să sustină ideile din aceste memorie, sau să suggeră aceste idei, când ele nu se voră produce spontaneu. Mai adăogiți că, se înțelege, că aru fi de prisosă a provoca p' acele cari ași sci de mai înainte că nu aru să fie acceptate. Cu modul acesta, urmază nota domniei-văstre, amă putea sci, dacă la timpul oportunu, vomă avea perspectiva de a avea majoritatea în favórea loră, în sênul comisiunii. Și sfirșiti prin o bine-voitoare invitațiune ce 'mă faceți, de a vă comunica impresiunile m le și rezultatul practicū ce gradualu ași putea obține.

În urma cetirii notei domniei-văstre, m'amă pusă a studia cu deamănuntul memoriele colonelului Pencovică alăturate pe lângă acéstă notă.

Din cetirea acésta amă vedutu, că cestiunea regulamentării Dunării dintre Porțile-de-feru și Galați este la ordinea zilei, și că Austro-Ungaria, socotind momentul oportunu, s'a hotărîtă din nou a'și înainta pretențiunea de dominațiune asupra Dunării de jos, pretențiune pe care a formulat-o

mai întâi înaintea Europei în Congresul de la Paris, pretențiune care, de și tot-d'auna respinsă de puterile cele mari, cabinetul din Viena nu lipsește de a o pune pe tapet, ori de câte ori i se pare că ar avea șanse de reușită.

Mă voi ocupa puțin de întâiul memoriu al colonelului Pencovici, acel din 8/20 Iuniu, spre a ajunge mai de grabă la cel al doilea care tratează cestiunea ce ne ocupă.

În privința celui d'întâi voi fi foarte scurt.

Mi-ați făcut onoarea de a mă cere și opiniunea mea în privința acestei mari cestiuni. Cu francheța din care am făcut legea vieții mele politice, și cu toate neajunsurile ce adesea această francheță mă-a causat, și *póte îmi va cauza încă*, vă voi spune, d-le ministru, că nu găsesc fericită ideea d-lui Pencovici, de a cere că, o dată ce România face parte din Comisiunea Europeană a Dunării, ca putere teritorială alături cu marele puteri subscriitoare tratatelor de Paris și Berlin, ea ca stat riveran să mai aibă încă un delegat alături cu delegații Serbie și Bulgariilor. Și așa fiind cred că această cerere n'are nici o probabilitate de a fi priimită de Europa; și, după mine, nici interesele noastre n'ar câștiga nimic dacă chiar ar fi priimită. Prin urmare, cererea acesta nici n'am formulat-o, nici n'am sprijinit-o, usând de libertatea ce mă-ați dat de a nu provoca idei, cari aș ști de mai înainte că nu aș să fie priimate.

Vinū la alū duoilea memoriū, acelū din ¹¹/₂₃ Iuniū care tratéză în fundū cestiunea ce ne preocupă.

Eū n'amū de cât a adresa colonelului Pencovicī felicitările mele cele mai vii pentru chipul lucidū, francū, logicū și eminate patrioticū cu care pri-vesce și constată pretențiile de hegemoniā ale Austriei asupra Dunării nōstre,

Nu voiū intra a vē desvolta tōte amānuntele acestui memoriū importantū. Domnia-vōstrā 'lū-ați cititū, 'lū-ați aprobatū și 'mī-ați recomandatū de a'ī sustine conclusiunile,

Din acestū memoriū reese că :

I. După art. 55 din tractatul de Berlin, Comisiunea Europeană a Dunării, asistată de delegații Statelor riverane, este în dreptū și în datoriā de a elabora regulamentele de navigațiune, de polițiā fluvială și de supraveghiāre a Dunării de la Porțile-de-ferū pînă la Galați, și că aceste regulamente vorū fi puse în armoniā cu regulamentele, cari suntū saū vorū fi făcute pentru percursul de la Galați pînă la gurile Dunării.

II. Că Comisiunea Europeană, la Decembre trecutū, a decisū în unanimitate, că unū comitetū alesū din sēnul sēū sē pregătēscā unū ant proiectū, care sē se comunice în ântēiele zile ale lui Martie tuturilor guvernelorū precum și Statelor riverane, spre a fi esaminatū de fie-care țēră.

III. Că după propunerea delegatului francesū s'a desemnatū șarcina dată acestui comitetū, aceea a-

decă de a face lucrarea sa conformă tractatului de la Paris, care consfințește libertatea navigațiunii pe Dunăre.

VI. Că înainte de a se alege acestă comitetă, delegatul Marei-Britanii a propusă, că acestă comitetă să fie compusă numai din delegații Statelor neriverane ale acestei părți a fluviului (Porțile-deferă—Galați). Pe acestă temeiă s'au și alesă ca membrii ai comitetului delegații Austro-Ungariei, Germaniei și Italiei.

Aici este de notată că baronul de Haan, delegatul Austro-Ungariei, a votată această propunere, și dără a recunoscută că Austro-Ungaria nu era stată riverană pe întinderea Dunării de la Porțile-deferă pînă la Galați; și așa, ca delegat al unui stată neriverană, a și intrată și lucrată în comitetul însărcinată cu pregătirea unui anteproiectă privitoră la navigațiunea acestei părți a Dunării.

Și tot aici este de întrebată, cum trebuie a se cualifica purtarea unui delegat, care acceptă a intra într'ună comitetă ca represintante ală unui stată neriverană, și care, o-dată intrată în lucrare, transformă acestă stată în putere riverană, ba încă reclamă pentru dânsul președința permanentă și votă preponderantă.

V. Că acestă anteproiectă, fiindă supusă Comisiunii Europene în ședința din 4 Iuniă 1880, delegații Franciei, Angliei, României, Rusiei și Turciei, s'au refusată de a-lă priimi ca basă a viitōrii lucrări,

pentru motivul că proiectul nu cuprindea un articol special care să consfințească libertatea Dunării, și alu' duoilea din cauza pretențiunii Austro-Ungariei de a face parte împreună cu statele riverane din Comisiunea de supraveghere, având tot-o-dată președința și votu' proponderantă, pe când ea nu face parte din statele riverane de la Galați pînă la Porțile-de feră.

VI. Că în aceeași ședință din 4 Iuniu, delegații Franciei, Mari-Britaniei, României, Turciei și Rusiei, au declarat că anteproiectul nu este conformă nici cu tractatul de la Berlin, nici cu cele indicate în protocolul comisiunii 349, și că dără această lucrare favorisă pe Austro-Ungaria în detrimentul libertății Dunării. Éra în ședința din 7 Iuniu acestu' ante-proiectu' s'a respinsu' prin adoptarea în unanimitate a propunerii delegatului rusu', ca să se invite delegații statelor riverane a veni în sesiunea viitoare a Comisiunii Europene, spre a lucra împreună la regulamentele de cari vorbesce articolul 55 din tractatul de la Berlin.

După ce memoriul espune cele de mai sus, comisarul nostru conchide că :

a) Austro-Ungaria este în contra libertății complete a navigațiunii pe Dunăre.

b) Că în același timp, Austro Ungaria voiesce a face parte și a avea președința permanentă și votu' proponderantă în comisiunea, ce va fi însărcinată cu privegherea și poliția navigațiunii între Galați și

Porțile-de-feră, și că împotrivirea la libertatea Dunării, cât și tutela sub care voiesce a ne pune Austro-Ungaria, sînt în contra intereselor noastre atît economice cît și politice. «Suntem stată suverană,—dîce cu o voce patriotică comisarul nostru, — și nu trebuie perdută din vedere, că una din cauzele pentru cari statele occidentale iaă interesă la existența noastră politică, este aceea că suntem și trebuie să rămănem stăpâni pe această mare arteră, care servă de drum lumii asiatice spre a intra în Europa, de la gurile ei pînă la Porțile-de-feră.»

Și apoi colonelul Pencovici conchide că este neapărată : 1) a se aplica și înscrie în regulamentul de navigațiune ce este a se face pentru Dunărea de la Galați pînă la Porțile-de-feră: libertatea completă a navigațiunii, acesta fiind conformă intereselor noastre, conformă tractatelor de la Viena și Paris, conformă principiilor de progresă de cari amă dată dovadă, închiăiînd convențiunea Prutului, cea mai liberală astădî în Europa; 2) și că comisiunea de supraveghîre a regulamentului ce este a se face nu pôte să fie compusă de căt din statele riverane ale părții ce se regulamenteză, adecă România, Serbia și Bulgaria, fiind-că riul face parte integrantă de teritoriul pe care îlă udă, și dără numai aceste state aă dreptă a reglementa și a priveghia.

«Acele două condițiuni, — sfîrșesce a dîce co-

lonelul Pencovică, — suntă de ună interesă vitală pentru noi, și avemă convicțiunea că Europa le va aproba, având pentru dănselle mai același interesă.»

Aceste două condițiuni le sprijiniți și domnia-văstră, domnule ministru, prin nota domniei-văstre No. 10549, când diceți că ară fi de dorită ca cestiunea Dunării să se pôtă resolve în sensul propusă de comisarul română, cândă înă recomandați ca, «inspirându-mă de ideile coprinse în memoriă, să caută a susține aceste idei, saă chiar să le suggeră, când ele nu se voră produce spontaneă.»

Acăsta amă și făcută : aces'e idei de libertatea navigațiunii Dunării, de respingerea tutelei Austriei de-asupra Dunării române, de interesul ce avemă ca numă Europa întrăgă, și nică de cum o putere exclusivă, să se pôtă amesteca în regulamentarea marelui nostru fluviă, aceste idei le-amă apărată după putință.

Prindepeșele mele telegrafice v'amă dată sémă de demarșele ce amă făcută, de convorbirile ce amă avută cu ministrul afacerilor străine, cu uniă din ambasadori ai puterilor celoră mari

Permiteți 'mă a resuma în scrisă aceste depeși telegrafice :

a) Austria de mai multă timpă lucrăză pe lângă cabinetele europeene, spre a face a se adopta pretențiunea sa de a avea în valea Dunării, din jos de Porțile-de-feră, o pozițiune escepțională și prepon-

derantă, sub cuvânt că în acea parte ea are interese vitale comerciale, și în deosebire societatea sa de navigațiune, și că n'ar putea să le lase în dispozițiunea exclusivă a unor state mici, cari încă nu sunt în stare a înțelege și favoriza marele interese de comerț și de navigațiune.

b) Austria tinde a dobândi această adheziune de pe acum, pentru ca la toamnă când se va întruni Comisiunea europeană, să nu mai fie alt-ceva de făcut de cât de a se îndeplini formalitatea înscrierii în protocol a unei hotărâri deja dată de Europa.

c) Cabinetul din Viena se încercă a atrage în favoarea pretențiunilor sale pe Serbia, denunțându-ne pe noi Români că n'am voi a admite pe delegatul ei în sânul Comisiunii statelor riverane, oră pe Bulgaria promițându-i că reședința Comisiunii riverane și a inspectorului general cu numerosul său personal va fi statornicită în Rusciuk, care ast-fel va ajunge a deveni un oraș important și împoporat.

d) Germania, care, ca regat al Prusiei în 1858, a fost cea mai energică întru a respinge pretențiunile de supremație ale Austro-Ungariei asupra Dunării, pare a susține acum cererile cabinetului din Viena.

e) Nu este tot așa cu Anglia, Franța și Rusia. Aceste puteri eu cred că vor combate cu energiă pretențiunile Austro-Ungariei. Turcia a fost pînă

acum alătura cu aceste puteri. Ară fi de dorit ca domnul Dimitrie Brătianu să lucreze din timp la Constantinopole spre a ne conserve bunele dispozițiuni ale Turciei; fiind-că 'mă-e tēmă, că guvernul din Constantinopole să nu sacrifice Austriei puținele interese ce Turcia mai are pe Dunăre, pentru a'și atrage sprijinul Cabinetului din Viena în importanta cestiune pentru Imperiul Otoman, aceea a fruntarielor Turco-hellene.

Despre Italia nu amă nici o puțină spre a mă rosti de pe acum asupra atitudinii ce ea va păzi la tōmnă în cestiunea Dunării.

Oră-cară ară fi dispozițiunile deosebitelor puteri Europeene, dreptul este ală nostru. Argumentul că România posedă $\frac{3}{4}$ din întinderea Dunării supusă regulamentării, va fi înaintea Europei ună cuvântă puternic în favórea nóstră. Înă acestă cuvântă trebuie să'lă rostimă sus și tare, și pretutindenea totă așa de lămurit, atât la Petersburg cât și la Viena, atât la Paris cât și la Berlin și Londra.

În adevăr, domnule Ministru, nu trebuie să vă ascundă; din contra credă că este datoria postului ce'lă ocupă de a arăta guvernului țerei mele *clară* și *explicită*, că aceea ce face grea pozițiunea reprezentanților României în străinătate, — și credă că unil din colegil mei v'au și spus-o înaintea mea, — este ideia eronată, însă în generală stabilită, că guvernul român are deja îngagemente luate, că de multe ori noi ne facemă că susținemă o cestiune,

când acea cestiune este de multă deja rezolvată și în simțu opusă rezoluțiunii ce afectămă a spijini. Ni se mai impută, negreșit pe nedrept, că alt-fel vorbim și lucrăm pe lângă unele puteri străine, și alt-fel pe lângă altele. De aceea ni se obiectă, ba chiar ni se reclamă imperios, că, *décă voimă seriosă să fimă ascultați și ajutați, să fimă sinceri, sespunemă francă ce voimă, și înainte de a cere sprijinul altora, să ne sprijinimă noi mai întâi interesele și drepturile.*

Acésta amă făcut-o, conformându-mă cu totul instrucțiunilor domniei-văstre, cari mă recomandă cea mai mare prudență, care nu compromite nici-o soluțiune și care lasă viitorului totă libertatea sa.

Prin una din ântêiele depeșe ale mele amă mai avută onórea a vă arăta convicțiunea mea, că Austria, cu toate stăruințele séle, nu va isbuti în planurile séle, și că o asemenea cestiune, după mine multă mai importantă pentru România și chiar pentru Europa de cât cestiunea Arab-Tabiei și însuși aceea a Besarabiei, nu s'arū putea otări prin simpla majoritate. Arū trebui unanimitatea puterilor subscriitoare tractatului din Berlin; și acéstă unanimitate nici-o-dată pretențiunile Austriei nu o vorū dobîndi-o.

În urma depeșelor mele cari vă aduceau la cunoscință cele mai sus arătate, amă priimită depeșa domniei-văstre telegrafică din 21 Iuliū sub No. 11623 care, v'o mai repetū, m'a pusū în cea

mai mare nedumerire. Acastă depeșă pînă la nouă și positive instrucțiuni ale domniei-văstre, temându-mă de a nu greși, m'a silită a conține orîce demarșă pe lângă guvernul franceș.

Permiteți-mi acum, domnule Ministru, de a vă avertiza pentru ce mă cred în nedumerire.

Acastă ultimă depeșă mi se pare, că este cu totul în contradicție cu opiniunea susținută de Comisarul român în sînul Comisiunii Europene, cu ideile espuse de dînsul în memoriile sale, cu aprobarea ce domnia-vastră dați acestorîdeî prin nota domniei-văstre primitivă, cu recomandațiunea ce domnia-vastră îmi faceți de a apăra aceste ideî pe lângă guvernul franceș.

Domnia-vastră, prin ultima depeșă, îmi diceți textual că : « atrageți atențiunea mea asupra cestiunii cabotagiului care este cea mai importantă pentru noi, » și apoi mă întrebați, « de nu mă tem că, decă va fi ca Comisiunea Europeană a Dunării să redige regulamentele de navigațiune pînă la Porțile-de-feră, ea să nu păstreze acestî drept (cabotagiul) pentru tôte națiunile, spre paguba statelor riverane? »

Eă nu pot cred, domnule Ministru, că guvernul nostru a și luat o otărîre conformă cu acastă întrebare ; căci dacă acăsta va fi, atuncea de mai înainte trebuie să scim că avem a fi singurî de acastă ideă, bine înțelegîndu-se avînd alătura cu noi pre Austro-Ungaria. Ba ară fi și mai mult :

ne-amă pune în revoltă chiară în contra art. 55 ală tractatului din Berlin !

La ultima întrebare ce domnia-văstră îmi face(1, adecă dacă nu mă temă că, dacă Comisiunea Europeană va avea misiunea de a elabora regulamentele de navigațiune pînă la Porțile-de-feră, ea se nu păstreze cabotagiul pentru tôte națiunile, îmi permită a responde că, oră se mă temă, oră se nu mă temă, acestă dreptă este dată Comisiunii Europene. Testul art. 55 din tractatul de Berlin este pozitivă întru acăsta.

Étă 'lă :

«Regulamentele de navigațiune, de polițiă fluvială și de supraveghăre de la Porțile-de-feră pînă la Galați voră fi elaborate de către Comisiunea europeană, asistată de delegații stateloră riverane, și se voră pune în armoniă cu acele ce aă fostă seă care voră fi edictate pentru percursul în jos de Galați.»

Așa dără, Comisiunea europeană are dreptul și datoria de a regulaenta navigațiunea pe Dunăre de la Porțile-de-feră pînă la Galați! Statele riverane aă numai dreptul de a asista în acăstă lucrare pe Comisiunea europeană.

Din acăstăși ultimă depeșă a domniei-văstre ară resulta că domnia-văstră cugetați a se păstra cabotagiul pe aceeași întindere a Dunării, numai pentru statele riverane, adăogând că cestiunea cabotagiului este cea mă importantă pentru noi.

Permiteți'mă, domnule Ministru, a vă obiecta, că

dacă domnia-văastră deja sunteți otărită a reclama păstrarea cabotagiului numai pentru statele riverane, adică pentru Austria în detrimentul pavilionelor statelor neriverane, și în special ale Angliei, Franței, Germaniei, Greciei, Italiei și Turciei, cari acestea au întemeiat prosperitatea Dunării de jos, și prin urmare a porturilor noastre, în asemenea casă noi nu mai suntem în conflict cu Austro-Ungaria, noi suntem în conflict cu Europa. Da, domnule Ministru, cu o asemenea teorieă noi devenim strinșii aliați ai Austro-Ungariei, care de la 1856 se încercă, de și pururea respinsă de Europa, de a păstra pentru dînsa totă mișcarea navigațiunii pe Dunărea de jos, după ce deja ea o are întregă și necontestată de la Passau pînă la Porțile-de-fer.

Deră atuncea, o mai repetă, noi vom avea de adversari întreaga Europă, care nici o-dată n'a admis că, sub pretestul de cabotagi, libertatea de navigațiune a Dunării, garantată tuturilor pavilionelor lumii, se fie restrinsă în favoarea Austro-Ungariei singure, sau aproape singură.

Acésta, d-le ministru, este marele conflict, ce de la 1856 există între Europa și Austria, conflict care mai mult de două-zeci de ani se părea abandonat uitării, și care astăzi iar revine pe tapet.

Eă, o mai repetă, nu pot crede că guvernul țerei a și luat o otărire în acésta cestiune; căci dacă domnia-văastră v'ați decis a susține cabota-

giul numai pentru statele riverane, în asemenea casă altul ară fi fostă limbagiul comisarului român în sênul Comisiunii europene, alte ară fi fostă voturile sële, și alte ară fi fostă ideile sële în memoriile ce 'mî-aî trămisă, ideî aprobate de domnia-vóstră, ideî cualificate de domnia-vóstră ca dorite de a se împlini, și recomandate de domnia-vóstră spre a fi susținute pe lîngă cabinetele străine.

Credënd déră că nedumerirea provine numai din causă, că depeșa telegrafică n'a putut reproducé în întregul sêu chipul domniei-vóstre de privire, și usând cu recunoscînță de dreptul ce 'mî-aî dată de a vē spune și opiniunile mele, și folosindu-mă mai ales de recomandațiunea ce 'mî faceî de a nu considera din cestiunea Dunării numai o singură față, ci de a o cerceta în tóte fețele ei, îmi voiă permite a trata acéstă cestiune în tótă a ei importanță, și sub tóte privirile sële.

Cu chipul acesta, veî putea îndrepta vederile mele cele greșite și a 'mî da instrucțiunî clare și positive, cum trebuie să vorbescă și să lucreză aici.

Déră aici ceră tótă îndulgența domniei-vóstre, dacă, spre elucidarea cestiunii, voiă fi cam lungă în dezvoltarea faselor, prin cari cestiunea Dunării a trecută în ultimî 25 de anî, adecă de la resbelul Crîmeei și tractatul de la Paris ce 'lă-a urmată și pînă astădî.

Domnia-vóstră, d-le ministru, sciî mai bine de cât míne, că una din marele îputări europene,

ce încă înainte resbelului din 1854 se adresa Rusiei, era că ea, prin tratatul de Adrianopole devenită stăpână gurilor Dunării, lucra spre a închide această mare arteră comerțului lumii, chiar prin stavile materiale.

De aceea, atât la conferința din Viena din 1856 cât și la congresul din Paris din același an, puterile aliate s'au ocupat cu tot dinadinsul spre a face din Dunăre un fluviu european, spre a' pune libertatea de navigațiune sub garanția Europei!

Așa prin art. 20 și 21 din tratatul de Paris s'au luat din stăpânirea Rusiei gurile Dunării și s'au dat vechiului lor posesor, Moldovei, împreună cu totă partea din jos a Besarabiei luată de Rusia în 1812, acesta, citește textual tratatul de la Paris, «spre a consfinți mai bine libertatea de navigațiune a Dunării.»

Din nenorocire, pe acel timp, Moldova avea în capul guvernului său pe N. Vogoridi, și un ministru de externe «ejusdem farinae.»

Guvernul vitreg al Moldovei nu a luat de îndată în stăpânire pământul cedat noie cu gurile Dunării; era când Turcia a reclamat a i se da ei Delta Dunării ca putând-o mai bine păstra și apăra în folosul Europei de cât slaba Moldovă, Caïmacamul din Iași și cu postelnicul său au plecat capul!

Tot prin tractatul de la Paris (art. 15) se prescrie că :

«Actul Congresului din Viena stabilind principiile destinate a regula navigațiunea pe fluviile ce despartă sau percurgă mai multe state, puterile contractante stipulează între dînsele ca pe viitoru aceste principie să fie de o potrivă aplicate și Dunării și gurilor ei; și declară că această dispozițiune va face de acum înainte parte din Dreptul publicu europeanu, luând-o sub a loru garanția.»

«Navigațiunea pe Dunăre nu va putea fi supusă la nici o pîdică sau dare ce n'arū fi inadinsu prevădută în stipulațiunile din articuli următorî. În consecință nu se va percepe nici o plată întemeiată numai pe faptul navigațiunii fluviului precum nici unū dreptū de pe mărfurile aflate în bastimente. Regulamentele de poliția și de carantină ce se vorū înființa pentru siguranța statelorū separate sau percurse de acestū fluviū, vorū fi concepute așa cum se pôtă favorisa, precât va fi cu putință, circulațiunea bastimentelorū. În afară de aceste regulamente nu se va putea aduce nici unū obstaculū, orî care arū fi elū, liberei navigațiunii.»

Articolul 16 alū tractatului a statornicitū o comisiune europeană însărcinată de a arêta și a face a se esecuta lucrările necesare spre a se dagagia gurile Dunării precum și părțile învecinate ale mării de potmolurile de nisipū și de alte stavile cari le

astupă, spre a pune această parte a fluviului în cele mai bune condițiuni de navigabilitate.

Art. 17 statornici că o comisiune compusă de statele riverane va elabora regulamentele de navigațiune și de poliție fluvială și va face să dispară pîedicile de orî-ce natură ele arû fi, cari se opunû încă la aplicarea pentru Dunăre a dispozițiunilor tractatului de la Viena, și că tot această comisiune va ordona și va face a se executa lucrările necesare pe tot percursul fluviului, etc.

Este de notatû că aceste principie și dispozițiunî în favórea libertății Dunării pe tot percursul ei nu s'aû pututû adopta și înscrie în tractatul de Paris, de cât după lungî și energice împotivirî ale Austro-Ungariei, care în tot timpul Congresului a luptatû spre a împiedica ca principiul de libertatea navigațiunii să- fie aplicatû Dunării în tot percursul ei.

La finitû plenipotențiarî Austro-Ungariei aû fostû siliți a ceda, însă cu reserva «in petto» de a reveni cu pretențiunile lorû la timpurî mai favorabile.

Acastă luptă mare între principiul de libertate a navigațiunii pentru tóte paviliónele, și între pretențiunile de a păstra navigațiunea fluvială (adecă cabotagiul) numai pentru statele riverane, se găse-sce pe largû desvoltată în protocólele Congresului No. 5, 6, 8, 10 și 16.

Mă voiû mărgini a resuma discuțiunea urmată în sênul Congresului în chipul celû mai restrânsû ;

nu o potă însă cu totul trece sub tăcere, fiind-că este neapărată ca ea să fie cunoscută, căci așa se va vedea origina pretențiunilor Austro-Ungariei de a fi singură și absolută stăpână a navigațiunii Dunării în tot cursul statelor sale, adică de la Passau pînă la Porțile-de-feră și tot o-dată de a avea și o pozițiune de privilegiu și de supremație în valea Dunării de la Porțile-de-feră pînă la Galați!

Începutul acestor pretențiuni îl găsim formulat înaintea Europei în protocolul Conferinței ținută la Viena la 1 Fevruariu 1856, cu scopul de a se statornici preliminariile păcei dintre Rusia și dintre Turcia și aliații săi.

Punctul ală duilea din acest proiect de preliminarie dicea :

«Libertatea Dunării și a gurilor sale va fi asigurată cu eficacitate prin instituțiunile europene în cari vor fi de o potrivă represintate puterile contractante, afară de pozițiunile particulare ale riveranilor ce se vor reguła *pe principiile statornicite de actul Congresului din Viena în materie de navigațiune fluvială.*»

Vă rog, domnule ministru, să bine-voiți a vă opri un moment atențiunea asupra cuvintelor subliniate «în materie de navigațiune fluvială,» căci prin înscrierea acestei frase în testul preliminarilor, plenipotențiarul austriac a crezut a putea salvagarda privilegiul exclusiv de navigațiune fluvială pentru statele riverane, adică cabotagiul.

Congresul fiind curând întrunit la Paris, articolul II ală preliminarilor Conferinței de la Viena, a venit în discuțiune în ședința din 6 Martie 1856, (Protocolul No. 5).

În vederea necesității europene de a se statornici și asigura navigațiunea Dunării, contele Walewski a propus de a se înființa o comisiune europeană și care nu va putea fi desființată de cât prin o comună înțelegere. Această comisiune avea misiunea de a determina întinderea lucrărilor de executat și de a elabora bazele unui regulament de navigațiune și de poliție fluvială și maritimă ; tot această Comisiune avea misiunea de a face instrucțiunile destinate a servi de povață unei comisiuni esecutive.

În conformitate cu stipulațiunile tractatului de Viena, această comisiune (compusă din represintanții statelor riverane) avea a fi permanentă. În casu de neînțelegere privitoare la interpretarea regulamentelor statornicite, ea era datoră a refera puterilor contractante.

Îndată ce această redacțiune s'a citit de președintele Congresului și prim-plenipotențiaru al Franciei, primul plenipotențiaru ală Austriei, contele de Buol-Schauenstein, a obiectat că :

«Regulamentul a căru esecutare urmăze a fi supraveghiată de către Comisiunea acesta, nu pôte fi privitoru de cât la interesele navigațiunii pe Dunărea-de-josu ; că navigațiunea pe Dunărea de sus

n'a rădăcată nici ună conflictă între cei interesați, și că n'arū esista nici ună cuvântă de a da autorității Comisiunii o întindere pe care nimicū nu o arū justifica.»

Primul plenipotențiarū alū Franciei a răspunsū îndată :

«Congresul este sesisatū de o cestiune generală ce interesază navigațiunea fluviului; ea a fostū pusă ast-fel în documentul ce servă de basă la negociare. Testul articulelor propuse nu dă locū vre unei ambiguități, și indică de ajuns natura atribuțiunilorū acestei Comisiuni.»

În fața acestei deosebiri de vederi, Congresul amână discuțiunea pînă la ședința din 12 Martie 1856 (Protocolul 8).

Aici ambele theorii aū venitū față 'n față. Cea d'ântîiū, adică a dreptului exclusivū de navigațiune fluvială, rezervatū numai statelorū riverane, a fostū sprijinită cu multă căldură de către contele Buol, dēră a fostū combătută cu nu mai puțină energiă de plenipotențiarū Angliei și Franciei.

Pentru elucidarea cestiunii care ne ocupă și astăzi, credū neapăratū, domnule ministru, a reproduce însuși testul discuțiunii, precum mi-lū dă protocolul Congresului.

«Comitele de Buol espune că principiile stabilite de Congresul din Viena și destinate a regula navigațiunea fluviilor ce trecū prin mai multe state, pune ca regulă principală că numai puterile

riverane voru fi chiămate a se concerta asupra regulamentelor de poliția fluvială și a le supraveghia esecutarea ; că Comisiunea europeană despre care se face mențiune în redacțiunea inserată în protocolul 5 va coprinde, osebitu de delegații puterilor riverane ale Dunării, și delegați ai puterilor neriverane ; că Comisiunea permanentă ce i se va substitui, va fi însărcinată cu esecutarea hotărîrilor luate de dînsa ; că, de aci, și pentru a remănea în spiritul ca și în termini actului Congresului din Viena, atît una cît și cei-altă Comisiune voru trebui a'și mărgini lucrările la Dunărea-de-jos și la gurile ei.»

Contele Walewsky și lordul Clarendon, în numele Franciei și alu Angliei, n'aū priimitu acestu chipu de vedere restrictiv alu libertății navigațiunii Dunării, ci aū stărunitu a sprijini ca dispozițiunile regulamentului, ce avea a se face, trebuia să privească Dunărea întregă. Êtă cuvintele contelui Walewsky :

«Bazele navigațiunii acceptate de tôte puterile contractante hotărêscu ca libertatea Dunării și ale gurelor ei, să fie chiezășuită cu eficacitate ; a fostu dără înțelesu că se va îngriji pentru libera navigațiune a acestui fluviu.»

Contele Clarendon a fostu și mai esplicitu adăogînd că : «de aru fi alt-fel, Austria, rămânînd singură în posesiunea Dunării de sus și participând și la navigațiunea părții de jos a flu-

viului, ară câștiga avantaje particulare și esclusive pe cari Congresul n'ară putea să le priimască.»

Cum vedem, de la 1856 pînă la 1880, pretențiunile cabinetului din Viena în loc de a scădea au sporit : astă-dî Austria pretinde a fi stăpână exclusivă a Dunării pînă la Porțile-de-feră; érá de la Porțile-de-feră pînă la Galați, consimte a admite și alte pavilíone, de și în modă implicită le mărginesce la pavilíonele statelor riverane. Și apoi reclamă, prin președința sa, puterea esecutivă pe tótă acéstă întindere.

Totuși, la cuvintele caracteristice ale lui lordă Clarendon, plenipotențiară Austriei n'au cređută că trebuiaă a sta înapoi, ci au urmată a întemina : «că tóte silințele guvernului lor, precum și tendințele în materiă comercială, au dreptțintă de a stabili și propaga în tótă întinderea imperiului principiile unei complete libertăți, și că libera navigațiune a Dunării face firesce și ea parte în limitele ameliorărilor ce se propună ; déră că în acéstă privință se găsesce în fața unor îndatoriri anterioare de drepturi câștigate de cari este silită să țină sémă ; că intențiunile séle răspund decî dorinței esprimate prin preliminariele păcei, déră că totuși nu voră putea recunósce Comisiunilor ce suntu a se institui o autoritate ce nu le póte aparține pe Dunărea de sus.»

Cum vedeți, domnule Ministru, d'înainte refusu-lui Congresului de a admite theoriile restrictive ale

plenipotențiarilor Austriei, aceștia au fost nevoiți a protesta și ei în favoarea principiilor liberei navigațiuni a Dunării, însă cu obiecțiunea, că decă voiesc a menține ore-cări restricțiuni la aplicarea acestui principiu, acesta provenea din cauza că se găsea în fața a ore-căroră îngagemente luate mai înainte, în fața a ore-căroră drepturi câștigate de cari trebuia să se țină seama. Prin aceste drepturi câștigate cred că se înțelegea privilegiul primei societăți c. r. de navigațiune pe Dunăre.

Primul plenipotențiar al Franței n'a priimit nici această încercare de întârziere a aplicării principiului de întreaga libertate a navigațiuni pe Dunăre, și dăra a întâmpinat dîcînd : «că în adevăr este locul a deosebi între două resoluțiuni de o potrivă admise în principiu, avînd însă și una și alta câte un obiect cu totul distinct; că pe de o parte Congresul e dator a îngriji pentru libera navigațiune a Dunării, în tot percursul ei, după bazele stabilite de către Congresul din Viena, éra pe de altă parte a avisa la mijlocele de a face să dispară obstaculele ce împiedecă mișcarea comercială, în partea de jos a fluviului și a gurilor lui; că numai această din urmă însărcinare va fi dată comisarilor ce se propun a înființa, dăra că nu este mai puțin esențial d'a se înțelege asupra desvoltării principiului general într'un mod cum se se pótă complecta opera ce au avut în vedere puterile contractante stipulând, de precum este dîs în preliminarie, că

navigațiunea Dunării și a gurilor ei va fi asigurată cu eficacitate, rezervând riveranilor pozițiunile particulare ce se voru regula potrivit principiilor stabilite prin actul Congresului din Viena în materie de navigațiune fluvială.»

După aceste explicațiuni s'au lăsat plenipotențiarilor Austriei dreptul să presinte în ședințele viitoare amendamentele lor la redactarea propusă de contele Walewsky și coprinsă în protocolul No. 5.

În ședința din 18 Martie (Protocolul No. 10), plenipotențiarul Austriei vedând că nu pot face a se admite pretențiunile lor restrictive, au fost nevoiți a le retrage, și prin o declarațiune formală au priimit aplicațiunea principiilor stabilite de actul Congresului din Viena, pentru «tôtă întinderea Dunării.»

Acastă declarațiune este prea importantă spre a nu fi coprinsă aici în totă întregimea sa; ecă-o :

«Comitele de Buol anunță că a primit instrucțiunile de la Curtea sa asupra punctului al doilea, privitor la Dunăre; elă declară că Austria adheră la completa aplicare a principiilor stabilite prin actul Congresului din Viena, atât pentru partea de sus cât și cea de jos a Dunării, cu simpla condițiune ca măsura acăsta să fie combinată cu îndatoririle anterioare luate «bona fide» de către statele riverane. În

consecință elă propune uă nuaă redacțiune care se aibă de obiectă a corespunde cu deplinătate principiul liberei navigațiunii prevădută în preliminarie, ținându-se sémă de aceste îngagiamente pentru ună termină determinatū.»

Congresul otărând ca se se anecseze la protocolul ședinței copia de pe acéstă declarațiune importantă, discuțiunea ei a fostă amănată pentru o ședință viitoare.

Acéstă ședință a fostă aceea din 27 Martiū. (Protocolul No. 16.)

În cursul acestei ședințe, contele Walewsky a dată cetire testului elaboratū privitorū la Dunăre. Acestū testū, adoptatū în unanimitate de Congresū, s'a și înscrisū în însuși tractatul de Paris. Prin acéstă redacțiune s'a priimitū principiul libertății navigațiunii Dunării pe tótă întinderea sa, și s'a statornicitū principiul că în numele Europei Comisiunea riverană : «va face să dispară pledecile, fie ele de oră-ce natură, cari se mai opunū încă aplicării la Dunăre a dispozițiunilor tractatului din Viena, și va ordona și va face a se esecuta lucrările trebuitore *pe tot parcursul fluviului.*»

Precum vedeți, domnule Ministru, pretențiunile Austriei de a păstra pentru statele riverane saū, mai bine dîcînd, pentru sine navigațiunea fluvială a Dunării, a fostă respinsă de întregul Congresū, ba mai multū, însuși plenipotențiarī Austriei, după or-

dinele guvernului lor, au trebuit a le retrage; și din desbaterile acestui Congres, neuitată pentru România, a eșit principiul libertății navigațiunii Dunării pe *totă întinderea fluviului* ca un interes european, ca făcând parte din dreptul public european și pus sub garanția colectivă a Europei.

Însă (și acesta face onoare bărbaților de stat ai Austriei), cabinetul din Viena prin această retrager n'a renunțat în mod general și pentru tot-d'una la vechia sa politică de a ajunge la marea Neagră prin dominațiunea economică, fie pe uscat fie pe apă. «Der Drang nach Osten» este și astăzi articolul cel dânteiu al catechismului politic și economic al Austriei.

La Congresul din Paris, plenipotențiarul Austriei da înapoî numai ca la o ocaziune bună să poată pași mai sicur înainte.

Acastă ocaziune Cabinetul din Viena a crezut a o găsi în grabnica întrunire a Comisiunii riverane prevădută de tratatul de Paris.

În adevăr, încă nu se redigase organizarea principatelor; în capul lor nu era statornicitate autoritatea domnască, precum acesta se otărise de Congres, și Comisiunea riverană era deja convocată în Viena.

Principatele noastre fiind și ele invitate de a-și trâmite delegații, fură numiți domnul Nicu Roseti (încă în viață) delegat al Călmăcămiei din Bucu

rescî, și repausatul Ludovic Steege delegat al Căimăcămiei din Iași(1).

În totu timpul duratei acestei Comisiunii, comisarul Austriei lucra de a câștiga la opiniunile lor pe delegații Români. Măgulind aspirațiunile principatelor de la Dunărea de jos de a avea și ele pe apele lor corăbi cu pavilionul național, arătându-le miragiul unei navigațiuni privilegiate care aru favorisa dezvoltarea comerțului și aru face prosperitatea porturilor lor, el isbutira de a dobîndi că Comisiunea riverană se rosti în unanimitate în favoarea cabotagiului rezervat numai statelor țermurene!

Steege era un bărbat învățat, inițiat la toate problemele economice, partisan al ideelor adeverate liberali, și în politică și în cestiuni de interes material; însă elu era pus sub ordinele cămacanului din Iași Vogoridi și al ministrului său de esterne, care nu îl ordona de cât ceea ce ordona acestora din urmă consulul austriac. Elu avu slăbiciunea de a pune semnătura sa sub actul de navigațiune închiăiat la Viena, și care, sub pretestu de a asigura pavilionelor romănesci o pozițiune privilegiată, nu făcea alt-ceva de cât de a da totă mișcarea de pe Dunărea română pavilionu-

(1) Înaintea Domnului L. Steege, fusese numit D. Panaite Donici. Acesta, nemulțumit cu instrucțiunile nepatriotice ale Căimăcămiei din Iași, și combătînd cu energiă pretențiunile cabinetului din Viena, fu în curînd rechămat și înlocuit. K.

lui austro-ungar, și în fața Europei era negațiunea flagrantă a principiilor de libertate proclamate pentru întreaga Dunăre de către Congresul de Paris, principie la cari, cum ați vădută, domnule Ministru, însuși plenipotențiarul Austriei finiră de a adhera în ședința din 18 Martiū 1856 !

Europa întrégă protestă în contra actului de navigațiune închiăiată de statele riverane, care cu cuvântul de mare și mică cabotagiū închidea Dunărea tuturilor pavilionelor neriverane.

Acestū protestū fu d'ântēiū separată ; elū fu apoi și colectivū, și anume în sēnul Conferinței de la Paris întrunită spre a asterne bazele organizațiunii Principatelor române în urma întrunirilor Adunărilor mume din 1857.

În ședința din 9 Augustū 1858 (Protocolul Conferinței No. 14), plenipotențiarul Austriei și Turciei fură invitați de a depune înaintea Conferinței regulamentul navigațiunii alū Dunării prelucratū de Comisiunea riverană. Cererea se împlini, și Conferința își otări discuțiunea în una din ședințele viitoare.

Acestū regulamentū este prototypul anteprojectului presintatū Comisiunii europene în Decembre anul trecutū.

Sēmī fie permisū dēră de a mă întinde asupra discuțiunii ce urmă asupra-i în sēnul Conferinței.

Cunoscința acestei discuțiunii ne este neapărată, căci în ea vomū găsi argumente puternice spre a

combate pretențiunile de supremația ale Cabinetului din Viena asupra Dunării noastre; căci, o mai repetă, anteprojectul din Decembrie 1879 nu este de cât copia regulamentului elaborat la Viena de către desființata Comisiune riverană din 1858.

Discuțiunea a început în sênul conferinței în 16 August 1858 (Protocolul No. 18). Cel d'ântei care a luat cuvântul a fost plenipotențiarul Marelui Britani. Ecă propriile sêe cuvinte :

«Mai înainte de tôte, plenipotențiarul cată să observe că în articolul regulamentelor pentru libera navigațiune a fluviilor inserat în tractatul de Viena, tractat ce urmază a servi de basă regulamentelor privitoare la Dunăre, se află următoarea frază : «Navigațiunea va fi liberă cu desêvîrșire, și, sub raportul comerțului, nu va putea fi interdisă nimenui». Aceste cuvinte însê nu se află în regulamentele pentru Dunăre elaborate la Viena. Mai mult încă, actul Congresului din Viena declară că regulamentele pentru navigațiunea pe Rhin vor fi hotărîte «într'un mod uniform pentru toți și tot atât de favorabile precât va fi cu putință comerțului tuturilor națiunilor».

«Cuvintele acestea sânt de asemenea omise în actul din 1857, conceput într'un spirit mai exclusiv și mai favorabile statelor riverane.»

Intrând apoi în cercetarea amănuntă a tuturilor articulelor acestui regulament, contele Cowley

plenipotențiarul Marelui Britaniî reclamá mai ântâi de a se admite ca râurile afluentes ale Dunării să beneficieze de principiile de libertate garantate fluviului; apoi atacă art. 8 din lucrarea Comisiunii :

«Asupra art. 8, comitele Cowley declară că dispozițiunea acésta nu e în acord cu preliminariile păcei anecstate la primul protocol al Congresului de Paris care hotărâsce că «libertatea Dunării și a gurilor ei să fie garantată cu eficacitate prin instituțiunile europene în cari vor fi de o potrivă represintate puterile contractante». Aceeasi dispozițiune, după dînsul, este opusă art. 15 și 16 din tractatul de Paris carele nu numai declară într'unu mod general că navigațiunea Dunării se va regula după principiile actului Congresului de Viena, dără care mai stipulează în deosebi că «afară de regulamentele acestea de polițî și de carantină, nu se va putea aduce nici un obstacul, ori care ar fi el, liberei navigațiunii a acestu fluviu». Este încă adăogat (art. 16) că sub toate raporturile, paviliónele tuturilor națiunilor vor fi tractate pe un picior de perfectă egalitate.

«Acele doué pasage nu se pot concilia cu intențiunea manifestată prin actul din 1857 de a o pri comerțul fluviului tuturilor paviliónelor, afară de ale statelor riverane.»

«Acest art 8 nu este asemenea în armoniă,—adaogă plenipotențiarul Marelui Britaniî,—și cu art. 5 din tractatul de Paris de la 1814 (basă a tractatului

din Viena de la 1815) care ȳice c  navigaȳiunea fluviului european  se va regula   in modul cel    mai egal    i mai favorabile comerciului tuturilor   naȳiunilor ,   nici cu principiile stabilite prin tratatul de Viena din 1815, precum   i cu actele anecstate asupra navigaȳiunii fluvielor .

  In sfir  it    i pare a fi   in neacord  cu actul cel  mai recent  de asemenea natur , a ec  cu tratatul asupra liberei navigaȳiunii a r ului P ,   nch  at   ntre Austria cu cele trei state   nfi  ate   n 1849, potrivit  prevederilor  espuse de Congresul din Viena.

  Privilegiile esclusive acordate prin art. 9   ntreprind torilor  de navigaȳiune aparȳin nd uniea din   terile riverane, nu s'ar  putea pune   n armonie cu spiritul liberalit  ii ce   nsufle ea pe Congresul de Viena   i de Paris.

  Articolele dela 11 p  n la 18, — dice d-l plenipotenȳiar  al  Angliei, —redig ate   n scopul de a   ngriji de siguran a public , a  drept  scop  de a salvegarda monopolul creat  prin art. 8. El  propune ca ele s  fi  suprimate ca   i acest  din urm  articol . Acee   observaȳiune se aplic    i ambelor  din urm  paragrafe ale articolului 35 cari s  l g  cu art. 14, 16   i 17. Din ac  st  ornisiune nu p te resulta nici un  inconvenient , de   re ce   nfi  area de pilo i legiuit  autoris  i   n p r ile pericul se ale fluviului e prev   t  prin art. 33. Totu  i ar  fi de dorit  ca dreptu-

rile de pilotagiū sē fie supuse aprobării și revisuirii comisiunii permanente.

«Cāt despre articulele privitoare la carantină, d-l plenipotențiarū alū Mărei Britaniei face a se observa că coprinsul sēu este fōrte vagū, și e datorū a se pronunța contra deținerii bastimentelorū «sub bănușala de bōlă pestilențială în Turcia europeană.» D-sa crede că faptul existenței unei asemenea maladii în portul din care bastimentul a eșitū, menționându-se în patenta de sănătate, singurū pōte justifica punerea lui în carantină.

«Prin art. 36 puterile riverane își rezervă dreptul de a modifica regulamentele esistente saū de a înființa altele. D-l plenipotențiarū alū Mărei Britanii exprimă convicțiunea că asemenea schimbări nu potū a se efectua fără consimțimēntul puterilor semnatare ale tractatului de Paris.

«În cele din urmă, d-l plenipotențiarū alū Mărei Britanii, crede că este de trebuință a adăoga la art. 45 ce stipulează că pentru tot ce nu se află regulatū prin actul de față de navigațiune, tractatele, convențiunile și arangementele esistente deja între statele riverane, rămānū în vigoare, cuvințele următoare: «numai întru cāt nu se va găsi «ceva incompatibile cu principiile liberei navigațiuni stabilite prin tractatul de Viena.»

«D-l plenipotențiarū alū Mărei Britanii cere inserarea în protocolū a propunerilor următoare:

«A se suprima art. 5, 8 și de la 9 pînă la 18 in-

clusivă; a se substitui articolului 1 redacțiunea ce urmează aci : «Navigațiunea pe Dunăre de la locul
«de unde acestu fluviu devine navigabilu pînă la
«Marea Negră și de la Marea Negră pînă la Țisul
«locu, fie scoborînd fie urcînd fluviul, va fi cu de-
«săvîrșire liberă atît pentru transportul mărfurilor
«cât și pentru acela alu călătorilor, și nu va putea fi
«interzisă nimenui, bine înțeles conformîndu-se re-
«gulamentelor ce se voru hotărî pentru poliția sa
«într'unu modu uniformu pentru toți și favoritoru pre-
«cât va fi cu putință comerciulu tuturilor națiuniloru.

«Sistemul ce se va înființa pentru navigațiunea
«pe Dunăre, atît pentru perceperea drepturiloru cât
«și pentru menținerea poliției sêle, va fi unul și ace-
«lași pentru tot cursul fluviulu și se va întinde
«și asupra acelu afluate cari în cursul lorû navi-
«gabile despartu saû percurgû prin diferite state.»

«La art. 7 sê se suprima cuvintele «și 6.»

«La art. 9 sê se suprima cuvintele «aparținînd
uniei din țerile riverane.»

«Articolulu 30 a se substitui redacțiunea urmă-
tore : «Bastimentele ce plutescû pe Dunăre nu voru
«putea fi supuse la nici o carantină, afară numai
«în casul existenței unei maladii pestilențialî în
«portul de unde vinu, constatată prin patenta de
«sănătate de care voru fi însoțîi.»

«La art. 35 a se suprima ambele ultime paragrafe.

«La art. 45, a se adăoga cuvintele următore :
«Numai sê nu se afle nimicû care sê fie incompati-

«bile cu principiile liberei navigațiunii stabilite prin
«tractatul de Viena.»

Tot așa s'a exprimat și plenipotențiarul francesu aderând la modificările propuse de lordul Cowley, adogând că :

«Dispozițiunile conținute în lucrarea elaborată la Viena nu sunt de acord nici cu stipulațiunile tratatului de Paris din 1856, nici cu principiile actului din Viena de la 1815, nici cu enunțările tractatului de Paris din 1814,» și apoi sfârșesce că : «în ceea ce privesce afluențele, este datoru a observa că guvernul său e cu atât mai întemăiat d'a cere că libertatea navigațiunii să fie de o potrivă aplicată cursurilor de apă de natura acésta, că este de adus aminte că, cu ocasiunea unei concesiuni făcută de către guvernul Moldaviei unei companii franceze pentru exploatarea Siretului, și asupra reclamațiunii formale a Austriei în urma unei corespondințe schimbate între Puterea acésta și cu Pórta, guvernul francesu consimți la anularea privilegiului acestuia. D. comite Valewski se crede în dreptu, în numele guvernului său și conformu cu declarațiunile făcute de d-sa mai din nainte, d'a invoca precedentul acesta pentru a cere cu stăruință ca toți afluenții Dunării fără osebite să fie deschiși pentru navigațiunea tuturilor puterilor.»

Aici este de notat că plenipotențiarul Prusiei a adheritu ca și plenipotențiarul Franciei la propunerile lordului Cowley.

Plenipotențiarul Rusiei a adheritat și el la propunerile lordului Cowley. El făcu, afară de această «uă propunere tinzând ca piloții tuturilor națiunilor să fie admiși pe Dunăre, conformându se condițiunilor impuse piloților statelor riverane.»

Printr'un lung discurs pe care ar fi de prisos de a-l reproduce aici testual, baronul Hübner plenipotențiar al Austriei se încercă de a apăra lucrarea Comisiunii statelor riverane susținând că numai pentru gurile Dunării tractatul de la Paris a creat o stare nouă de lucruri, și că plenipotențiarul Marei-Britanii n'are dreptate de a ataca actul de navigațiune, pentru că păstrează cabotagiul numai pentru statele riverane. «D-l plenipotențiar al Marei-Britanii,—dăce în cursul discursului său baronul de Hübner,—obiectă articolului 8 al actului de navigațiune, pentru că el rezervă cabotagiul statelor riverane, dăcă actul Congresului de la Viena n'a acordat acest drept pavilionelor statelor riverane.»

Combătut de toți plenipotențiarii puterilor întrunite în Conferință, afară de acel al Turciei, baronul de Hübner sfârși prin a cere amânarea discuțiunii, dăcând că va transmite la Viena protocolul, «în care vor fi consemnate toate opiniunile omise, pentru ca guvernul său să le pôtă lua în considerațiune și a face obiectul unei înțelegeri cu celelalte guverne riverane, spre a putea căuta mijlocele de a ține sémă de dorințele puterilor fără

«a aduce atingere dreptului de suveranitate al statelor riverane.»

Este de notat că în această ședință, plenipotențiarul Austriei se mai încercă a prezenta o nouă cerere care și aceasta fu respinsă. Aceasta era : că nu comisiunea europeană ci comisiunea riverană avea dreptul de a face lucrările pentru curățirea gurilor Dunării !

Baronul Hübner a mai susținut că actul de navigațiune închiătat la Viena intra în drepturile de suveranitate ale statelor riverane de a-l pune imediat în lucrare. Și această teoriă a fost respinsă de toți plenipotențiarii celorlalte puteri și chiar de acela al Turciei.

Tot în acea ședință lordul Cowley a chemat la luarea a-minte a Conferinței asupra necesității de a se îmbunătăți condițiunile de navigațiune la Porțile-de-feră ; la aceasta, plenipotențiarul Austriei a răspuns că guvernul său pune o constantă îngrijire pentru lucrările cari tind a îmbunătăți navigațiunea acestei părți a Dunării.

În privința acestei îmbunătățiri mă voi mărgini a observa că, cu toate asicurările plenipotențiarului Austriei de la Conferința de Paris, au trecut 22 de ani, și Porțile-de-feră au rămas tot în starea cum le-a făcut natura. Și povățuindu-ne de experiența dată de trecut, n'amă fi în dreptul de a-ne întreba : oare Austro-Ungaria a dobândit prin tratatul de la Berlin dreptul de a face lucrările trebuitoare la

Porțile-de-feră spre a le sparge, sau în realitate tot-mai spre a nu le sparge alții, când mai ales scimă că în Ungaria există opiniunea că Porțile-de-feră sunt puternica cetate a regatului sântului Ștefan în contra năvălirilor ce 'lă-ară amenința despre Dunărea de jos?

Faptul pozitiv că s'a dobândit pentru Dunăre prin Conferința de la Paris din 1858 este recunoșcerea din nouă a principiului libertății navigațiunii Dunării și a afluențelor sale deschise tuturilor pavilionelor lumii! Actul de navigațiune închăiat la Viena în 1857, respins de întreaga Europă, a cădută în părăsire în timp de 22 ani, și chiar cabinetul din Viena nu mai credea pînă în Decembrie trecut că mai putea să 'i înprospete memoria.

Nu socotesc de prisos a vă aminti, domnule ministru, că nici România, cel puțin o parte din ea, Moldova, n'a fost rămasă indiferentă la actele lucrate la Viena cu participarea delegațiilor Române. Indată ce am avut o tribună în București și în Iași, cestiunea Dunării a venit în cercetarea Adunării electivă din Moldova. Purtarea repausatului Steege a fost aspru criticată, de și nu făcuse de cât a se conforma strict instrucțiunilor ce 'i venea de la guvern. A trebuit bunul său renume și tot sprijinul amicilor săi cari 'i cunoșeau simțimintele patriotice și eforturile acestui bărbat de bine, spre a paraliza cel puțin în parte condescendențele vinovate ale Călmăcămiei pentru

cererile cabinetului din Viena, aceste toate au trebuit spre a sustrage pe delegatul moldovean de la un vot osânditor din partea reprezentațiunii naționale !

Ast-fel Dunărea rămase liberă pentru toate pavilionele ; și numai acestei libertăți România dăresce dezvoltarea comerțului și agriculturii sale și crescândă prosperitate a porturilor sale.

Întru cât 'i-a stat prin putință, România lucră spre a face a se statornici, și de drept și prin practică, această libertate nu numai pentru marele fluviu, dără și pentru afluențele sale.

Ast-fel amă închiăiată cu Rusia și cu însă-și Austria convențiunea Prutului, care deschide navigațiunea acestui riu tuturilor pavilionelor. Noi nu ne putem plânge de esercițiul acestei libertăți, căci îi datorim că Prutul, care mai înainte era un riu mai de tot neexploatat, astăzi transportă anual la porturile Dunării peste două-sute mii kile cereale și a îndoită buna stare a patru județe ale Moldovei.

În timpul Congresului din Berlin, Austria credu momentul oportun de a sustrage, măcar o parte a Dunării, de sub regimul de libertate proclamată de Congresul și de Conferința din Paris din 1856 și 1858.

Prin cele mai sus arătate, s'a stabilit în destul că Europa își păstrase dreptul de supraveghiere a menținerii libertății Dunării pentru tot

percurso fluviului. Cabinetul de Viena voi a restrânge esercițiul acestui drept numai pe întinderea Dunării în de afară de otarele sale, adecă de la Porțile-de-feră în jos pînă la gurile fluviului!

Ast-fel plenipotențiarilor Austro-Ungariei și isbuciră a aduce prin tractatul de la Berlin ore-cară modificări la dispozițiunile tractatului din Paris.

Dați-mi voie, domnule ministru, să vă însemneză aci aceste modificări. Tractatul de la Paris prevede două Comisiuni : una europeană cu scopu determinat de a curăți gurile Dunării, și care, după îndeplinirea misiunii acestia, avea a fi disolvată prin o otărîre unanimă a subscriitorilor tractatului, și o altă comisiune riverană. Și acésta avea aceeași misiune, însă mai întinsă, adecă de a curăți tóte pîedecele de pe fluviu, în tot cursul său, și acésta spre a asigura tuturilor pavilionelor libertatea navigațiunii.

Acéastă comisiune riverană fiind mórtă din însuși ziua nacerii, și fiind-că tótă Europa îi osîndise lucrările, nimeni nu se mai încercă de a o reînvia; ba tractatul din Berlin o și desființă în modu oficial, de vreme ce drepturile și lucrările ei, cel puțin pînă la Porțile-de-feră, fură încredințate tot Comisiunii europene, și acésta după chiar propunerea plenipotențiarilor Austro-Ungariei. Ei sperău a sustrage ast-fel Dunărea superioară de sub controlul Europei și de sub regimul de libertate de care se bucură Dunărea de jos.

Écă ce ȃice articolul 55 din tractatul de la Berlin :

«Regulamentele de navigaȃiune, de poliȃiă fluvi-ală Ńi de priveghăre de la Porȃile-de-fer pînă la Galaȃi, voră fi elaborate de către Comisiunea europeană, asistată de delegaȃi stateloră riverane Ńi puse în armoniă cu acele ce aă fostă saă voră fi edictate tru percursul în jos de Galaȃi.»

Permiteȃi'mă, domnule ministru, să vă pună sub ochă lucrările preliminare Ńi discuȃiunile ce aă ur-mată în sênul Congresului, pînă când marele A-reopagă a venită la adoptarea testului articolului 55 carele, prin precisiunea sa, ne pôte scăpa de tôte pretenȃiunile de dominaȃiune ale Austro-Ungariei asupra Dunării nôstre.

Protocólele Congresului suntu fôrte instructive pentru noi.

Tractatul de la San-Stefano, în privinȃa Du-nării nôstre, nu avea de căt ună singură articulă (articolul 112) carele, după ce rostescce că fortăreȃele Dunării voră fi rase, Ńi că în apele principateloră nu voră putea pluti bastimente de resbelă, sfîrșescce a ȃice că : «drepturile, îndatoririle Ńi prerogativele «Comisiunii internaȃională ale Dunării de jos, voră fi «menȃnute intacte.»

După ce în sênul Congresului, Ńi anume în Ńe dinȃa din 2 Iuliă 1878 (Protocolulă 11), s'a fostă citită articolul 12 ală tractatului de la San-Stefano, baronul d^e Haymerlé, ală duoilea plenipotenȃiară

ală Austriei și actualul ministru ală afacerilor străine, a presintatū înaltei Adunări proiectul ală unei nooi redacțiunii a articolului 12.

Écă acestū proiectū de redacțiune în tótă a sa întindere :

1°. «Pentru a asicura printr'o nouă chiăzășuire libertatea de navigațiune pe Dunăre, tótă partea fluviului de la Porțile-de-ferū pînă la gurele din Marea-Négră este declarată neutră. Insulele situate în percursul acesta și la gurile ei (insulele Șerpilorū) precum și malurile rîului, suntu coprinse în acéstă neutralitate.

«În consecință fortificările ce se află astădî în ființă vorū fi desființate, și nu se va mai învoi d'a rădica altele nooi. Tóte vasele de resbelū suntu escluse din sus-đisa parte a fluviului cu escepțiunea vaselorū ușore, destinate pentru poliția fluvială și pentru serviciul vămilor. Vasele staționare la gurele Dunării suntu menținute, déră nu vorū putea sui rîul mai sus de Galați.

2°. «Comisiunea europeană a Dunării de jos, este menținută în funcțiunile séle pe cari le va esercita de la Galați pînă la Mare. Durata ei va trece peste anul 1883, pînă la închiăłarea unei nooi înțelegeri; drepturile, îndatoririle și prerogativele séle vorū fi păstrate întregi; immunitățile de cari se bucură stabilimentele séle, lucrările și personalul său în virtutea tractatelorū esistente, suntu confirmate.

«În esercițiul funcțiunilorū séle, Comisiunea euro-

peană va fi independintă de autoritatea statului teritoriului căruia aparține delta Dunării; ea va avea semnalele și insignele sële proprii asupra bastimentelor și stabilimentelor, și va numi însăși pe funcționarii sęi. Obligațiunile sële financiare vorů face obiectul unui noů regulăment, și statutul organizării sële va fi supusů unei revisuirii pentru a-lů pune în armoniă cu nuoile împrejurări.

«Osebit de statele ce ȳau parte la Comisiunea europeană în virtutea tractatului de Paris, România va fi represintată printr'unů delegatů.

3°. «Regulamentele de navigațiune și de polițiă fluvială din josul Porților-de-ferů, vorů fi conforme cu cele ce aů fostů saů vorů fi introduse de către Comisiunea europeană pentru percursul din jos de Galați. *Unů comisarů delegatů de către Comisiunea europeană, va priveghia esecutarea acestorů regulamente.* În percursul între Porțile-de-fer și Galați, comerciul și navigațiunea nu vorů fi lovite de nici o tacsă specială care arů avea dreptů țintă de a favorisa comerciul și comunicațiunile pe uscatů, în prejudiciul celorlů de pe fluviů.

4°. «În modificarea articolului VI alů tractatului din Londra de la 13 Martiů 1878, esecutarea lucrărilor destinate a face sę dispară obstaculele ce opunů Porțile-de-ferů și cataractele navigațiunii, este confiată Austro-Ungariei. Statele riverane ale acestei părți a fluviului, vorů da tóte înlesnirile ce li se vorů putea cere în interesul lucrărilor,

«Dispozițiunile articolului VI ale tractatului precitată relative la dreptul de a percepe o taksă provizoriă destinată a acoperi cheltuelile lucrărilor în cestiune, suntă menținute în beneficiul Austro-Ungariei.»

Cum vedeți, domnule Ministru, ântâia preocupare a plenipotențiarilor Austro-Ungariei a fostă de a sustrage Dunărea din susul Porților-de-feră de sub tutela Europei; în altele, proiectul Austro-Ungariei este fôrte liberală.

Tôtă Dunărea de la Porțile de feră pînă la gurile ei, este declarată neutră împreună cu insulele și chiar cu insula Șerpiloră, precum și însăși țermurile fluviului.

Comisiunea europeană se admite a fi permanentă. Regulamentele de navigațiune și de polițiă fluvială pînă la Porțile-de-feră, aveaă să fie conforme cu acele elaborate de Comisiunea europeană pentru cursul în jos de Galați.

Și Austro-Ungaria singură propunea, ca ună comisară delegată de Comisiunea europeană, să privegheze la esecutarea acestoră regulamente.

Precum vedeți, domnule ministru, Austria singură ea statornicea că nu mai era trebuință nici de Comisiune mistă, nici de președință permanentă pentru dânsa, pentru a face a se păzi libertatea Dunării de la Porțile-de-feră pînă la Marea Négră. Regulamentele aveaă a se elabora de Comisiunea europeană, statele riverane aveaă a le esecuta, și

unul delegat al Comisiunii europene avea să privegheze la executarea lor.

Nimic mai simplu, mai drept, mai conform cu interesele europene și cu drepturile de suveranitate ale statelor riverane de pe această întindere, devenite prin același tratat state independente.

Austro-Ungaria nu reclamă nimic pentru sine, de cât învoirea ca ea, în mod exclusiv, să facă lucrările trebuitoare la Porțile-de-feră, negreșit spre a realiza promisiunea dată de baronul Hübner în senul conferinței de la Paris din 1858, adică de a deschide și Dunărea de sus navigațiunii lumii.

Cu toate acestea, oricât de liberală se părea la întâia vedere, redacțiunea prezentată de baronul Haymerle, lordul Salisbury, al doilea plenipotențiar al Marelui Britanie, aderând la principiile dezvoltate în această redacțiune, a făcut să se observe că textul constituia o legislațiune înrădăcinată care nu se putea accepta în amănuntele ei, la întâia citire. De aceea ceru ca să fie discutată de Congres în altă ședință.

Principiile Bismarck merse mai departe, dicând că : « numeroasele amănunte țintite de propunerea ce fu citită, sunt în de afară de sarcina Congresului. Plenipotențiarul sunt adunați pentru a accepta, respinge sau înlocui articulele tratatului de San-Stefano ; dă o regulamentare atât de dezvoltată unui punct special îi pare a nu fi în atribuțiunile înaltei adunări. »

Contele Șuvalof considera ca și președintele Congresului că, această legislațiune, nu putea fi discutată de Congresul în amănuntele ei, dăra declara că se credea datoru de a semnala de îndată, că nu înțelegea ideia principală din acea redacțiune, adică ce trebuie a se înțelege prin neutralisațiune, care 'i-aru fi întinderea, și în ce scopu este ea cerută ?

Lordu Salisbury adaoga că : « Rusia fiind de acum înainte riverană Dunării, unu noou elementu se află introdus în cestiunile ce atingu navigațiunea fluviulu. Dispozițiuni specială suntu trebuitoare comerciulu, și Escelența sa dorește ca Congresul să rețină cestiunea amânând cu toate acestea discuțiunea. »

Principele Gorciacof aduce aminte că : « tractatul de Paris a confirmat actele tractatulu din Viena asupra libertății navigațiunii fluvială, și că după declarațiunile plenipotențiarilor Rusiei dintr'o ședință precedentă, retrocedarea Basarabiei nu aru putea esercita nici o influință asupra libertății fluviulu. Deci Alteța sa Serenisimă nu'si esplică necesitatea noilor dispozițiuni în această cestiune. »

Principele Bismarck repetă că Congresul nu avea a desvolta cestiunile amănunte asupra cărora puterile interesate suntu în dreptu de a se înțelege între ele, si dăra stăru a gândi că propunerea Austro-Ungariei trebuia a se trămite saū la Comitetul de redacțiune, saū la plenipotențiarul Austro-Ungariei, spre a trage din ea principiele majore, singurele susceptibile de a fi votate de Congresu.

Acéastă ultimă opiniune, sprijinită de d. d'Oubril ală treilea plenipotențiară ală Rusiei, fu priimită de Congresă, și președintele, reluând cetirea articulu-lu 12, Congresul otări ca Imperiul Rusă să fie adăogitū în enumerarea stateloră riverane, și tot atunci recunoscū că România să fie în viitoră represintată în sēnul Comisiunii europene.

În ședința din 4 Iuliă (Protocolul 12), cestiunea Dunării revenind în discuțiune, contele Schuvaloff a venitū și elū cu unū contra-proiectū în care principiele principalī erau :

1. Libertatea navigațiunii Dunării sub garanția tuturiloră puteriloră.

2. Menținerea Comisiunii europene.

3. Actul publicū din 2 Noembre 1865, relativă la organisarea acestei Comisiuni, va fi revisuitū spre a fi pus în armoniă cu împrejurările actualī.

«Lucrarea acésta,—dice contra-proiectul sēu,—va fi confiata unei Comisiuni specialī în care se voră admite Comisarī ai tuturiloră statelor riverane, și se va supune la cercetarea și sancțiunea definitivă a unei Conferințe de represintanți.»

Principele Bismarck voi a face a se observa că erau puține doesebirī între propunerea rusescă și între acea Austro-Ungară. Totuși baronul Haymerle arētă diferențele ce esistaū între ambele teste, și sfērși dicēnd că : «modificațiunii la unū tractatū solemnū îi pare Escelenții sēle că nu potū fi hotărîte

de către uă Comisiune specială, și că trebuiesc a fi consfințite de către autoritatea Congresului.»

Aci mă simtă fericită, domnule Ministru, de a vedea pe plenipotențiarul Austro-Ungariei susținând principiul dreptă și salutariu că: *«modificațiunī la unū tractatū solemnēlū nu potū fi hotărīte de o comisiune specială, dēră trebue a fi consfințite prin autoritatea Congresului.»*

De aceea mă și măgulescă a crede că baronul de Haymerle, consecinte cu cele susținute de Escelența sa în sēnul congresului de Berlin, «nu va consimți ca comisiunea specială de la Galați să facă modificațiunī la tractatul de la Berlin saū să întroducă inovațiunī neprevēdute de acelū tractatū» de exemplu inovațiunea de a se da Austro-Ungariei dominațiunea exclusivă a Dunării între Porțile-de-feră și Galați.

Același protocolū (No. 12) ne arată că înalta adunare, după propunerea președintelui, a decisă ca unū plenipotențiarū Austro-Ungarū și unū plenipotențiarū Rusū să se adune cu unul din colegiilor spre a găsi o înțelegere între ambele teste.

Pentru acēsta aū fostă aleși baronul Haymerle, dl. d'Oubril și contele St. Valier.

În aceeași ședință găsimă o declarațiune importantă pe care nu trebue s'o perdemă din vedere fiind-că ne va putea servi la timpū. La uă observațiune a lordului Salisbury despre sistemul ce Marea Britanie are pentru cestiunile navigațiunī-

Dunării de jos, principele Bismarck a răspunsă că : «opiniunea ce represintă Dunărea ca marea arteră a comerciului germană cu Orientul, se razimă pe o ficțiune, și vasele germane venind din susul Ratisbonei nu scoboră Dunărea pentru a esporta mărfurile germane în Orientă.»

După acésta, urmă citirea propunerii austriace ; și este de notat că nu în propunerea austriacă, ci în cea rusescă se prevedea o comisiune specială chîamată de a revisa organisarea comisiunii europene și de a reglamenta cestiunile privitoare la Dunăre; că nu Austria ci tot Rusia a făcută obiecțiunile în contra propunerii austriace, care cerea ca să fie conformitate în reglementele de navigațiune și de poliție fluvială pe tot percursul Dunării în jos de Porțile-de-feră.

La obiecțiunea celui de ală duoilea plenipotențiară ală Rusiei (contele Schuvaloff), că acésta propunere austriacă prejudeca situațiunea statelor riverane, însuși contele Andrassy socoti de cuviință de a lua cuvântul, și de a insista asupra *cualității practice de a se statornici principiul unității reglementelor de navigațiune.*

La finitul acestei ședințe, plenipotențiarii Rusiei, Austriei și Franciei, aă presintată Congresului modificațiunile propuse de dînșii în unanimitate, și din cari cea d'ântăea era respingerea comisiunii specială și a rezervei în favórea statelor riverane, pentru a reglamenta ele cestiunile Dunării pînă

la Galați, — cerută acésta de plenipotențiarul rus, — și adoptarea principiului unității regulamentelor pentru totă întinderea Dunării de la Porțile-de-feră în jos, și îndrituirea comisiunii europene de a face ea regulamentele, — cerută acésta de plenipotențiarul Austro-Ungar.

Testul, ast-fel elaborat de plenipotențiarul mai sus citați, a fost adoptat în unanimitate de Congres, și înscris, în totă a sa cuprindere, în articolul 55 din tratatul de la Berlin.

Din testul acestui tratat și al protocoalelor Congresului rezultă acum că starea legală a cesiunii Dunării este cea următoare :

I. Libertatea navigației Dunării este plină și pusă sub garanția colectivă a Europei. Drepturile excepționale pentru staturile riverane (cabotajul etc...) au fost respinse de întregul Congres.

II. Austro-Ungaria nu are nici o poziție excepțională sau privilegiată pe Dunăre între celelalte puteri subscriitoare tratatului, afară de dreptul ce i s'a dat de a sparge Porțile-de-feră, spre înlesnirea navigației.

III. Comisiunea specială a statelor riverane nu mai există ; ea a fost chiar combătută de plenipotențiarul Austro-Ungariei, și Congresul s'a unit cu opiniunea lor.

IV. Regulamentele de navigație și de poliție fluvială, pentru totă întinderea Dunării de la Porțile-de-feră până la Galați, trebuie a fi puse în armonie

cu cele cari suntă saū vorū fi făcute în privința Dunării de la Galați pînă la gurile ei.

Lucrarea lorū este încredințată comisiunii europene asistată de delegații statelor riverane. Comisiunea europeană se recunoște permanentă.

V. Modificațiunii la această stare legală, consacrată printr'unū tractatū solemnelū, nu se potū face prin comisiuni speciali, principii nooi putēndu-se consfinți numai prin autoritatea unui congresū.

O mai repetū, domnule Ministru, această este starea legală care regulază navigațiunea Dunării. Măntinerea acestei stări legalī, apārarea ei din tōte puterile nōstre, este salvarea nōstră. În de afară de ea, nu potū fi de cāt pericole mari pentru interesele nōstre politice și economice, pentru suveranitatea nōstră, pentru siguranța nōstră, în mijlocul statelor puternice ce ne înconjōră.

Amū fostū lungū, domnule Ministru, spre a desvolta deosebitele faze prin cari a trecutū cestiunea Dunării, și spre a statornici cu date și cu testuri certe *starea legală*, care este singura nōstră putere în contra poftelor străine.

Dcă este cine-va care este pedepsitū de o asemenea lungă desvoltare, acesta suntū eū, carele amū trebuitū să consacr umultū timpū, spre a aduna materialul, spre a studia cestiunea, spre a face redacțiunea, și ast-fel se potū pune cestiunea în stare subț ochiī domniei-vōstre.

Suntū însă respłătitū de ostenelele mele prin con-

sciința că 'mî am făcută datoria, aretându-vă lupta constantă, energică, neîntreruptă în cursu de 25 ani a guvernului Austro-Ungar, pentru a-și întemeia dominațiunea pe Dunărea de jos, pentru a face din marea arteră, unu fluviu, decă nu germanu, — de vreme ce principele Bismarck a repudiatu această denumire, — dără cel puțin unu fluviu Austro-Ungar, ca ast-fel aquila imperială se-și pótă înfige cingile pe marile debușeurî ale comerciului și ale puterî în Orientu, *Salonic și Sulina* !

Eū suntū departe de a osîndi din punctul de vedere alū marilor concepțiunî politice acestū travaliū energicu alū ministrilor Austro-Ungariei. Eū admirū patriotismul lorū, activitatea lorū, tenacitatea lorū, pentru a înlînde dominațiunea imperiului, pentru a spori puterea și gloria frumósei lorū patrii ! Nu de astădî ci de multî ani, nu într'o simplă notă ci de la tribuna țerei mele, amū arătatu profunda mea admirațiune pentru marele bărbatu de statū alū Austro-Ungariei, contele Andrassy, căruia Austriaci și Ungurî suntū datorî a-î rădica încă în vieță statue pe piețele Vienei și Pestei, pentru marile folóse ce prin tractatul de la Berlin a sciutū a dobîndi întinsei sele patrii !

Cu durere, dără cu admirațiune, îmi amintescū cuvintele, cari la mésa verde a Congresului se adresaū plenipotențiarilor Ruși, orî de câte orî acestia se împotriveaū la vre-o cerere a plenipotențiarilor Austro-Ungarî. «Dără vă dămū Basarabia !» Cu a-

ceste cuvinte comitele Andrassy a silită pe Rusia a renuncia la multe din stipulațiunile tractatului de San-Stefano; cu aceste cuvinte elă a căpătată Imperiului Habsburgiloră Bosnia și Herzegovina, elă a respinsă Serbia de la o pré mare apropiere de ȋtarele acestoră două provincii, elă a făcută de s'a recunoscută Austro-Ungariei dreptul de a dispune singură de Porțile-de-feră, nu spre a le sparge, ci spre a le păstra ca cetate formidabilă a Ungariei!

Daca așfi Austriacă saă Ungură, așfi lăuda pînă la ceră acéstă politică a contelui Andrassy, urmată astădă de baronul Haymerle cu nu mai pučină activitate, inteligință și patriotismă austriacă.

Însă eă suntă Română, și credă că Românii suntă datoră a combate stăruințele Austro-Ungariei de a ne răpi Dunărea, cu aceeași ardóre și vigóre cu cari amă combătută Rusia cândă ne ceră Besarabia.

Domnia-vóstră, domnule Ministru, carele, suntă sigură, cugetăfi și simțiți ca și mine, îmi veți erta acéstă mică digresiune, făcută spre a constata : că lucrarea mea nu purcede dintr'ună spirită sistematică de ostilitate în contra Austro-Ungariei, fiind-că noi, națiune mică și pacinică, nu trebuie să avemă simțimēte rele în contra nici unei puteri străine, déră tot-o-dată trebuie în contra oră-cui a ne apăra drepturile și interesele.

Vină acum, domnule Ministru, la cererile actuali ale Austro-Ungariei precum ele suntă formulate în

anteprojectul prezentat Comisiunii Dunărene în Decembrie anul trecut.

Acest anteproiect este, precum am mai spus, însuși actul său regulament de navigație redigat la Viena în 1857-1858 de comisiunea riverană creată prin tratatul de Paris, cu singura deosebire *că e o nouă ediție, revădită, corectată și considerabil sporită.*

Anteprojectul are aceleași viciuri de formă și de fond ca și actul comisiunii riverane din 1857 :

a) Ca și acel act, anteprojectul omite cu intenție recunoșcerea libertății de navigație a Dunării, cel puțin pe partea care are pretențiunea de a o reglementa.

b) Nu vorbește în mod explicit de dreptul exclusiv al statelor riverane pentru exercitarea cabotajului fluvial; dă însă îndată ce principiul libertății Dunării este omis, drepturile exclusive ale statelor riverane reies de la sine.

c) Prin autoritatea exclusivă ce creează, prin reglementarea serviciului piloților, prin mai multe alte restricții, navigația Dunării române se află pusă cu totul în condițiile restrictive cuprinse în actul din 1857, pe care Europa le-a respins prin Conferința de la Paris, și cari și sunt în opoziție cu tratatul de la Berlin.

Însă partea cea mai îngrijitoare din această lucrare, este instituirea unei comisiuni pe care anteprojectul o califică de *mistă*, necutezând a-i da denu-

mirea de *riverană*, și în care Austro-Ungaria își face partea leului, asigurându-și președința și votu preponderant în casă de paritate de voturi, ceea ce prin însuși natura lucrurilor va fi totu d'a-una. Voiu spune mai jos pentru ce.

Și mai înainte de toate, permiteți-mi, domnule ministru, de a combate crearea unei comisiuni riverane specială, d'ânteu pentru că ea este contrariă tractatului de la Berlin, și alu doilea pentru că nu sunt elemente îndestulătoare spre a crea o asemenea comisiune.

Mă esplicu: Tractatul de la Paris înțelegea că navigațiunea Dunării în tot cursul ei să fie regulamentată prin o Comisiune compusă de toate statele riverane. Acestea erau numeroase: Württembergul, Bavaria, Austro-Ungaria, Turcia, Serbia, Moldova și Valachia. Tractatul de la Berlin înțelege a regula navigațiunea Dunării numai din jos de Porțile-de-feru până la Galați. Pe această întindere există numai trei state riverane: Serbia, Bulgaria și România. Ba încă, căutând bine, vomu găsi că pe această întindere există numai două state adevăratu riverane: Bulgaria și România. Serbia este un adevăratu statu riveranu pe Dunărea numai din susul Porților-de-feru. Acolo ea se află față în față cu Austro-Ungaria; acolo ea are interese majore de regulat cu dinsa se de apăratu în contra ei! În josul Porților-de-feru, Serbia n'are de cât uă mică întindere de țermuri; pe această întin-

dere ea n'are de locū saū fôrte puține interese de sprijinitū. Serbia va fi dără indiferentă la tot ceea ce privesce Dunărea de jos, adecă de la Porțile-de-ferū pînă la Galați, și prin urmare ea va putea face fôrte ușorū concesiunī Austriei în josul Dunării, spre a putea scăpa de a face concesiunī mai importante pentru dînsa, adecă mai în sus de Porțile-de-ferū. (1)

Așa dără adevărate state de la Porțile-de-ferū în jos suntu numai România și Bulgaria. Însă ce comisiune seriósă arū putea fi aceea care arū avea numai douī membri? Europa nici s'a gînditū «nici s'arū putea gîndi de a crea seū a recunósce o asemenea comisiune.

Și tocmai din acéstă imposibilitate, Austro-Ungaria voesce a trage unū argumentū, spre a cere ca și ea sē fie priimită în sēnul acestei Comisiunī, numită ast-fel *Comisiune mistă*. Și fiind-că, statū mare și indepedentū, Austro-Ungaria n'arū putea admite ca delegatul seū sē aibă de președinte pe delegatul Bulgariei, care nu este încă statū independentū, așa ea reclamă pentru sine președința de dreptū cu votū preponderantū. Însă în asemenea casū, chiar decă arū fi ca România și Bulgaria sē consimță a face parte din acéstă comisiune, acésta n'arū avea pentru aceste douē țeri altū rezultatū de cât acelu

(1) Purtarea delegatului Serbiei în sēnul Comisiunei din Galați a justificatū prevederile mele.

de a recunósce formală voința Austro-Ungariei și legile ei.

În adevăr, precum amă arătat, Comisiunea fiind compusă din patru membri, delegatul Austro-Ungariei va avea pururea lângă sine pe delegatul Serbiei. Ast-fel chiar în cazul când delegatul Bulgariei ară fi alături cu delegatul României, totuși și pururea cererile Austriei voră fi precumpănitore; căci delegatul Austro-Ungariei fiind presidentă cu votă preponderantă, prin însuși acăsta opiniunea lui va fi legea făcută de comisiune.

Austro-Ungaria va deveni dără putere esecutivă, putere stăpână peste totă întinderea Dunării române, adecă de la Porțile-de-feră pîna la Galați. În dispozițiunea ei arbitrară va fi de a comanda în porturile năstre, de a regula saă restrînge serviciul piloțitoră, de a umple tot litoralul nostru cu inspectoră, sub-inspectoră și alți funcționari Austro-Ungari,—pe cari deja îi și prevede anteproiectul — de a crea pentru acestia centruri de reședință în România și în Bulgaria,—acăsta asemenea o prevede ante-proiectul.

În fine, fără voia Austro-Ungariei, România nu va putea nici măcar face pe țermurile ei lucrările de utilitate publică cerute de interesele ei proprii. Noi, fără consimțimântul Austro-Ungariei, nu vomă putea face chiar poduri spre înlesnirea comunicațiilor și a comerțului între ambele țermuri. Acăsta o dice testual articolul 2 din ante proiectă. Tăte cele,

l-alte articule din elă, suntă atâtea loviri făcute drepturilor năstre națională și economice.

Ce este déră de făcută ? Este de a combate anteprojectul din tătă puțină năstră, precum deja 'lă-a combătută comisarul nostru, și cu dănsul majoritatea membrilor Comisiunii; este de a sprijini și de a dovedi, că acestă anteprojectă este reînviărea actului de la Viena din 1857-1858, pe care Europa întrégă 'lă-a respinsă în Conferința de Paris; este de a arăta că elă este contrariă articolului 55 din tractatul de Berlin; este în fine pentru noi de a 'lă respinge ca călcătoră drepturilor năstre de stată independentă, stăpână liberă și întregă pe teritoriul nostru, pe țermurile năstre, pe apele năstre !

Însă, domnule ministru, pôte voiă fi întreată: decă acestă anteprojectă va fi respinsă, ce este de pus în locă, care este soluțiunea de sprijinită ? Căci, în fine, și acéstă mare întindere a fluviului trebuie a avea regulamentele séle și autoritățile séle, cari să le esecute saă cari să privegheze la esecutarea loră ! Ce este de făcută ? Este de a ne ține strânși și tară pe terenul legalității. Acestă terenă este art. 55 din tractatul de la Berlin, care este clară, precisă, îndestulătoră și nu dă locă la nici ună equivoc, ținând sémă de tôte drepturile, de tôte interesele și ale celoră mari și ale celoră mici.

După testul acestui articol 55 :

1) Regulamentele de navigațiune, de poliția fluvială și de supraveghière de la Porțile-de-feră pînă

la Galați, au a fi elaborate de Comisiunea europeană asistată de delegații statelor riverane. Aceste state s'au și precizat : suntu Serbia și Bulgaria, și delegații lor s'au și invitat a veni să ia parte la sesiunea de toamnă a Comisiunii.

2) Aceste regulamente au a fi puse în armoniă cu regulamentele ce s'au făcutu său voru avea a se face pentru cursul de la Galați la Marea-Négră.

În această comisiune europeană suntu de dreptu represintate Austro-Ungaria și România. Hei bine, delegatul Austro-Ungariei va apăra interesele particulare ale țerei séle. Asemenea și delegatul României în sênul acestei Comisiuni, va putea sprijini ideea unui cabotagiū rezervatū numai statelor riverane. Nu 'lă-ași sfătui însă de a înainta prea multu în această cerere, temându-mă să nu rămăe singurū de ideea sa, ca condamnată, și de dreptu și de faptu, și acesta încă de la 1857!

Însă ni se va întêmpina póte, cine va esercita, cine va supraveghea esecutarea credinciosă a acestorū regulamente? Tot tractatul de Berlin ne va da respunsul. Regulamentul de supraveghière îlă va face comisiunea Europeană; dreptul de supraveghière este déră alū ei; érá esecutarea acestorū regulamente aparține, și trebuie să aparțină, esclusivū fie-cărui statū riveranū și pe întinderea țermurilor séle.

Acesta este unū dreptu inherentū suveranității statelor libere și independente.

Însă totuși mi se va objecta; dar supravegherea care este dată comisiunii europene, prin cine, la fața locului, se va exercita; căci ar fi prea greu, și poate chiar imposibil, ca întreaga Comisiune să îndeplinească această sarcină ?

La acesta voi răspunde :

Cine va opri pe Comisiunea europeană ca, precum ea răspunde din sînul ei deosebite comisiunii, tot așa să însărcineze în fie-care an pe mai mulți comisari delegați, sau și numai unul din sînul ei, cu îndatorirea și cu dreptul de a priveghia ca toate statele riverane să execute întocmai regulamentele, precum acestea vor fi edictate de Comisiunea europeană ?

Însăși plenipotențiarul Austro-Ungariei în sînul Congresului din Berlin a propus această soluțiune.

Prin ultima domnie-văstre depeșă telegrafică, domnia-vastră îmi observați, că n'ați găsit această soluțiune în protocolul No. 11 ce v'amî indicat.

Acastă soluțiune există însă testual în acest protocol. Dați-mi voi să vă citez propriile cuvinte estrase din proiectul prezentat de baronul Haymerle. Ecă-'l :

3) Regulamentele de navigațiune și de poliție fluvială în josul Porților-de-feră, vor fi conforme cu acelea ce au fost sau vor fi introduse de către Comisiunea europeană în jos de Galați. *Unu comisar, delegat de către Comisiunea europeană, va priveghia la executarea acestor regulamente,*

Acastă redacțiune s'a priimită de tot Congresul, cu singura variantă că : în tratatul de la Berlin dreptul de priveghière ce baronul Haymerlé cerea ca să se încredințeze unui comisară delegat, Congresul 'lă-a rezervat în întregul Comisiunii europene; căci în testul tratatului, după cuvintele de : «*regulamentele de navigațiune și de polițiă fluvială,*» aflate în redacțiunea plenipotențiarilor Austro-Ungari, Congresul a adăogită cuvintele : «*și de supraveghière.*»

Așa dără, decă ne vomă ține strictă de testul tratatului, amă putea susține că : supraveghièrea esecutării regulamentelor de navigațiune nu s'ară putea face de cât de Comisiunea europeană *întregă*, érá nu de ună comisară delegat.

Am ajunsă, domnule Ministru, la sfîrșitul studiului meă, și mă voiă resuma, repetând cuvintele următore ale patriotului nostru comisară : «Împrotivirea la libertatea Dunării, cât și tutela sub care voesce a ne pune Austro-Ungaria, suntă n contra intereseloră năstre atât economice cât și politice. Suntemă stată suverană, și nu trebuie perdută din vedere, că una din cauzele pentru cari statele occidentale iaă interesă la existența năstră, este aceea că : suntemă și trebuie să rămănemă stăpâni pe acastă mare arteră, care servă de drumă lumii asiatică, spre a intra în Europa de la gurile ei pînă la Porțile-de-feră!»

După ce colonelul Pencovică combate cererea

Austro-Ungariei de a intra în comisiunea mistă, apoi cercetază interesele Austro-Ungariei de a face această cerere, și adaogă :

«Are Austro-Ungaria interesu de unu ordinu și mai mare : împiedicarea importului din Occidentu, spre a face unu monopolu din petrecerea industriei séle în țările udate de Dunăre, împiedicarea pavilionului străinu spre a ne face să transportăm produsele noastre numai sub pavilionul seú, care va fi protegiatú.

«Déră tocmai acestea suntú în contra intereselorú noastre cele mai vitali ! Noi, și Europa cu noi, avemú interesu, ca Dunărea să fie de totú liberă, pentru ca vasele străine să vie cu înlesnire să ne aducă eftinú industria străină ce importămú, și apoi, făcënd concurență între dênsele, să póta strebate tot lungul fruntariei noastre, și să ne póta lua cât se póte mai puținú pentru transportul productelorú noastre.»

Acesta este limbagiul care trebue să 'lú ținemú, și pe care mi 'lú-ați recomandatú de a 'lú ține guvernului pe lingă care suntú acreditatú.

Pe luciul Dunării, a căriea întindere este a se regulamenta, suntemú statul cu țermurile cele mai întinse. Avemú déră dreptul de a vorbi și de a fi ascultați, cu mai multă tăriă și cu prioritate asupra tuturilorú celorú-l-alte state, fie riverane, fie neriverane ! Europa ne va asculta ! Însă trebue să-'i spunemú francú ce ne dóre și ce voimú !

Acésta ni se cere; și numai așa făcând, vom fi ascultați, și drepturile și interesele noastre vor fi salvate

Politica Europei occidentale, în privința țărilor orientale, este dreptă, bine-voitoare și folositoare. Ea, nu de astăzi, proteje formarea și dezvoltarea statelor mici menite de a mosceni pe bătrânul stat Otoman carele se stinge. Acastă politică voiesce, ca aceste state să trăească și să crească, pentru a ajunge a avea o viață și o putere proprie a lor, era nu de a fi să a deveni un instrument, când al unuia, când al altuia din marile state limitrofe.

România mai ales, prin pozițiunea sa geografică, chemată de a opri ciocnirile între puternicii săi vecini, stăpână a gurilor Dunării și a cel mai mari părți a fluviului, cu anume misiune de a apăra acest mare fluviu, *ca un interes european*, are mai cu deosebire datoria și interesul propriei sale existențe, de a fi credincioasă acestei politice mântuitoare.

Pozițiunea noastră ne impune o conduită de ordine și de pace; *nu trebuie să fim agresivi în contra nimănui*. Și chiar când suntem nevoiți, precum este cazul de față, de a nu ne uni cu cererile vecinilor noștri, de a rezista la pretențiunile lor, acesta trebuie să o facem în mod de a dovedi, că noi resistăm pentru că pozițiunea noastră politică, pentru că interesele noastre naționale și economice, ne impun datoria de a nu ceda; era nu că resistăm și cedăm

pentru că ni s'a ȑisă din o altă parte sē cedămū sēū sē resistămū.

Când noi amū resistatū cererilorū Rusiei de a'ī ceda Besarabia, noi ne-amū făcut datoria către patria noastră, către părinȑii nostrii, către urmașii nostrii. În zadar și pe nedreptū amū fostū bănuii că resistenȑa noastră ne era însuflată de o putere vecină, Sē dovedimū că acēsta n'a fostū, că acēsta nu pōte fi; sē dovedimū că atunci când se atinge de apărarea drepturilorū și intereselor noastre, noi ne facemū datoria în contra orī-cui, fără osebire !

Sub pedeapsă de sinucidere, suntemū datorī de a apăra libertatea Dunării ca unū interesū Europeanū ; numai așa ea va remânea Dunăre română.

Scriind asemenea cuvinte, nu amū ascultatū de cât glasul, nu amū avutū în vedere de cât actele generaȑiunii din care, și domnia-vōstră și eū facemū parte, generaȑiunea care a făcutū o Româniă !

Nu dēră, după o luptă de patru-deci de ani pentru a ne da o patriă unită și de sine stătătoare ; nu după ce, cu preȑiul sângelui generosū a miī din fiīi țerei vērsatū pe câmpiele Bulgariei ; nu după ce, cu grele sacrificie bănesci, amū devenitū stăpânī pe căile noastre ferate, marea comunicaȑiune pe uscatū, vomū sacrifica ușorū Dunărea, marea comunicaȑiune pe apă, singură care ne pune în contactū cu naȑiunile occidentale, singura care lēgă de existenȑa noastră naȑională unū interesū Europeanū.

Primiȑi, etc.

Kogălniceanu.

II

MEMORIŪ DATŪ AMBASADORULUI. . . .

DE MINISTRUL ROMĂNIEI LA PARIS IN DECEMBRE 1880.

(Traducțiune din limba francesă.).

In luna decembre 1879, comisiunea europeană a Dunării pe care tractatul din Berlin a însărcinat-o cu elaborarea regulamentelor de navigațiune, de polițiă fluvială și de supraveghere pentru partea fluviului cuprinsă între Pôrțile-de-feră și Galați, încredință unei sub-comisiuni grija de a pregăti unŭ anteproiectŭ privitorŭ la cestiune. Acăstă comisiune avea a se compune din trei membri represintând *state neriverane*; și ca atare fură aleși delegații Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei.

Dupre anteproiectul elaboratŭ de către acăstă comisiune, aplicațiunea regulamentelor proiectate era atribuită unei comisiuni miste, a căriea Austro-Ungaria ară avea președința perpetuă cu glasŭ preponderantŭ. Câte-va considerațiuni vorŭ areta fôrte clarŭ, că acăstă dispozițiune a anteproiectului este contrariă spiritului ca și testului tractatului din Berlin, și că ea este tot atât de păgubitoare intereselor comerciali ale Europei, cât și acelorale Principatelorŭ danubiene în particularŭ.

Pentru navigațiunea fluviilorŭ percurgând mai

multe state, Congresul de Viena pusese principiul pe cari tractatul de Paris le aplică Dunării; acestu ultim act statornici că fluviul va fi deschis tuturor pavilionelor, și că această stipulațiune, care va face parte din dreptul public european, va fi pusă sub garanția Puterilor subscriitoare. In acestu scop, Congresul instituă o comisiune a statelor riverane, a căreia misiune principală era de a face să dispară obstaculele materiale, cari împiedecă această mare arteră europeană, și de a-i asigura perfecta navigabilitate pe *totu percursul său*. Spre a grăbi deservirea aceste opere importante, Congresul de Paris creă, în modu excepțional, o altă comisiune compusă din delegații marelor puteri, și însărcinată în specialu de a curăți gurile Dunării de paturile seale de nisip și de a pune navigațiunea părții de jos a fluviului în cele mai putincioase bune condițiuni.

Ambele comisiuni se puseră imediatu la lucru, dără cu rezultate cu totul deosebite. Comisiunea europeană, făcu, la gurile Dunării, lucrări admirabile cari deschiseră acestu fluviu la toate pavioanele; ea merită prin această simpatiile țărilor limitrofe, precum și recunoscința comerțului lumii întregi.

Comisiunea statelor riverane, întrunită la Viena sub președinția Austriei, nu făcu tot așa.

In locu de a urmări opera ce-i fusese încredințată, ea îi substitui o altă lucrare cu totul contrariă; întemeindu-se pe pretinsul dreptu exclusiv alu riveranilor de a face cabotagiul, ea voi a împiedeca

daca nu și a exclude pavilioanele puterilor maritime.

Lucrarea sa care era, cum a ȋisă lordă Clarendon, dominată prin cugetarea de a asigura Austriei posesiunea întregă a Dunării-de-sus, permițându-i tot-o-dată de a participa la navigațiunea de jos a fluviului, și *de a o face să dobîndescă a-t-fel avantaje pîrtinilóre și esc'usive*, a fostă respinsă de către conferința de la Paris din 1858, ca contrariă principiului fundamental ală libertății Dunării. Prusia, în deosebă, combātu cu energiă acéstă lucrare.

De atunci, adecă de două-ȋeci de ani, Comisiunea riverană n'a mai funcționat. La Congresul de la Berlin, marele puteri preocupate despre neccesitatea de a da lumii pacea, nu vȋdură în cestiunea Dunării de cāt o cestiune secundară de regulat.

Guvernul rusă, în particulară, tinȋnd a dovedi, că reînapoierea pârții Besarabiei care-i fusese luată prin tractatul din Paris, în *vedere de a mai bine asigura libertatea Dunării*, nu ară aduce nici-o restricțiune acestei libertăți, puse, spre a ȋice așa, péna în mâna plenipotențiarilor Austro-Ungariei. În adevără acelă carele formulă acéstă redacțiune pe care Congresul o priimi, fără a face în ea vre-o modifițațiune importantă, fu chiar baronul de Haymerlé, ală doilea plenipotențiară ală acestei Puteri, și astă-ȋi Ministrul seă ală afacerilor străine.

Testul însuși presintată de acestă diplomată deveni art. 55 ală tractatului; comisiunea europeană

dobîndîa unû caracterû permanentû şi priimîa misiunea de a elabora regulamentele de navigaţiune, de poliţiă fluvială, şi de supraveghiare pentru partea Dunăril cuprinsă între Porţile de-ferû şi Galaţi.

Prin acestû articulû, Austro-Ungaria isbuti, cel puţin în modû tacitû, de a sustrage Dunărea-de sus de sub jurisdicţiunea statelorû riverane, a căroră comisiune, ne mai avênd locû de a funcţiona, se află suprimată de faptû.

Este de remarcată, că nici în testul articolului 55, nici în protocoalele Congresului, nu se găseşte nimica, care să arête că Austria arû fi fostû avênd intenţiunea, la acea epocă, fie de a face a se menţine comisiunea riverană, fie de a i se substitui o altă ; prin urmare cugetarea de a atribui acestei puteri preşedinţa, cu glasû preponderantû a comisiunii miste de care este vorba astădî, n'a pututû asemenea a se produce în Congresû.

Mai multû încă; când plenipotenţiaril ruşi făcură propunerea de a se trămite la comisiunea europeană cestiunile de ordinû secundarû, privitoare la Dunăre, baronul de Haymerlé se opuse la acêsta, ȳicênd că introducerea de noue principil, saû modificarea a acelorû principil deja admise, nu putea să fie de cât de competenţa Congresului.

Aşa dëră, suntemû în dreptû de a afirma, că tot ce astă-dî cere Austro-Ungaria este în contradicere manifestă cu doctrinele ce acêstă putere a emisû în sênul Congresului.

Să adăogăm că stabilirea acestei comisii miste, cu constituarea particulară ce se pretinde a i se da, ară asigura Austriei pe Dunăre *acea pozițiune de stată privilegăată*, ce de ună cuartă de seculă, tôte puterile n'ău contenită de a-i contesta.

Ș'apoă, care ară fi utilitatea acestei comisii ?

Articolul 55 ală tractatului de la Berlin prevede tot, regulăză tot, satisface la tôte, și elă este atât de precisă, că nu se pôte înțelege, că elă ară putea da locă nici la multe interpretațiuni, nici la oră ce reglementațiune nouă.

Ce ăice acestă articolă ? Simplu acăsta : «regulamentele de navigațiune, de polițiă fluvială și de supraveghăare, de la Porțile-de-feră pînă la Galați, voră fi elaborate de către comisiunea europeană, asistată de delegații stateloră riverane, și puse în armoniă cu regulamentele cari suntă saă cari se voră edicta pentru percursul în jos de Galați.»

Decă, comisiunea europeană nu are de căt a îndeplini curată și simplu misiunea care i-s'a dată; ea nu are de căt a da regulamentele cari-i aparține de a face. Acăstă lucrare o-dată sėvărșită, statele riverane voră avea a o aplica : acesta este dreptul loră ca state suverane; acăsta este datoria loră ca state riverane. Acăsta este consecința ce rezultă tot atât din principiile cari — de la tractatul de Viena — suntă intrate în dreptul publică europeană, căt și din articolul 55 elă însuși ; nestipulând vre ună modă escepțională de aplicațiune pentru reglemen-

tele ce elă prevede, acestă articulă întăresce doctrina dreptului comună. Și cu tôte acestea, tocmaî pe pretinsa tăcere ce articolul 55 păzesce în acéstă privință, Austro-Ungaria se întemeiază spre a susține, că este utilitate și necesitate a crea comisiunea mistă pe care ea o cere. Este ușoră de a arăta că acéstă argumentațiune conduce la rătăcire.

La Congresul din Berlin, în ședința din 2 Iulie 1878 (protocolul 11) baronul Haymerlé propusese, ca supraveghlarea esecutiunii regulamentelor ce erau de făcută să fie încredințată unui comisară delegată de către comisiunea europeană. Heî bine, acésta este tocmaî maî singura din propunerile făcute de Austria în acéstă materiă, pe care Congresul a înlăturat-o. Acestă faptă ară ajunge spre a stabili, că intențiunea înaltei adunări a fostă de a atribui și de a păstra comisiunii europene întregi supraveghlarea esecutării regulamentelor ce ea ară avea de elaborată. O altă împrejurare îndeplinesce demonstrațiunea : testul propunerii originală a Austriei nu punea d'întăiă în atribuțiunile comisiunii europene de cât regulamente *de navigațiune și de polițiă fluvială*; Congresul a adăogată la acestă testă cuvintele : *și de supraveghlare*. Acésta rădică oră ce îndoială.

În resumată decă :

Congresul a înțelesă a nu încredința de cât însuși Comisiunii europene supraveghlarea ce ară putea necesita esecutarea regulamentelor séle,

Congresul n'a voitū ca esecutarea, regulementelorū acestora sē fie încredințată altora de cât însuși statelorū riverane.

Congresul n'a voitū ca atribuțiunile și responsabilitatea Comisiunii europene, sē fie scădute prin creațiunea unei noue Comisiuni.

Ce se pōte conchide din acēsta, de cât că : acēstă supărăciōsă comisiune mistă, pentru care Austro-Ungaria pledēză cu atāta căldură, în cât nu se ocupă de a se înțelege cu însuși ea, este o inovațiune pre cât neutilă pe atāt și contrariă tractatelorū, pre cât nejustificabilă pre atāt și periculōsă ? Neutilă, pentru că nici o misiune nu i se pōte da care deja sē nu fi fostū dată altora; — contrariă tractatelorū, pentru că nimica în testurile lorū nu 'i autorisă înființarea, și că tōte i se împotrivescū;—nejustificabilă, pentru că ea jicnesce drepturile de suveranitate ale staturilorū Dunării de jos;—periculōsă, pentru că ea compromite rezultatele ale uniea din operele cele mai importante și cele mai norocite ale diplomației europene.

Primind creațiunea acestei comisiuni miste sub orī-ce formă ea s'arū presinta, Europa arū contribui directū a scădea acea libertate a Dunării, pre care ea a voitū a o garanta, și pre care Austro-Ungaria pururea a considerat-o ca contrariă interese-lorū séle politice și comerciale. Acēstă cugetare reese clarū din a-nume întârđiarea pusă de Austro-Ungaria de a curăți Dunărea de stīncele cari, la

Porțile-de-feră îi împiedică cursul, de și de douăzeci-și-doi de ani ea a luat îndatorirea, de două ori reînnoită de atunci, de a le sparge.

România, care a satisfăcut la toate obligațiunile rezultând din tratatul de la Berlin, ori cât au fost de dureroase mai multe din clausele lui, este în drept de a reclama în contra a oricărei violațiuni a articolului 55. Singur, acest articol îi asigură un adevărat folos, lipind de Principat un mare interes european; ea n'ar putea admite, ca acest articol să fie lăsat de o parte, fără a protesta din toate puterile; ea ține la acest articol; și plină de încredere în justiția Puterilor, ea îi cere riguroasă respectare.

Ș'apoi interesul particular al României este aicea în acord cu interesul general al Puterilor; articolul 55, care are de obiect de a determina condițiunile libertății Dunării, dă asemenea fie-cărui stat facilitatea de a regula pacific, în sânul Comisiunii europene, toate cestiunile cari pot a fi rădicate relativ la navigațiunea fluviului. Austro-Ungaria, are, prin însuși acesta, posibilitatea de a obține toate satisfacțiunile pe cari ea ar crede că i se datoresc în mod legitim.

A menține acest articol, a 'i face aplicațiunea sinceră și leală, este a asigura pacea pe Dunăre, pacea în Orient; a voi, din contra, a-l modifica într'un chip arbitrar, spre avantajul exclusiv al cutăriei sale cutărie mare putere; se cu violațiune

nea drepturilor și intereselor statelor celor
mici, este a întreține agitațiunea, este a pregăti
supărăcioase complicațiuni, este a tulbura pacea, la
a căriea conservațiune Europa a făcută atâtea sa-
crificii.

III.

CONFLICTUL MEŢ

CU GUVERNUL DOMNULUI I. C. BRĂTIANU

(În espunerea conflictului meu cu guvernul Domnului I. C. Brătianu în privinţa modului său — după mine greşit — de a apăra libertatea navigaţiunii Dunării, şi de a respinge *fatala comisiune mistă*, eu sunt lipsit de armele cele mai puternice : *actele confidentiale relatându convorbirile şi opiniunile diplomaţiei străine*. Istoria singură poate le va destălnui ; căci nu voesc ca *indiscreţiunile mele* să mă facă victima legii prezentate de *guvernul liberală (!)*. spre garantarea *secreţului profesională (!)* Sunt dără nevoit a mă ţine, în argumentarea mea, în mare parte numai de actele deja cunoscute, de acele deja revelate, şi mai cu deosebire de acele citite de însuşi D. V. Boerescu în şedinţa Senatului din 22 Mai 1880, şi în alte şedinţe ulterioare.)

Eram încă Ministru de interne în 1879, când prin vechile mele cunoscinţe în străinătate, aflai că cabinetul din Viena, nemulţumindu-se cu drepturile şi favorile ce, în cestiunea Dunării, dobândise prin tractatul de la Berlin, voia să obţie noi folóse spre paguba statelor riverane din valea Dunării de jos.

Pe atunci urma o corespondinţă activă între guvernul din Viena şi între acelă din Pesta spre a ajunge la o împreună-înţelegere asupra nuodelor

avantaje ce erau de cerut Europei, și asupra modului de a le dobândi.

Planul primitiv și despre care mai târziu vorbi și presa magyară, și în deosebi Pester Lloyd, era de a se obține pentru Austro-Ungaria, și anume prin înființarea unui inspectorat-general, *dreptul de supraveghiere* asupra Dunării de la Porțile-de-feră și pînă la Galați.

Acest *inspectorat-general*, numai schimbându-i-se numele, era aceeași *autoritate exclusivă de supraveghiere* a executării regulamentelor de navigațiune și de poliție fluvială, ce comisiunea europeană a Dunării avea a le elabora pentru Dunărea bulgaro-română, supraveghiere pe care, la Congresul din Berlin, plenipotențiarul Austro-Ungar o propunea de a se încredința unui delegat al Comisiunii europene, negreșit cu precugetarea că acel delegat să fie acel al Austro-Ungariei. Acastă propunere fusese însă respinsă, și Europa prin tractatul de la Berlin, (articolul 55) păstrase întregii comisiuni europene acest drept de supraveghiere !

Aflând eu despre aceste plănuiți din cele mai îngrijite pentru drepturile și interesele României mai în deosebi, comunicai ceea ce sciam consiliului de miniștri, și domnul Ministru de la externe fu invitat de a face cuvenitele cercetări prin agenții noastre diplomatice în străinătate, spre a afla adevărul.

Cât-va timp mai apoi, colegul nostru de la externe ne comunică o depeșă telegrafică a domnului

I. Bălăceanu ministrul nostru lângă curtea din Viena, cam vagă, cam întunecată, prin care ni se reproducea o conversațiune ce baronul Haymerlé, ministrul afacerilor străine al Austriei, avusese cu domnia-sea, și la finitul cărica, omul de stat austriac îi dicea că : dacă guvernul român nu ar consimți a se uni cu vederile guvernului imperial [fără a ne spune cari erau aceste vederi], atunci acesta ar fi nevoit *a se adresa a'urca*.

Din o asemenea vagă declarațiune, eram cu toții în dreptul a nu înțelege nimic. Eu, care urmăream de-aprope cele ce deja se scriau prin presa austro-magyară, comunicai colegilor mei temeiul ce aveam de a crede, că conversațiunea se raporta la afacerea Dunării, și că amenințarea din ea nu însemna alta de cât că, dacă *Bucurescii* nu va consimți a se înțelege cu guvernul austro-ungar, în acestu casu acesta se va adresa la *Sofia*, promițând guvernului bulgaru avantaje speciale, și, între altele, acelă ca reședința inspectoratului-general al navigațiunii Dunării cu toate cancelariile sêle, cu flota sa, cu fêluritele sêle afaceri, în locu de a se aședa la Giurgiu, se va statornici la Ruscîuk; și ast-fel acestu orașu ar deveni centrul unei mari activități administrative și comerciali în detrimentul portului român.

Nu știu ce se mai făcu de guvernul nostru în urma depeșei de mai sus a d-lui I. Bălăceanu; căci eu la Aprilie 1880 părăsiam ministerul de inter-

ne, și plecamă la Paris în calitate de ministru plenipotențiar al Suveranului României lângă Republica franceză.

Înainte de a accepta această funcțiune, precum și înainte de a pleca la postul meu, eu întrebai pe președintele Consiliului de ministrii, *cu care singur* amă tratat despre mergerea mea la Paris ca atâtieul represintant al României independinte, care era politica ce guvernul d-séle era otărită a urma în fața eventualităților din afară ce puteau să isbucnescă, și mai ales în fața certelor de influință în afacerile României ale ambilor nostrii *puternici vecini* !

Domnia-sa îmi răspunse : «Politica ce amă urmată și amă apărată împreună ; politica națională, apărarea drepturilor noastre în contra orî-cui fără deosebire. Acastă politică vomă apăra-o și în viitoră».

Acastă politică era și a mea ; fuiă mulțumit de răspunsul dată de d-l I. Brătianu, și déră nă mai făcuiă vre-o dificultate de a accepta.

Mai 'nainte încă, de plecarea mea la Paris, Comisiunea europeană deja intrase în desbaterea regulamentelor de navigațiune pre cari ea era chiămată de a le elabora pentru partea Dunării dintre Porțile-de-feră și Galați (în Iuniă 1880.)

Prin ună anteproiectă elaborată de o comisiune ad-hoc, și în care intrase în *modă priedișă*, — precum s'a și vedută în atâtieul meu memoriu, — și delegatu

austro-ungar, cabinetul din Viena părăsia ideea creării unui a-nume inspectorat-generall alu Dunării, și în locu-l, cerea înființarea unei *comisiuni miste*, compusă din statele riverane : Serbia, Bulgaria și România, și în care Austro-Ungaria, de și pe întinderea Dunării destinată a fi supusă acelor regulamente, adecă de la Vêrciorova pînă la Galați, ea nu are unu palmac de țermu alu ei, totuși își făcea partea leului, cerênd nu numai a face în acêstă comisiune parte cu țerile riverane, dêră âncă de a avea președința perpetuă și votu preponderant în casu de paritate, adecă *pururea și neîntreruptă*.

Acestu anteproiectu produse o mare senzațiune în România ; ba când actul fu revelatu mai ântêiu prin *Independința Română*, diarul francesu din București, acêstă senzațiune deveni generală atât în presa europeană cât și în lumea politică ! Acestu anteproiectu revela, punea din nuou pe tapetu vechia și statornica cugetare a Austriei de a-și întinde dominațiunea asupra Dunării pînă la gurile ei !

Noi Românii aveam dreptul și datoria de a fi cei mai îngrijați despre acêstă pretențiune ; căci acêstă pretențiune o-dată împlinită, România, în prima liniă avea a fi lovită în suveranitatea ei câstigată cu prețu a șirôie de sânge, cu prețu a atâtoru alte durerose sacrificii !

În adevêr, de la moși și strêmoși, esistă în poporul român, instinctul că fără Dunăre, România nu pôte fi, și nu ară avea rațiune de a fi ! Dacă

Românii au o misiune providențială de împlinită, această nu poate fi de cât aceea de a fi păzitori ai Dunării. Cât Românii au fost stăpâni pe Dunăre ei au fost tari și puternici; de îndată ce țermurile ei au fost răpite din stăpânirea lor, și întărite prin cetăți străine, erau gurile ei au fost date altora, consecința a fost decadința națională, politică și economică a principatelor. Tot istoria ne arată că reînflorirea țărilor române n'a început erași de cât din ziua, când cetățile turcesci de pe țărmurile noastre s'au sfărmat, și că libertatea Dunării a fost pusă sub scutul Europei.

Tractatele de Adrianopoli, de Paris și de Berlin, cu cât au deschis și asigurat comerțul lumii navigațiunea Dunării de jos, cu atâta aceste mari acte internaționale au contribuit și la renascerea României, și la dezvoltarea ei politică și economică!

Pretențiunile Austriei de ași dice puternicul cuvânt în afacerile Dunării noastre erau dără din cele mai îngrijitoare. *N'o s'au avem o singură zi de repaos,* își diceau toți acei cari aflaseră ceva despre dănsese, toți acei ce se gândiau și la viitor, — și eram și eu unul dintre acestia!

N'amă eșit bine, ne diceam, din complicațiunile esterne: resbelul turco-rusesc, retrocedarea Besarabiei, cestiunea jidovilor, rescumpărarea căilor noastre ferate; și ecă-ne învăluie într'o nua cestiune internațională, care prin deslegarea sa poate să fie pentru noi mai păgubitoare de cât toate cele deja desle-

gate cu amare sacrificii, lovind tractatele, lovind drepturile noastre de suveranitate, interesele noastre politice și comerciale, *amestecând în fine străinul în casa noastră.*

Prin pozițiunea noastră de represintanți ai țerii în străinătate, noi diplomații români eram, de mă pociu esprima ast-fel, puși în ântêile logii spre a vedea și cumpăni gravitatea situațiunii! Cu o naturală și patriotică nerăbdare, noi asceptam, să vedem, ce drum, va lua guvernul nostru în apărarea suveranității României pe apele ei, ce energiă va desfășura spre respingerea cererilor austro-magyare de vreme ce, — după mine, — de la soluțiunea acestei cestiuni atîrnă chiar esistența României *ca stat independent!*

În fine în $\frac{23 \text{ Iunie}}{5 \text{ Iulie}}$ 1880, Ministrul de externe ne trimise o circulară, aceea sub No. 10549, publicată de d-l Callimaki Catargi (1) fostul mini-

(1) Alcibiade voind să distragă pre Athenianii de a se ocupa de afacerile publice, puse de se tăia cîda cînelui său, și totă lumea nu se mai ocupă de trebile republicei, vorbindu-se numai și sus și jos de cîda scurtată a unui cîne. Așa au făcut și Alcibiadii noștri de la guvern. Voind să distragă pe publicul de a se ocupa de *fondu* broșurei d lui C. Catargi, și de a constata că *în guvern cestiunea Dunării era necunoscută*, și că *de aci* provinea că, chiar din început, se luase un drum greșit, care nu putea să conducă afacerea de cât la un rău rezultat, dd-lor rēdicară glasul și țipară cât le este gura, că Callimaki Catargi a *revelat secrete* de stat, și că un nou *Arnim* se arătase pe orizontul diplomatic al României! Și de aci *Abderiți*(*) de pe țermurile Dîmboviței uitară cestiunea Dunării, nu mai

(*) *Abderiți*, locnitori ai orașului din Grecia antică *Abdera*, care avea pretențiunea de a fi fost întocmai ca *Athens* înfrîntă de către zeița *Minerva*. Singura deosebire

stru ală României la Londra și apoi succesorul meu la Paris.

Ministrul de externe ală României ne trinitea pe lângă nota sa, și două memorii asupra lucrării comisiunii europene de la Galați, ast-fel precum se priimise de la colonelul Pencovici, delegatul român în acea comisiune !

cercetară ce nesciință și ușurătate desvâlă corespondința urmată între Londra și Bucuresci, ci se puseră și ei a striga la rëndul lor : *trădarea lui Catargiu !*

Norocire, că lumina începu a se face în curënd, și se și făcu. Astăđi totă lumea ce are ochi spre a vedea și minte spre a drept-judeca, s'a convinsă că d-l C. Catargi n'a trădată nici ună *secretă de stată*, afară dacă *nestudiarea, nesciința, presumptiunea, și fineța (!)* în capul afacerilor năstre esteriore trebue a fi clasate între secretele de stată. D-l C. Catargi n'a compromisă nici ună interesă ală statului, n'a fostă *indiscretă pentru nici o a treia persoană*, n'a destăinuiriă nici ună aciă ală guvernului pe lângă care era acreditată, n'a dată în publică cea mai mică conferință, cea mai neînsemnată conversațiune oficială sau confidențială a ômenilor politică cu cari a fostă în contactă !

D. Callimaki-Catargi accusată prin ună raportă către rege, publicată în Monitorul oficială, tratată cum nu se tratéză ună sub-prefect în țeri unde și în foncționarul celă mai neînsemnată se respectă onôrea și demnitatea omului, d-l C. Catargi s'a mărginită de a publica câteva bucăți din corespondința sa personală cu Miniștri năstrii, spre a se desvinovăți de nedrepta acusațiune ce i-se făcuse că *elă compromisese cestiunea Dunării*, și spre a dovedi că dacă era compromitere — și *acēsta era* — compromiterea venea nu de la *elă*, ci de la *ei* !

era, că *Athēna* fusese zidită de Minerva în starea sea normală de înțelegăune, când Abdera fu creată de deita înțelegăunii într'o oră de nebuniă.

Ambițiunea Abderișilor era de a imita, și chiar de a întrece în tôte pre Athenienii; în faptă însă numai îi parodiaș. De aceea escentricitășile Abderișilor erau *vestite* în lumea antică.

În Abdera s'a întemplată faimosul procesă care a dată nascere proverbului „*pentru umăra măgarăuă !*” Wieland, renumită autoră germană, a scriă ună romană din cele mai spiriluale „*die Abderiten*”. Acestă romană, tradusă romănesce, ară vindeca pe mulți din Abderișii năstrii. cari precum altă dată parodiaș cele ce se făceă în Paris, astăđi parodiaș tôte cele ce se petrecă în Berlin.

Circulara din $\frac{23 \text{ Iunie}}{5 \text{ Iulie}}$ merită de a fi păstrată posterităţii; ea cuprinde instrucţiuni diplomatice *unice* în felul lor, şi ca ast-fel ele se cuvine să ocupe un loc separat în istoria diplomaţiei române. Ecă ce diceau aceste instrucţiuni :

«Vă trimit în copie aceste două memorii, întocmai cum mi-s'au trimis şi mie. Vă rog a le ceti şi a le studia ; sunt destinate numai pentru usul personal al d-vostre. Şedinţele viitoare ale comisiunii au să fie mai târziu pe la începutul lunii Noembre. Numai dăra la acea epocă, au să se pună în discuţiune cestiunile de cari tratăză memoriile. Până atunci însă este bine ca terenul să fie preparat. Inspirându-vă de ideile cuprinse în memorii, căutaţi, în convorbirile ce veţi avea şi cu totă circumspecţiunea ce vă dictăză poziţiunea d-vostre, să susţineţi ideile din aceste memorii, sau să sugeraţi aceste idei când ele nu se vor produce spontaneu. *Se înţelege că aru fi de prisos a provoca pe acele, cari sciţi de mai înainte că nu au să fie acceptate.*

«Cu modul acesta (?) vom şti dacă la timpul oportun vom avea perspectiva de a avea majoritatea în favoarea lor în sênul comisiunii.

« *Vă voi fi recunoscător dacă mă veţi comunica impresiunile d-vostre, şi rezultatul practic ce gradat aş putea obţine.* ».

Curióse şi *forte instructive* instrucţiuni ! Curiósă intrare în materie ! Cum, într'o cestiune de prima ordine : *supunerea Dunării române unei supremaţii*

străine și esclusive, și care nu de astăzi își arătă pretențiunea de a trece peste noi și de a *ajunge la Marea Neagră*, pretențiune care deja de unu anu de zile nu mai era unu secretu de cât pentru aceia cari *anume voiaș să nu scie nimic*, pretențiune care deja de mult intrase în cercul activității nu numai a Comisiunii din Galați dără chiar a diplomației europene, guvernul nostru nu socoti de cuviință de a intra de îndată și mai întâiu în explicațiuni france și leali cu guvernul care o formulase! Dără acesta nu 's-a fostu otăritu de Consiliul de miniștri, când încă în 1879 descoperisemū collegilorū mei cele ce aflasemū despre pretențiunile austro-ungare? Dără însuși ministrul de externe alū Austriei, prin d-l I. Bălăceanu, nu'i comunicase și de mult, că voia a intra în înțelegere cu guvernul românū în privința Dunării? N'arū fi fostu acesta mai nemeritū de cât de a da comisarului nostru din comisiunea dunăreană instrucțiuni, pe cari elū avea a le urma nu ca emanate de la guvernū, ci *de la opiniunea sa personală*; érá ministrilorū români din străinătate de a le dice numai: *cercați, pipăiți, și la finitul finitelorū stați pe locū, nu mai provocați ideī, îndată ce de mai înainte (!) ați sci că nu aū să fie acceptate!*

N'arū fi fostu mai practicū, mai utilū și, în tot casul, mai lealū de a se adresa directū către cabinetul de Viena? Și înainte ca acesta să se fi înaintatū spre a aduce cestiunea în sēnul comisiunii europene, de a'i ținea următorul limbagiū :

«Avemă totă buna-voință, simțimă totă trebuința de a fi în cele mai bune relațiuni cu imperiul austro-ungar. Punemă unū fôrte mare prețū la bună-voința guvernului cesaro-regescū ! Însă și drepturile, și interesele, și viitorul nostru nu ne permită să priimimă o hegemoniă străină asupra apelor năstre ! Subt orî ce modū pretențiunea d-văstre de amestecū în apele Dunării năstre ne îngrijesce fôrte mult; și cu totă dorința năstră de a ne menține în cele mai strânse legături de bună vecinătate cu curtea de Viena, noi nu putemă să cedămă în acéstă cestiune!»

Eū nu potū crede că acestū limbagiū francū și lealū n'arū fi găsitū celū puținū în parte unū binevoitorū resunetū în Viena !

Déră priimescū, că ne-amū fi încelatū în asceptările năstre, că guvernul imperialū n'arū fi luatū în bună considerațiune intervențiunea năstră directă către elū; hei bine, eū susținū că atunci și numai atunci, guvernul nostru avea să se adreseze la cele-lalte puteri. Mai susținū că, o dată cu esplicările între Bucuresci și Viena, arū fi trebuitū să urmeze alte esplicațiuni cu guvernul din Belgrad și mai ales cu guvernul din Sofia, ale căruia interese în cestiunea Dunării suntū identice cu ale României ! Susținū că cu orî-ce prețū arū fi trebuitū a se ajunge la o împreună-înțelegere între guvernele românū și bulgarū, spre a avea aceleași vederi și aceleași acțiuni în apărarea unū interesū comunū !

Și acesta o *dată otărîtă*, nu instrucțiuni deșerte și întortochiate ca cele de mai sus trebuia să se trimită legațiunilor române, ci instrucțiuni clare, positive, cu soluțiuni practice, ast-fel în cât Europa din început să scie, să cunoscă ce ne dorea, și ce România *voia*, întocmai cum a făcut și Austria.

În adevăr, cabinetul din Viena, o-dată cestiunea pusă pe tapet, un singur moment n'a ascuns ceea ce el urmărea. Note peste note oficiale, clare, positive, arătau trimișilor austriaci din străinătate, arătau diferitelor cabinete europene ce guvernul cesaro-regesc pretindea, ce el susținea, și pînă unde el putea merge cu concesiunile sële.

Guvernul din Bucuresci însă, în mai mult de un an de zile, s'a ținut în șovăituri, în ambiguități; și nu știu dacă și astăzi el nu stăruie în această cale rătăcită. Apoi acesta era acea *politică națională* pe care d-l I. C. Brătianu îmi promitea, înaintea plecării mele la Paris, că era să urmeze și în cestiunea Dunării, ca și în toate cestiunile esteriore?

Acest *straniu mod* de apărare a politicii naționale, mărturisesc că nu'mi intra și nu'mi intră încă în cap.

Am pretențiunea — datorită numai vîrstei mele — de a crede că sînt acel carele cunosc, dacă nu mai bine, dără cel puțin mai *de demult* cestiunea Dunării.

Cuvîntul magic al Dunării a legănat copilăria mea !

Dunărea jăcă unū mare rolū în cântecile, povestirile și colindele românesce.

Colecțiunea contemporanului și amicului meu V. Alecsandri, ne-a păstratū acestū cântecū popularū care ne arătă ce însemnăză Dunărea pentru Români :

Dunăre mamă vitează,
De când lumea 'mī stă de pază,
Ea mă scaldă, mă 'ntăresce,
Ea mă 'nchingă și mă cresce !
Sufle, trecă vântul rău,
Trecă peste capul meu !
Eū cu Dunărea suntū una :
Batemū timpul și furtună.

Domnul Gr. Tocilescu, în remarcabila sa scriere: *Dacia înainte de Români*, (pagina 347), ne citēză unū pasagiū alū lui Aufidius Modestus, în care acestū vechiū scriitorū ne arătă că «Daciī, înainte de a merge la resbelū, se duceaū la malurile Dunării, *luaū dintr'însa apă, și bând*, juraū de a nu se mai întorce de cât după ce vorū fi ucisū pe toī dușmani!»

Acestū obiceiū din timpurile strevechī s'a ținutū multū timpū și între Români, și a ajunsū pînă la noi, păstratū în cântecile nōstre populare.

Încă astăzi după 60 de ani rēsună la urechile mele douē versuri din unul din aceste cāntece care aū legēnatū pruncia mea !

Și te du la Dunăre
De bea apă tulbure !

Nu împlinisem încă 17 ani, când în 1834 fui trimis la Galați, ca membru din deputațiunea de boieri bătrâni și tineri însărcinată de a întâmpina pe *ânteu* Domnă română numită pe *viță*, în puterea tratatului de Adrianopoli, *Mihail Gr. Sturdza*, carele după ce priimise investitura din mânele Sultanului, se întorcea în țară! Atunci pentru *ânteu*și dată îmi vedui visul cu ochi: *vedui Dunărea*; și tot atunci, pe frumoșele unde, vedui primele vase cu vaporu pe carele patriotul Ungur Szecezeny le înființase pe marele fluviu!

Încă pe băncile universității din Berlin; studiam istoria sub profesorul Ranke și alții; și scriind și eu istoria României putui cunosc și aprecia rolul ce din cea mai depărtată vechime, bătrânul Istru (Dunărea) jucă în istoria omenirii; căci și în timpurile vechi, și în seculul de mijloc, nu o dată la Dunăre s'a otărită sorta lumii!

În 1840, ca profesor de istorie națională în Academia Mihăileană, la rëndul meu arătai scolariilor și ascultătorilor mei marele rol ce Dunărea jucă în istoria noastră, și cum destinatele națiunii române erau strâns legate de acest fluviu!

Domnul Moldovei, Mihail Sturdza, cu acea agerime de spirit, pre care chiar adversarii săi cei mai mari nu i-au tăgăduit-o, și pre care o păstrează pînă astăzi, cu toate adîncele seale bătrânețe, nu putea dera să nu aprecieze marea importanță ce avea Dunărea pentru principate, ce putere politică și economică

avea să dobîndescă țera noastră, ce înflorire se accepta pentru porturile noastre prin deschiderea și asicurarea Dunării pentru toate pavilionele, mulțumită tratatului de Adrianopoli din 1829 !

De aceea Domnul Mihail Sturdza avea de lege, ca cea mai mare parte a verei, în totă Domnia sa, să o petrecă la Galați, unde înconjurat de empori, [negocianți mari] de ingineri și de alți oameni tehnici, sub privegherea sa de tota ziua, se plănuia și se esecuta toate acele îmbunătățiri, cari din vechiul, pe jumătate ruinat și pustiit Galați, au făcut *Marsilia Dunării* !

Ca adiotant al Domnului, eu nu odată am fost chemat de alii întovărăși la Galați; și acolo, și *de la el*, învățai a cunoște importanța Dunării pentru România !

Mișcările naționale din 1848 de la Iași și Bucuresci atraseră după sine ocupațiunea principatelor de către armatele turcască și rosiană. Această ocupațiune avu înrîurirea sea și asupra Dunării, și mai în special asupra gurilor ei.

Boazul Sulina, cum se dicea pe atunci *gurea Dunării* de la Sulina, de și de la 1812 nu mai era în stăpânirea Moldovei, — odată ce Besarabia întregă se luase de către Rusia, — pînă la 1829, tot urmă a se ține în stare navigabilă de către Moldova. Părcălabii de Galați (prefecții) aveau anume această însărcinare.

Însă prin tratatul de Adrianopoli gurile Dună-

rii cedându-se Rusiei, ținerea lor în bună stare trecu în sarcina guvernului rusesc.

Pe la 1848, în timpul ocupațiunii Principatelor, începuse a se respândi vuetul, cum-că autoritățile rusești din localitate profitând de complicațiunile europene, se puseseră a potmoli gurile Dunării, seî celû puținû nu se mai îngrijaû de a le ține în stare navigabilă. Naturalû, guvernele Principatelor, și în deosebî Mihail Sturdza, se preocupă multû de acéstă *astupare a Dunării* care, realizată, avea să ruineze porturile române! Guvernul austriacû fu avisatû de cele ce se petreceau la Sulina!

Mihail Sturdza era în luptă cu o parte a națiunii. Mai tótă boîerimea bêtână și têtără se sculase în contra lui! Mai urmâ și cestiunea astupării gurilor Dunării. Ne putênd intra în luptă fățișă, elû se otărî mai bine a abdica, de cât de a consimți ca subt ochii sêi sê se ruineze opera sa de predicțiune, portul Galați restauratû și adusû în înflorire de elû, și cu dînsul și cele-l-alte porturi române! Acestû actû alû Domnului Mihailû Sturdza va sterge multe greșeli ale Domniei sêle; și istoria va conserva cu recunoscință amintirea acestui Voievodû carele, de și în timpuri grele, de și în luptă cu o parte a națiunii, de și sub genuchiul a două puteri, suzerană și protectrișă, totuși a avutû curagiul de a *dice unû cuvêntû*, spre a păstra României libera navigațiune a *Mamei-Dunăre*, și ast-fel a cădûtû *victimă a acestui patrioticû cuvêntû*.

Și succesorul său în domnia Moldovei, Grigorie A. Ghika, făcu din cestiunea Dunării una din constantele séle preocupațiunii. Amă temeiă de a susține, ca organizatoră al ministerului lucrărilor publice din Moldova, că și înainte și în ajunul închilării păcii, dupe resbelul Crimeii, bunul Domnă s'a adresată nu o dată și la Viena și la cele-lalte cabinete, pentru a mijloci ca libertatea navigațiunii Dunării să fie privită ca ună interesă europeană, ca marele fluviă să fie pusă sub paza și garanția Europei !

Și ast-fel stăruințele și memoriile micului Domnă ală Moldovei n'au fostă cea mai mică îmboldire a desceptării Europei în privința asicurării libertății Dunării !

În același timpă, începuiă și eă publicarea *Stelei Dunării*. Însuși titlul noului diară arătă, care era destinațiunea sa : aceea de a popularisa importanța marelui fluviă pentru prezentul și viitorul țeriloră năstre, de a descepta consciința națională asupra misiunii providențială ce națiunea română are de împlinită la gurile Dunării.

Tractatul de Paris se subscrise. Este de prisos de a desvolta aci tot ce România datoresce acestui mare actă internațională, care a dată impulsțiunea *renăscerii României*, tot ce noi datorimă subscriitoriloră acestui actă, și în deosebă aceluia ce purta numele de Napoleonă III.

Prin tractatul de Paris, libertatea Dunării fu

pusă sub garanția tuturilor marelor puteri europene, și îmbunătățirea navigațiunii ei pe tot cursul fu încredințată unei comisiuni europene și unei comisiuni riverane.

În această de pe urmă comisiune, aveau dreptul să facă parte și delegații principatelor Moldova, Valachia și Serbia.

Nu se organisaseră încă Principatele Române, și comisiunea riverană se și întruni la Viena; erau guvernele căimăcămescei fură invitate să își trimită delegații. Însă acestia nu putură apăra interesele române, din cauza slăbelor și efemerelor guverne din Bucuresci și din Iași, cari căutați mai înainte de toate a își asigura protecțiunea Austriei, erau nu de a îngriji de drepturile și necesitățile țerei.

Delegații români plecară capul, și subscriseră tot ce ceru Austria. Nu voiau intra aci în desvoltarea amănunțată a otărârilor luate de această comisiune. Îmi va ajunge a dice că : actul ce atunci se subscrise la Viena este prototypul anteproiectului înfățișat comisiunii europene din Galați în 1880.

Caîmacamiî nu făcură nimic spre a salva Dunărea română. Numai Europa ne veni în ajutor. Totuși, nici Româniî nu remaseră muți. În dată ce amî avut o tribună, în ântêia întrunire a Adunărilor electiv, *cestiunea Dunării* veni d'înaintea lor, celî puțin d'înaintea Adunării din Iași.

Cestiunea Dunării atunci era încă mai puțin cunoscută de cât astăzi. Totuși însă *instinctul na-*

țională, de pe atunci, făcea pe fie-care să presimță, că această cestiune pune în joc toate drepturile, toate interesele, tot viitorul României. De aceea, *prin instinct*, deputații Moldoveni protestară în contra otărîrilor luate la Viena.

Și ca deputat în acea adunare, și ca amic al delegaților Moldoveni. Îmi fu dat și mie să vedă și să studiez protocoalele și actul final al comisiunii riverane din Viena; ba chiar am avut sub ochi corespondința urmată între guvernul Caïmacamului N. Vogoridi și delegații dd. P. Donici și L. Steege, și însuși o parte din corespondința delegatului Valachiei d. N. Rosetti.

Maî apoi în 1860 ca președinte al consiliului de Miniștri în Moldova, și în 1863-1864 ca președinte al consiliului de miniștri al României, negreșit că am trebuit și am putut cunoște toate încercările ce din timp în timp se făceau de către cabinetul din Viena spre a se asigura Austro-Ungariei pozițiunea *privilegiată și excepțională*, pre care bărbatului său de stat o urmăresc de unu cuartu de seculu cu atâta tenacitate și patriotism austriac, când în cestiunea regulamentării Dunării, când în aceea a spargerii Porților-de-feră!

Nimeni nu va tăgădui asemenea că, Ministru de externe al României și delegat al Domnului la Congresul de la Berlin în 1877, n'am fost pus în pozițiune de a cunoște nu numai ce acolo s'a otărît, dără și ce s'a vorbit și s'a tratat în această

cestiune, înainte de a se ajunge la priimirea art. 55 ală tractatului care regulăză cestiunea Dunării!

Suntă dără în dreptă de a susține că *cunoscă cestiunea Dunării*, ca unul ce amă studiat'o nu de astădi, ci cam de la anul 1837, adecă de *patru-deci-și-patru ani*. Susțină și pretindă că în tot casul, o cunoscă mai bine, de cât acelă ce în 1880 și o parte din 1881 a dirigiățu afacerile năstre esteriore și carele în totă timpul acesta 'și-a întrebuiățu activitatea nu spre a studia și apăra drepturile și interesele năstre în străinătate, — acēsta o potă afirma și o și afirmă acei ce 'i-au succedățu în capul foreing-officiului nostru, și toți capii de serviciu din acestă ministeră — ci *spre a vîna decorațiuni și a organiza bănci!* (1)

Când dără, ocupând la Paris postul de ministru ală României, priimilă ântēla notă a Ministrului de esterne, anunțându'mă că *cestiunea Dunării era la ordinul de di* ală Europei, nu ura contra Austriei, —căci âncă o-dată o afirmă, nu urăscă nici o țără, nici o națiune străină, nu urăscă, ci din contra chiar admiră pe Ministrii străini cari 'și facă datoria apărând drepturile și interesele patriei loră, chiar în contra țerei mele, regretând numai că Ministrii țerei mele nu'și facă asemenea datoria apărând cu aceeași tenacitate drepturile țerei năstre, —

(1). Suntă silită a întrebuița astă limbagiă aspru, dără deplină justificăț, în fața chipului *nedemnă* cum fostul Ministru m'a atacăț de trei ori în Senată.

nu vre-unu interesu de partidū, căci eū și astăđi amū pretențiunea de a face parte — de și nedisciplinatū și fără botniță — din pārtidul liberalū, nici chiar vre-o ură personală în contra șefului foreing-officiului, — căci eū nici-o-dată amū râvnitū laurii închilăitorului convențiunii comerciali cu Austro-Ungaria, — nici unul din aceste sentimente m'aū făcutū sē daū *strigătul de alarmă* !

Numaī consciința națională, numaī bunul simțū, numaī esperiința m'aū făcutū sē mă încercū sē desceptū pre acei ce dormiaū pe rīpa prāpastiei !

Prin chiar ântēia mea depeșă răspundătoare circulării sēle din $\frac{23 \text{ Iunie}}{6 \text{ Iulie}}$ 1880, eū dēră dīseiū Ministrului de externe, că cestiunea Dunării era mai importantă de cât chiar cestiunea Besarabiei, fiind-că, după mine, Besarabia era numaī unū brațū alū corpului nostru naționalū, când Dunărea îi era însuși stomachul și întregul organismū !

Îlū rugamū dēră ca sē cumpănēscă tōtă gravitatea cestiunii, și mai înainte de tōte sē se esplīce francū și lealū cu cabinetul din Viena. precum acēsta îlū mai çonsiliamū de a face, când eramū ministru de interne în același cabinetū.

Ėcă ce'i telegrafiamū prin depeșă mea din 10 Iuliū, anul 1880 :

Amū priimitū nota d-vōstre confidențială sub No. 10549, privitoare la regulamentul de navigațiune alū Dunării. Affacere fōrte gravă și urgentă. Noi nu arū trebui sē astep-tāmū pīnă la Noembre spre a lua o atitudine pronunțată.

Adunarea Comisiunii dunărene nu va fi de cât o simplă

formalitate pentru a regula otărîrea europeană, pe care Austria caută a o obține de pe acum. Prin urmare opiniunea mea este, că *arū trebui mai înteiū* a ne esplica cu cabinetul din Viena, și a'î dice că România nu pôte priimi ca Austro-Ungaria să ăa parte în Comisiunea statelorū riverane, nefiind riverană între Porțile-de-ferū și Galați. Interesul nostru nu este chiar, ca navigațiunea de-a-lungul țărmurilorū nōstre să fie regulată prin alți, de cât noi. Vē previnū că Austria lucrēză deja lîngă puterile subscriitōre tractatului de Berlin ; ea face mai multū : sciū pozitivū că ea voesce a câstiga Bulgaria și Serbia la causa sa făcēndu-le a crede că guvernul românū nu voesce a le admite în comisiunea delegațilorū însărcinați de a opina asupra regulamentului.

Prin urmare, eū credū că arū fi bine cât mai curēnd de a ne trāmite din Bucuresci, la toți represintanții Romāniei în străinătate, *instrucțiunī clare și positive*.

În tot cazul, nu asteptați întrunirea Comisiunii spre a vē pronunța, căci pînă atunci pôte că totul să fie regulatū între puteri. Pentru mine cestiunea Dunării imi pare mai importantă de cât cestiunea Arab-Tabiei și chiar a Besarabiei. Asteptū instrucțiunile d vōstre, etc.

Étă ce mai telegrafiamū d-lui Ministru de esterne în 18 Iuliū 1880 :

. . . În aceeași di, cum făceamū vizitele mele membrilorū corpului diplomatic pre cari nu'ī vēdusem āncă, amū fostū de amū vēdūtū și pe contele Goluchowski, care gerēză provisoriiū ambasada austriacă. Elū 'mī-a vorbitū celū d'ânteiū de cestiunea Dunării, dicēndu-mī că scie că eramū contra proiectului austriacă. 'Î-amū respunsū că nu eramū, ca represintantū alū guvernului meū, în stare de a'ī dice ceva, ne-priimind nici o instrucțiune ; dēra ca vechiū membru alū ministerului și ca românū eū deplāngeamū aceli

proiectu, și că aru fi fostu mai bine, ca o înțelegere să se fi făcutu între ambele guverne, înainte infățișării proiectulu. Din această conversațiune amu trasu convicțiunea, că de mai multe luni guvernul austriac lucrează pe lângă marile puteri, spre a obține de pe acum consimțimentul lor la acestu proiectu.

În mijlocul conversațiunii, contele Goluchowski m'a întrebatu dacă credeam că în casul, când puterile aru accepta proiectul, guvernul român l'aru recunósce și aru consimți a'și trãmite delegatul în sênul comisiunii statelor riverane. Amu răspunsu că nici eu, nici guvernul nu eram în măsură de a răspunde la o întrebare atât de gravă, și că aparținea națiunii de a se rosti în modu definitiv prin glasul parlamentulu.

Din rezultatul conversațiunilor mele cu ómenii politici, este câstigat pentru mine, că Austria nu va ajunge ușor la scopurile sêle, că *cestiunea nu aru putea fi decisă prin simplă majoritate*, déră că aru trebui unanimitate de voturi, și că această unanimitate cabinetul de Viena nu va avea-o nici o dată.

Ce ni se cere însê, este *ca să glicem francu ce not voim*, și să ținem pe lângă tóte cabinetele același limbagi și aceeași alitudine. *România fiind statul cel mai interesat*, [în cestiune], fiind-că posedă opt decimii (?) ale țermurilor dunărene, *va fi ascultată în consciință, și pe proiectul sêu se va face discuțiunea*.

'Mă-ai făcutu onórea de a'mi cere opiniunea asupra soluțiunii ce aru fi de sprijinitu. Éta-o. Trebuie să stăruim spre a face să triumfe soluțiunea ce a fostu pusă înainte de Austria însuși, și chiar de către baronul Haymerlé însuși elu la Congresul de Berlin. Tractatul de Berlin nu prevede nici o comisiune de staturi riverane; fiind-că d'ântêiu între Porțile-de-feru și Galați nu suntu de cât două staturi adevăratu riverane : România și Bulgaria. Serbia nu este

riverană de cât pe unŭ fôrte micŭ percursŭ alŭ Dunării în jos de Porțile-de-ferŭ; ea déră n'are nici unŭ interesŭ mai la vale de Porțile-de-ferŭ; ea déră va fi pururea alătura cu Austria. Prin urmare o comisiune de riveranŭ, chîiar fără Austria, nu ne-arŭ fi bună întru nimic, fiind-că ne-amŭ găsi singuri în față cu Bulgaria. Europa însă nu va priimi nici o-dată asemenea comisiune; și ecă pentru ce Austria voiesce a'și avea intrare și votŭ în sênul acestei comisiuni, cu misiunea, dicîndu'și, de a represinta în ea interesele europene. Îmŭ permîtu déră de a combate opiniunea domnului Pencovicŭ, țintind de a ajuuge la crearea unei comisiuni de riveranŭ. Pentru independința noastră este mai bine sê nu fie de locŭ comisiune de staturi riverane, ci în locul ei *sê fie ênsușŭ comisiunea europeană, care sê redige și sê supraveghîăze regulamentele de navigațiune pînă la Porțile-de-ferŭ. Ast-fel fie-care statŭ riveranŭ arŭ putea aplica pe teritoriul sêu regulamentele promulgate de către comisiunea europeană; și în fie-care anŭ comisiunea europeană arŭ delega unŭ comisarŭ însărcinatŭ de a supraveghîa esecutarea.*

Acéstă soluțiune, v'o mai repetŭ, a fostŭ presintată de baronul Haymerle în Congresul de la Berlin. Vedeți *Protocolul unŭ-spre-dece.*

Acéstă soluțiune, nerêdicând nici uneia din puterile europene dreptul de a se rosti în afacerile Dunării între Galați și Porțile-de-ferŭ, are tôte șansele de a fi adoptată de diferitele cabinete.

Suntŭ în dreptŭ de a spera că vomŭ putea ajunge la acestŭ rezultatŭ, dacă vomŭ sci *la timpŭ, și cu energiă,* a combate fatalul proiectŭ alŭ Austriei. Prin postă voiŭ avea onórea de a vê desvolta cele-l-alte considerațiuni cari militéză în favórea acestei soluțiuni.

În tôte convorbirile mele, amŭ avutŭ grija de a pune pe guvernul meŭ în de-afară de chipul meŭ de a vedea și de a

lucra, declarând că eu vorbiam în mod academic, și după propriile mele apreciațiuni. Îmi ia numai libertatea de a vă preveni, că guvernul austriac lucrează energic pe lângă toate cabinetele, și că prin urmare, noi trebuie să facem asemenea. A aștepta pînă ce comisiunea se va aduna la Noembre, ar fi a ne espune să fim osîndiți, fără chiar a fi fost ascultați.»

Cestiunea Dunării era atît de puțin cunoscută la Ministerul de externe, și de și ea era la ordinea zilei, titularul se puse atît de puțin a o studia, în cât d-sa nu'și dădu măcar ostenela de a ceti *protocolul unŭ-spre-Ńece* alŭ Congresului din Berlin, în care se vede *soluțiunea ce eu propuneam* în principŭ ca *însuși soluțiunea* propusă de baronul Haymerle. În memoriul meu No. 1, cetitori mei aŭ putut vedea pe largŭ, testul propunerii făcute de plenipotențiarilor austro-ungari.

Ca dovadă a ignoranței sële, ecă ce ministrul de externe, îmi respundea prin depeșa sa din 21 Iuliu No. 11,625.

Așteptŭ cu posta desvoltarea soluțiunii ce propuneți pentru cestiunea Dunării, pentru că ea merită totă atențiunea noastră. *Nu amŭ găsitŭ acéstă opiniune rostită în protocolul unŭ-spre-Ńece.*

Atragŭ numai atențiunea d-văstre asupra cestiunii cabotagiului, care este cea mai importantă pentru noi. Nu aveți tēmă, că dacă va fi ca comisiunea europeană a Dunării să redigeze regulamentele de navigațiune, pînă la Porțile-de-ferŭ(1) ea să nu păstreze acestŭ dreptŭ (cabotagiul) pentru

(1) Ministru nostru de externe nu 'și dase ostenela să cetască mă-

tóte națiunile, și se nu lipséscă de acestú dreptú pre statele riveranc ?

Acésta este o cestiune care nu se póte trata prin depeșă telegrafică. Te potú însé asicura, că noi lucrămú cu grijă și prudență, și că vomú căuta a apăra interesele nóstre. In tot casul, nu trebue să privimú o singură parte a cestiunii ; trebue să o considerămú pe tóte fețele ei.

Cum se va vedea din acestú respunsú, Ministrul de esterne alú României fațișú ținea în cestiunea Dunării a se arêta mai catolicú de cât Papa ! Adecă *ținea la cabotagiú* la care însăși Austria nu mai stăruia, și acésta âncă de la conferințele de la Paris din 1858 ! Ce însemna însé acéstă pretențiune ? Nimicú mai multú de cât de a da cabinetuluí din Viena dreptul de a ȕice *celorú-l-alte cabinete* : « vedeți pre diplomații din Bucuresci ; ei, în *sovinismul* lorú, mergú pînă a voi ca să se ve închidă Dunărea, voind a o păstra numai pentru *viitórele lorú corăbií* ; puteți déră lăsa acestú fluviú europeanú în mâna unorú ómení atât de puținú cunoscători în marile cestiuni de navigațiune și de comerciú fluvialú ?

In zadar Comisarul nostru de la Galați, prin cele ânteíú ale séle raporturí, în zadar represintanții României în străinătate se siliră a areta Ministruluí de esterne, că d-sea nu cunoscea cestiunea, că cabotagiul de pe Dunăre, rezervatú numai statelorú riverane, fusese respinsú de tóte Puterile împreună cu Austria âncă în anul 1858 ; că cu a-

car art. 55 alú tractatuluí din Berlin spre a sci, *că nu alții*, ci comisiunea europeană avea să redige aceste regulamente.

semenea propunere domnia-sa urma o cale greșită, fiind-că indispunea toate puterile europene în contra României, și așa le sileau să se unescă cu propunerile Austriei, cari erau mai liberali pentru comerțul lumii, de cât pretențiunile restrictive ale României, tinzând aces'e din urmă a *excluce din navigațiunea fluvială a Dunării toate paviliónele stateloră neriverane*.

În adevăr cu asemenea opinii ale ministrului nostru de externe, ce devenia pozițiunea ministrilor Români în străinătate, chiămați a combate anteproiectul austro-ungar care nu coprindea un singur cuvânt ă privitor ă la rezervarea cabotagiului numai pentru statele riverane ? Ce limbagiū nedibaciū și periculosū erau ei siliți să ție, mai ales diplomați români acreditați pe lângă guvernele de la Londra, Paris și Roma, a căroră bastimente pînă astă-dî esercită neîmplădecătū cabotagiul pe totă întinderea Dunării și a Prutului ! Traducēnd în adevărata sea înțelegere depeșa espediată din Palatul Blaremburg, (1) nu eramū siliți să ăicemū cabinetelorū pe lângă cari eramū acreditați : «Vă rugămū interesați-vē de cestiunea Dunării, apărați-ne de pretențiunile Austriei, care voesce a deveni statū riveranū, acolo unde ea nu are unū palmacū de pământū, care voesce a se așēda în casa noastră, și noi *dreptū recunoscintă vomū escluce paviliónele vóstre, co-*

(1) Ministerul de externe este așēdatū în Bucuresci în palatul Blaremburg.

merciulă vostru din navigațiunea fluvială a Dunării! Tóte aceste doveđi de *necunoscință a cestiunii*, spre a nu ȃice mai multă, mînistrii români acreditați în străinătate, le aduceau la cunoscința ministerului de esterne. Domnul Callimaki-Catargi, prin o a-nume depeșă, aceea din 22 Augustă 1880 No. 27, îi supunea nedumerirea sea în privința pretențiunii ministerială de a confunda ca într'o *olla podrida*, cum ȃicū Spaniolii, seă într'ună *talmeg-balmeș* cum ȃicū Români; două principie diametral opuse : *libertatea Dunării și cabotagiul oprită puteriloră maritime!*

«D-vóstră, ȃicea ministrul română de la Londra, mă îndatorați se ȃicū, că guvernul nostru susține principiul libertății navigațiunii pe Dunăre, și în acelașă timpă și dreptul de cabotagiă rezervatū numai stateloră riverane. Cum se potă concilia aceste două principii contrare? În Congresul de la Paris, dreptul de cabotagiă n'a fostă admis pe nici o parte a fluviului, și n'a fostă nici o dată practicată pe partea sea inferióră, de óre ce compania austriacă ilă esercită în concurență cu bastimentele turcesci și gresci. A revendica acum acestă dreptă, ară fi în adeverata nóstră pagubă; amă face numai jocul Austriei, indispu-nēnd tótă lumea în contra nóstră. *Aicea (în Londra) amă perde tóte simpatiile, și presa anglesă afirmă deja prea multă, că politica nóstră este cu totul înfeodată acelei germane.* În asemenea condițiuni mai bine e de a nu trata această afacere cu guvernul anglesă, și de a astepta viitórea sesiune a comisiunii europene pentru a lua o atitudine oricare. *Déră Occidentul nu va mai pune nici o basă pe noi!*

Ce respundea ministrul din Bucuresci la aceste adeverate și temeinice observațiuni ale Ministrului din

Londra ? Ce întâmpina elă la revelațiunile domnului Callimaki-Catargi despre opiniunea guvernului și a presei engleze !

Respunsul îl găsim în depeșa ministerială din 23 August 1880 sub No. 13589, (Colecțiunea publicată de D. C. Catargi pag. 12) Respunsul îl avem în următoarea frasă care va face epocă în istoria diplomației Române :

«Un general, înainte de a începe bătălia, trebuie să sondeze terenul, și să pregătească apărarea sa. Avem rațiuni numeroase de a nu procedea pentru moment almintrelea de cât v'amă indicat. N'aveți nevoie de a lovi pe nimene, nici pe Austria. Ce spuneți în privința cabotagiului este atât de puțin adevărat, că Anglia, în tractatul ce a încheiat a-nume cu noi, a recunoscut dreptul acesta de cabotagi. Țineți-vă de răd de instrucțiuni !

Aș voi a ști, ce ȋce Ministrul englez acreditat în București despre teoria cabotagiului — pe care guvernul britanic și l'a rezervat în porturile sale maritime—aplicată la Dunăre în privința bastimentelor engleze !

Ceea-ce știu este, că domnul C. Catargi, cu *totul nedumerit*, ca și alți Miniștrii români trimiși în străinătate, s'a mărginit a ȋ răspunde. (Veȋ depeșa din 24 August 1880. No. 28. Colecțiunea pag. 13).

Vă mărturisesc că în urma explicațiilor ce am preschimbat, *nu mă vedă nici de cum clar în cestiunea care ne ocupă*. Precum m'a ȋ fost îndemnat, mă povățuisem de ideile emise de comisarul nostru de la Galați pentru a face memorandumul cerut. Noile d-văstre instrucțiuni mă des-

partă de acele idei, spre a'mi deschide o *direcțiune care nu o pricepă!* etc.

În adevăr și alții n'aū pricepută și nu voră pricepe mult timpă, ceea ce ministrul nostru de externe a voită a înțelege prin cuvintele, «*țineți-vă de instrucțiuni*», când acele instrucțiuni ne recomandă memoriile d-lui colonelă Pencovici, *cari tocmai combată theoria cabotagiului*.

Ceea însă ce scimă și amă înțelesă, cu toți căți amă cetită depeșă de mai sus a domnului Ministru de externe, este că falmăsa frasă a sea : *Ună generală înainte de a începe bătălia trebuie să sondeze terenul, să pregătască apărarea sa*, cuprinde unul din acele adevăruri, cari aū făcută nemuritoră pre d-l La Palisse, și care a asicurată autorului ună succesă nebună de risete din partea tuturilor acelora subț ochii căroră a cădută *acastă memorabilă depeșă*.

Acestă modă straniu de a apăra interesele și drepturile năstre, adecă *fondul* acestei corespondințe, care dovedesce necapacitatea cea mai mare unită cu ignoranța cea mai profundă a însăși cestiunii, trebuia să atragă atențiunea *puritanilor năstrii*, ăra nu cestiunea cu totul secundară și din capul locului deslegată, dacă d-l Callimaki-Catargi, pusă în stare de legitimă apărare, a făcută bine sau rău de a da la ivelă *dovezile prostiei ministeriale!* Și în totă casul nu aveă dreptul să strige în *contra rumperii secretului profesională*, tocmai acei cari, pentru a pune mâna pe corespondința confidențială

urmată între Ministrul L. Catargi și între funcționarii sei administrativi, au violat casele acestora, deveniți simpli particulari, și au mers pînă a sfărâma garderobe și toaletele femeilor lor?

Nu intră în creșterea mea, în deprinderile și principiile mele de a arunca în capul adversarilor mei imputarea de *rea credință* sau de *trădare*; însă, susțin că în conducerea afacerilor esteriore, jenevirea, nesciința, neapacitatea, și mai ales *șirellicul* decorat cu numele de artă diplomatică, au adus nu o dată pentru o națiune consecințe mai fatale de cât chiar trădarea cea mai vădită.

Susțin că aceste *calități negative* au președut la tratarea cestiunii Dunării, și acesta din început și pôte... pînă astăzi (1). Când mă convinsei de reul drum ce se apucase în palatul Blaremburg, socotiiu de a mea datoriă, și ca funcționar al statului, și ca român, să pun pe guvernul meu în pozițiune de a cunoște starea legală a cestiunii Dunării. Mă otărîi de a mă așeza pe lucru. Mi-am rechemat vechile suvenire în ajutor, am adunat vechile documente și scrieri asupra Dunării, și am luat în studiu testele, ca ast-fel să pot prezenta ministeriului un *Vademecum* al cestiunii Dunării, începînd de la conferințele din Viena, tratatul de la Paris și pînă la acela de la Berlin.

(1) O mică rezervă. D-l E. Stătescu este întîiul ministru care a studiat starea legală a cestiunii Dunării; însă el știe tot-o-dată că *corabia este înecată*, prin primirea comisiunii miste, — și că de acum nu-i mai rămîne nimic de făcut, de cât să se silască a salva din acest naufragiu ce se mai pôte salva. Puțin lucru!

O altă considerațiune și mai importantă mă îndemnă să facă această lucrare, și tot prin ea să arătăm guvernului gravele consecințe ce puteau rezulta pentru țară din *conduita echivocă* ce făcea basa activității sale.

Pretutindenți unde mă adresam, cu oricare diplomat, cu orice om public intram în conversațiune despre această cestiune ardețoare, găsim o generală indiferință, deși ascunsă sub cuvinte de o banală bună-voință, care între oameni bine crescuți și mai ales între diplomați sunt moneda măruntă a politeței.

Sub cuvintele cele mai dulci, mi se areta un dureros scepticism, în *privința otărîrii guvernului nostru de a apăra Dunărea în contra pretențiunilor cabinetului din Viena*. «Suntem încredințați, mi se dicea, că ceea ce d-vastră ne spuneți despre îngrijirea ce se manifestă în România, de a vedea Dunărea d-văstre pusă în sfera unei influințe exclusivă, este o dreptă pre ocupațiune a țerei d-văstre, și corespunde ideilor și simțimentelor d-văstre proprii. Dăru guvernul d-văstre, ore tot așa privesc cestiunea? Limbajul d-văstre nu-l țin unii din colegii d-văstre! Unde d-vastră aveți reprezentanți, îi are și Franța; hei bine, miniștrii noștri ne raportează că pe lângă alte cabinete nu se ține tot limbajul ce-l țineți d-văstre.»

Ba se mergea și mai departe. Mi se da a înțelege că erau indicii, că se scia chiar pozitiv,

că între cabinetul din Viena și acelă din Bucu-
resci, și urmaso o împreună-înțelegero, că, subț ore-
cari condițiunii secundari, guvernul român și *ac-*
ceptase înființarea Comisiunii miste, și participarea A-
ustriei în această comisiune, și acesta cu multe luni
înaintea notei domnului Ministru de esterne din 10
Martiu 1881, prin care ni se notifica că elă *priimă*
comisiunea mistă ! Și apoi se sfârșia prin a mi se
dice, éráși în limbagiul celă mai fină, că *esistaă*
îngagemente, și că dacă aceste se negăă, era numai
spre a se arunca pulbere în ochii acelora ce vroiaă
a prea vedea multă, și *spre a liniști șovinismul ro-*
mână, pentru a mă servi de espresiunea contelui
Andrassy, dupe întórcerea sa de la Sinaia.

Acéstă neîncredere în otărîrea seriósă a guver-
nului nostru de a respinge immixtiunea Austro-
Ungariei în apele nóstre nu mi s'a arétatú numai
mie ; și altorú agenți români li s'a ținutú același
limbagiú. Guvernele străine credeăă că nu se
cuvenea a se prea lua în seriosă împotrivirea
nóstră.

În adevărú în sênul comisiunii europene, s'aú
petrecutú, și nu o dată, nisce curiósé dialoguri în-
tre baronul Haan delegatul austro-ungarú și în-
tre colonelul Pencovici delegatul nostru, dialo-
guri reproduse testualú în protocólele oficiali ale
Comisiunii !

Regretú că nu amú sub mână protocólele comi-
siunii europene din 1880 și 1881; ele suntú fórte

instructive, și ași fi reprodusă chiar *testul* dialogurilor urmate între delegatul austro-magyar și între delegatul român.

Resultatul lor însă este acesta : de câte ori colonelul Pencovici, *în numele său*, se rostia în contra înființării Comisiunii miste, baronul de Haan îi răspundea : *acésta este opiniunea d-téle, nu este opiniunea guvernului d-téle*. Ba a mers și mai departe pe la finele anului 1880, susținând că este în pozițiune *de a afirma și dovedi*, că *guvernul român va primi comisiunea mistă*. În urma acestei afirmațiuni cutezătoare, a urmat, se pretinde, între ambii delegați, un dialog și mai energic, pe care protocolul ședinței nu lă-a reprodus de cât în partea sea cea mai slabă.

Este a fi de o naivitate rară de a crede, că cuvintele delegatului Austro-Ūngar nu aũ ajunsă a fi cunoscute de toate cabinetele europene, și că acestea n'aũ trasă din ele consecința naturală și logică, cu atâta mai multă că nu știu ca guvernul român să fi protestat în contra acestor cutezătoare afirmațiuni ale baronului Haan, și cari constituiesc atâtea revelațiuni zdrobitoare în contra guvernului nostru.

În fața acestor revelațiuni, nu avea dără dreptate ómenii de stat din străinătate, de a nu primi de cât cu un zimbet ironic asicurările noastre despre nestrămutata noastră otărîre de a apăra Duna în contra supremației străine?

Era de datoria mea să aducă la cunoștința guvernului falsa pozițiune, ce prin această conduită ambiguă, echivocă, neotărită, prin această politică după perdea, se făcea represintanților României pe lângă guvernele străine.

Aceste deosebite considerațiuni au fost motivele pentru cari cu trudă, cu rîvnă, cu durere de inimă am lucrat raportul meu cel d'ântîi, pe care l-am adresat ministrului de externe în 10 August 1880, și care figurează mai întîi în această publicațiune, pusă sub tipar încă sub ministerul domnului Dimitrie Brătianu, adecă în Maiu 1881!

Acest raport-memoriu a avut o curioasă sortă. Totă lumea a vorbit și vorbește și astăzi despre el; și cu toate acestea, *afară de trei persoane*, nimeni nu l-a vădit, nimeni nu l-a citit. Indată după sosirea scrierii mele în Bucuresci, d-l ministru de externe, în ajunul de a pleca la Marienbad, a avut bunătate a-mi telegrafia că era o lucrare importantă, și că se va folosi de dînsa. De atunci însă d-sa și-a schimbat opinia și ecă cum a calificat-o în ședința Senatului din 16 Ianuariu 1882:

«Memoriul cel scris trimis, repetă, din Paris *fără a fi cerut*, (1) nici în înțelegere cu guvernul din Bucuresci, *era în forma cea mai violentă*, și con-

(1) Domnul V. Boerescu, comite o neașelitate. Mai repetă ceea ce-mi telegrafia în 9^a Iuliu 1880: «*Așteptă prin postă dezvoltarea soluțiunii ce propui pentru cestiunea Dunării, căci ea merită totă atențiunea noastră etc.*»

stituiă unŭ rechisitorŭ în formă în contra unei mari puteri.

Curând după aceea, eși la lumină o broșură prelucrată, scrisă în Marienbad, scrisă de aceeași pênă oficială care a scris și memoriul în cestiunea Ovreilorŭ, tipărită. mi se pare, cu aceleași litere, în același formatŭ cu care a apărutŭ broșura citată mai sus. Acéstă lucrare ce pörtă titlul de «*Mémoire sur l'exécution de l'article 55 du traité de Berlin. Vienne 1880*», se răspândi în țeră și în străinătate sub timbrul ministerului de externe alŭ României și se adresă tuturilor legațiunilor din străinătate. Ba, se întâmplă ceva și mai curios! În străinătate, și mai ales în cercurile oficiali din Viena, se susținea de domnul Boerescu și de clienții săi, că acéstă lucrare *era memoriul pre care ministrul României la Paris, Kogălniceanu, îlŭ adresase guvernului său*. În țeră din contra, se afirma cu laudă, că broșura se datora penei d-lui Ministru de externe. Cu tôte denegările mele, încă astă-zi suntŭ spirite cari 'mă atribue paternitatea acestei opere. N'amŭ vedutŭ în sesiunea acéstă, cu ocașunea discuțiunii asupra răspunsului la mesagiul regalŭ, pe deputatul P. P. Carp împutându-mă publicarea acestei lucrări, ca o propagandă nepermisă unŭ agentŭ diplomaticŭ? Acéstă broșură însă nu era și nu putea să fie a mea. În adevărŭ autorul ei a împrumutatŭ cu mâini largi mai tótă partea istorică cuprinsă în raportul meu, însă la finitŭ elŭ revenia

la ursul său favorit, cum ȃice francesul, *la apărarea cabotagiului, rezervat ă acesta numai statelor ă dunărene.*

Eă speramă că munca mea va priimi singura răsplătire ce aşteptamă, aceea că guvernul română, pusă acum în poziţiune de a cunósce cu deplină-tate *starea legală a cestiunii Dunării* în tóte feţele ei, se va otări a lua o decisiune, a adopta o liniă de urmare bine definită, şi că la finitul finiteloră, *generalul din palatul Blaramberg*, după ce avusese tot timpul şi cu prisosinţă, spre a sonda terenul, spre a se pregăti, va *începe* o-dată *bătălia*, adecă ne va da instrucţiuni lămurite şi positive, şi ast-fel va pune pe represintanţiil României în străinătate în poziţiune, de a arăta cabineteloră europene, care era chipul de vedere al cabinetului din Bucuresci, care era soluţiunea la care elă da preferinţă !

Însă asceptarea nóstră fu zadarnică ; aceeaşi politică îndoioasă, întunecată, contradicătoare, *şirătă*, urmă şi mai în urmă. Şi în acelaşi timpă, erau puteri al căroră ministrii de esterne ţineaă represintanţiilor românii următorul limbagiă : « Recunósceamă că România este statul celă mai interesată în cestiune. Europa este datóre de a o asculta. Nu ve ţineţi dără în generalităţi, *nu ne veniţi cu negaţiuni*; spuneţi-ne fără multe strigăte, fără întorsături de cuvinte : *care este soluţiunea practică ce o socotiţi mai priincioasă* pentru drepturile şi interesele d-vóstre ; şi credeţi

că asupra acestei soluțiuni Europa va delibera și
otări!

Aceste cuvinte amicale și mîngîitoare se aduceau la cunoscința palatului Blaramberg; însă óspele lui se mîrginea a ne rîspunde: *țineți-vă de instrucțiunile date*; și singurele instrucțiuni ce le aveam. erau faimósele *povete* ce însoțeau memoriile colonelului Pencovic! «*Cercetați, sondați, dera acele idei cari sciti de mai 'nainte că nu aș se fie aceeı tate, nici se le provocati!*»

Maı mult încă. Prin telegrama sa circulară din 21 Decembre 1880, domnul Ministru de externe încunosciințase pe represintanții Români din străinătate, că *comisiunea europeană*, întrunită în sesiune la Galați, se rostise în majoritate, și cu rezerva aprobării guvernelor lor respective, în favórea înființării *Comisiunii miste sub presidința Austriei, dreptu de apelu la comisiunea europeană pentru tóte cestiunile de fond*, etc.

Ministrul se mîrginea a ne comunica acéstă otărîre importantă a Comisiunii europene, ca o noutate din categoria acelor cari se reproduc de diare sub rubrica de : *sciri diverse*.

Nici o reflecțiune, nici o obiecțiune în contra acestei soluțiuni; nici o instrucțiune dată noe spre a stărui pe lingă cabinetele europene de a nu se aproba opiniunea comisiunii europene din Galați, adică de a nu se accepta înființarea *Comisiunii miste* care, cu dreptu de apelu ori ba, cu votu preponderantü ori ba, recunoscutü Austriei, totuși da totu!

Austriei, fiind-că însuși prin simpla înfrînțare a comisiunii miste, cabinetul din Viena dobîndia ceea ce mai mult de două-șeci de ani urmăria fără succes, adică de a i se recunoște *dreptul de stat riveran* acolo unde *Austro-Ungaria nu are țermuri*, și prin acésta, o mai répetă, dobîndia o pozițiune privilegiată și escepțională pe întinderea Dunării bulgaro-române !

Ună represintantă română ceru atunci — pe la a doua decadă a lui Decembre 1880 — de la guvernul său să i se trimită ună resumată de obiecțiunile ce cabinetul din Bucuresci credea a redica în contra dispozițiunilor consimțite de majoritatea Comisiunii miste. *De-abia o lună mai târziu*, adică în 20 Ianuariu 1881, d-l Ministrul de externe se otări a răspunde că «soluțiunea propusă de delegatul englesu ară putea servi de basă a unei înțelegeri; că *suntă mai multe moduri de a ajunge la acestu scop*; și că guvernul român ară fi dispusă a accepta unul din aceste moduri ! Tot aceeași ambiguitate, și neotărîre de a spune clară și positifă ceea ce se voia !

Același ministru român, nemulțumit cu acestu răspuns dat în stil sibilic, prin telegrama sa din 21 Ianuariu 1881, anunță că cabinetul din Viena negociază cu cabinetul de. . . spre a ajunge la o înțelegere în privința cestiunii Dunării, că acestu din urmă cabinet, înainte de a răspunde la propunerea austriacă, dorește a cunoște cugetarea guvernului român într'unu mod practicu, că așa fiind, elu ține a avea ună răspuns la puncturile următoare :

a) *Guvernul român nu primesce să nu înființarea comisiunii miste ?*

b) *Este a se primi în această comisiune, pe lângă statele riverane, numai pe Austro Ungaria, sau ar conveni mai bine ca pe lângă Austria să facă parte din comisiune și o altă din puterile cele mari ?*

c) *Guvernul român este el pentru dreptul de apel în toate chestiunile, sau numai în anumite cazuri, și pentru anumite statură determinate ?*

Trecu șese zile, și ministrul nostru de externe nu răspunde nimic. Atunci reprezentantul României prin o nouă depeșă, și anume în 27 Ianuarie 1881, întreabă pe palatul Blaraberg, dacă precedentă sea depeșă s'a primit, dacă sunt a i se trimite instrucțiunii mai complete, sau dacă el trebuie să se ție și în viitor de indicațiunile nedeterminate ce i s'au dat până atunci!

După două zile în fine, i se trimise un răspuns, adevărat în 28 Ianuarie. Ecă-lă : « *Reprezentantul nostru la... nu are trebuință, de-o-cam-da'tă, de nici o altă instrucțiune complementară; indicațiunile precedente precum și protocoalele discuțiilor comisiunii europene îi sunt îndestulătoare, spre a-i permite de a înțelege dispozițiunile cabinetului pe lângă care este acreditat, și că, pentru ca guvernul român să aibă idei definitive, el trebuie să cunoască mai întâi terenul !!* »

Tot acel limbaj strategic. De la Iunie-August 1880 până la finalul lui Ianuarie 1881, și mai în urmă încă până la esirea sa din cabinet, noul

Fabius Cunctator(1), cum se vede, s'a ținut neconținut de adevărul domnului de La Palisse : « *Ună generală, înainte de a începe bătălia, trebuie să sondeze terenul și să pregătească apărarea sa.* »

Intr'acestași timp cabinetul din Viena nu numai că dase bătălia, *déră o și câștigase* ; căci precum am văzut, *majoritatea comisiunii europene priimise deja în principiu comisiunea mistă, și, ce este mai gravă, o priimise și guvernul român, și acesta fără încuviințarea camerilor, fără chiar a le spune un cuvânt despre această concesiune importantă, și dupe mine definitivă !*

Hei bine, eu întreb pe cetitorii mei cei mai necunosători despre afacerile și cuviințele diplomatice : în *fața răspunsului negativ* al ministrului de externe al nostru, la șirurile de întrebări, la cestionarul pus de ministrul afacerilor străine din . . . ce mai avea de făcut represintantul român căruia i-se pusesse întrebările de mai sus, *de cât de a nu mai da ochi cu diplomatul străin !*

În ședința Senatului din 22 Mai anul trecut, în timpul scurt al cabinetului Dimitrie Brătianu, un venerabil senator guvernamental afirma pe parola sea de onoare că el a fost cetit la Ministerul de externe, *totă corespondința diplomatică privitoare la cestiunea Dunării, și că n'a găsit nimica din care se reese că guvernul român ar fi compromis cestiunea, precum a fost afirmat-o în*

(1) General român, renumit prin temporisațiunile sale în războiul contra lui Anibale.

modă francă și leală domnul Dimitrie Brătianu, președintele consiliului de miniștri, în urma retragerii momentane a domnului I. C. Brătianu. (1)

Eu cred că dacă acelă venerabilă senatoră ară fi cetit cestionarul pus de ministerul de esterne din . . . și respunsul palatului Blaramberg la acest cestionar, domnia-sea n'ară mai fi putut afirma că cestiunea Dunării nu este compromisă, spre a nu *glice perdută!*

Nu era tot atât de neotărită atitudinea palatului Blaramberg, când se atinge de a înfrâna zelul acestor represintanți diplomatici ai României cari, trimiși în străinătate, credea că lor le incumba mai mult datoria de a pune zel, ânimă, activitate, energie în apărarea drepturilor și intereselor patriei lor, cari luaseră în serios instrucțiunile platonice ce li se dăduseră, cari românesce cugeta că a apăra Dunărea era a bine-merita de la țără și de la guvernul ei!

În fața atitudinii corecte, energice și românesce

(1) Ecă propriile cuvinte ale domnului ministru de esterne Dimitrie Brătianu, duse în Senat [aceiași ședință din 22 Mai 1881]:

«În ministeră nu s'a găsită nici o urmă de asemenea îngagement. Inse circulările către agenții nostri din străinătate și convorbirile cari au putut avea loc, au lăsat celorlalte puteri impresiunea că dacă *Austria ară admite condițiunile noastre cuprinse în circulările de cari vorbiți, amă priimi și noi comisiunea mistă seel specială* ca o delegațiune a comisiunii europene, sub președința simplă, onorifică a Austriei, priimită deja de toate celelalte puteri.» În adunările secrete ale senatorilor și deputaților, d-l Dimitrie Brătianu a fost și mai deschis; a spus francă, că cestiunea era compromisă.

a unor reprezentanți ai României, ministrul de externe nu mai lăsa să treacă săptămâni spre a se pronunța, spre a censura, *spre a înfrâna* chiar pe unii cutezători cari nu voiau a înțelege, cum țice francesul *à demi-mot*, seî cum țice românul că *palatul Blaramberg bătea șeua, ca se înțelegă ieapa!*

Eî rogî cu plecîciune pe *puritaniî*, pe *neprihînițiî* nostriî cari s'au scandalisatî de cutezarea d-luî Calimaki-Catargi de a destîînui faîmîsele manevre diplomato-strategice ale generaluluî din palatul Blaramberg, se citescî cu de-a-mînuntul memoriul ce ministrul românî acreditatî la Londra a datî *în numele seî, în dreptul seî, dupe datoria sea*, ministruluî-primarî alî Mareî-Britaniî (1) și astfel se constate, dacî în acea scriere nevinovată, *destinatî numai a espune starea legalî a cestiuniî Dunîriî în punctul de vedere românî*, esistî o singurî frasă agresivî, ofensantî în contra Austrieî!

Î rogî apoi să vedî tot în colecțiunea documentelor publicate de d-l C. Catargi, ce fulgere 'și-a atrasî pe capul seî nenorocitul autorî alî memoriuluî!

«Regretî, i se țice prin depeșă din 1 Septembrie 1880, regretî că plecarea d-vîstre v'a împedecatî se amendați, în memoriul d-vîstre; și potrivitî cu telegrama mea, *pasagele alî căroră tonî este fîrte agresivî în contra Austrieî etc.*» Cine are ochi se vedî, cine are urechi se audî, cine are minte se

(1) Veđi Colecțiunea d-luî Calimaki-Catargi pagina. 20,

juduce ce reese din această censură ministerială! adresată unui înalt funcționar, care n'a făcut de cât a apăra cu inimă și inteligență o cauză națională!

Mie mi s'a întâmplat și mai rău!

La întorcerea mea la Paris, la începutul lui Noembre 1880, primiiu instrucțiunii directe de la primul-ministru se vorbesc în privința cestiunii Dunării cu mai mulți bărbați de stat și diplomați străini, și în special cu un ambasador al unei mari puteri, carele avea simpatii personale pentru noi!

Acestu diplomat, la mijlocirile mele de a întrebuița înriurirea sa pe lângă cabinetul său, pentru ca acesta să nu ne abandoneze, imi răspunse, că *se temea ca se nu ne fi desceplată prea târziu*, că nu scie dacă guvernul său nu se îngagiase deja către cabinetul din Viena. Cu toate acestea, imi duse el, dă'mi o notiță asupra cestiunii, clară însă scurtă, și vă promitu a o face să ajungă sub ochii suveranului meu. *Însă fiind-că Majestatea Sa pătimesce de ochi, apoi fă a se tipări notița în formă de manuscrisă*. Acesta amă făcut, și nu amă lipsit de a încunosciița nu numai despre această lucrare, pe domnul Ministru de externe prin depeșa mea telegrafică din 11 Decembre 1880, dără încă 'i-amă arătat și în ce ton, și cu ce soluțiune era să conchidă lucrarea mea. *Acastă notă verbală, îi diceam, nu va cuprinde de cât desvoltarea cestiunii legale, ba-*

sată pe testul tractatelor și în conformitate cu mesajul domnesc (acelă cetită camerilor la deschiderea sesiunii din 15 Noembrie 1880). Voi avea onórea de a vă trimite conținutul.»

Acésta amă făcut-o trimitându-î dece esemplare din lucrarea mea prin o altă depeșă postală din 22 Decembrie. Ministrul de externe avusese déră tot timpul, *adică dece zile*, spre a mă opri de a presinta ácea notiță personală a mea!

Prin acéstași depeșă îi dăceamă :

«De și tipărită, lucrarea este presintată ca manuscrisă și cu totul confidențială. Ca ast-fel nu voi remite esemplare de cât Președintelui Camerei și Președintelui Senatului cari 'mă au cerut-o, precum și Ministrului afacerilor străine.»

Acéstă lucrare, tipărită ca manuscrisă și comunicată confidențială la patru bărbați de stată, este memoriul No. 2 din acéstă publicațiune!

În discursul său din ședința Senatului din 16 Ianuariu trecut, fostul Ministru de externe însuși recunosce că *acestă memoriu era mai simplu, mai neofensivă*. Atunci apoi pentru ce mi se adresă *censura*? Pentru că amă dată unui ambasadoră acestă memoriu; déră d-sea n'avea de cât să întrebe pe colegul, pe președintele său, pentru ce, și din ală cuî îndemnă m'amă dusă la acelă ambasadoră; ș'apoi nu l'amă prevenită mai d'înainte că aveamă a-ilă înmăna?

Écă depeșă ce d-sa îmi adresă în 26 Decembrie 1880, la ora 3 și 40 minute, adecă îndată ce me-

mioriul sosi în mâinele séle, și precum amă și arătat-o camerei în ședința din 12 Ianuariu 1882 :

«Noi amă fostă cu durere surprinși de a vedea nota verbală a Domniei-Văstre pe care ați tipărit-o și împărțit-o fără autorisațiune prealabilă, fără ca ea să fie mai întâi cunoscută de către guvernul d-văstre. Cu tôte că ea este conformă cu instrucțiunile (!) ce amă dată de multă Comisiunii din Galați, d-văstră trebuia să știți, că afară de România și Bulgaria, toți cei-l-alți comisari, chiar cei ai Rusiei și Franciei, s'au rostită pentru comisiunea mistă și președința Austriei. Pentru d-văstră nu este însă mai puțin neregulată, și nu pôte produce de câtă supărări (inconvenients), dacă nota d-văstre va fi publicată. De aceea vă lăsamă tótă responsabilitatea; căci în asemenea casă, ca în oră-ce altă casă, ună ministru plenipotențiară nu lucrăză de cât conformă instrucțiuniloră, conformă înțelegerii prealabilă cu guvernul său ; căci politica română este condusă de la Bueuresăi érá nu de la Paris.»

Și eă amă condusă afacerile străine ale acestei țeri, și în timpuri multă mai grele, și în împrejurări multă mai critice de cât astă-dă ! Hei bine, nici prin gândă nu mi-a trecută vre-o dată, că *puteamă* a împledeca pe ună represintantă ală României—însărcinată cu conducerea unei afaceri,—de a da în numele său, pe răspunderea sa, o notă-verbală, ună memoriă asupra stării legali a unei cestiuni, când acésta i se cerea ca ună pro-memoriă de guvernul pe lingă care era acreditată, său de ună omă de ștată cu care avea misiunea de a conferi. Acésta se face în tôte dăile în diplomațiă, fără ca

prin acésta se se pótă dice că acestă modă de procedere pôte compromite pe guvernă.

Incă mai puțin ca ministru de esterne, m'ași fi socotit în dreptă *de a adresa o asemenea aspră censure* unui reprezentantă carele, — cum a fostă casul presentă, — n'a făcută în acea notiță, de căl a reproduce starea legală a cestiunii, cōnformă cu instrucțiunile date și cu cuvintele din mesagiul domnescă, și când mai ales încă de mai înainte, și la timpă, palatul Blaramberg fusese încunosciintățătă despre acea lucrare.

În aceeași ședință a Senatului, fostul ministru de esterne s'a silită a scusa fulgeretorea depeschă ce a cutezată a'mi adresa mie, la bētrăneșe, mie care în cestiuni de patriotismă și de simțimētă ală datoriei nu recunoscă nimēnui și mai puțină încă domnului Vasile Boerescu, dreptul de a'mi da lecțiuni! Scusa, fostul Ministru de esterne o întemeiă pe faptul, că eă amă dată notița mea verbală și Ministrului de esterne, și Președintiloră Senatului și Camerei deputăților din Paris. Mai înainte de tôte, dând eă o lucrare a mea, de și personală, de și confidențială, unui represintantă ală unei puteri pe lingă care eă nu eramă acreditată, prin însuși acésta eramă datoră, și în interesul țerei și în interesul pozițiunii mele, ca se fiă corectă către guvernul pe lingă care eramă trimisă, și prin urmare se'i comunică și lui lucrarea mea în același modă confidențială și personală.

Alu' duoilea d-l Ministru de esterne trebuia s' se scie, c' eu eram' acreditat' pe linga unu' guvern' republicanu', in care preşedinţi Camerilor' au o influinţă importantă in afacerile publice. Domnia-sa trebuia s' se scie, c' şi alţi ministrii, represintanţi ai unor' puteri multu' mai mari de c'at România, solicitau', cum am' făcutu' şi eu , bine-voitorul concursu' alu' acestoru' preşedinţi, mai ales c'and acestia purtau numele de *Gambetta* şi *Leon Say*! Prin urmare eu care lucram' in modu' seriosu' şi leal' spre a apăra Dunărea română, aşi fi fostu' vinovat', daca aşi fi lăsatu' la o parte nisce bărbai de statu' atât de sus puşi in lumea politică, şi n' aşi fi pusu' t'ote sforţele mele spre a dob'indi puternicul lor' sprijinu'. Liberu' domnulu' V. Boerescu s' m' facă o crimă, c' am' năzuitu' la Gambetta şi la Léon Say, precum a şi făcut-o, imputându' m' in Senatu' c' am' datu' acestu' memoriu' ministrulu' de esterne alu' Franciei, preşedintelu' Camerei , care era d-l Gambetta, şi apoi *destăinuind* şi numele ambasadorulu', eu care am' respectat' cuviinţa nici de a 'l' numi, nici de a spune dup' ale căru' instrucţiuni eu mersesem' să' ceru' concursul.

Totu' atunci, m'a ameninţat' cu raspundere dac' *notiţa mea verbală ar' ajunge a fi cunoscută*. Dovadă c' eu cunosc', celu' puşinu' c'at şi d-lu', conveninţele diplomatice, este c' in timp' c' astă-d' nu este act', notă, circulară diplomatică care directu' sau' indirectu' s' nu ajungă a fi cunoscută publiculu', nici în-

têul meu memoriu, de și acesta este scrisu în Augustu 1880, și nici celu alu doilea scrisu în Decembre același anu, *pînă astă-dî, adecă într'unu intervalu de mai multu de unu anu și jumătate* pentru celu d'ântêi, și de *unu anu trecut* pentru celu d'alu doilea, *ambele scrieri pînă astă-dî au fostu păzite și păstrate în celu mai mă mare secretu!* Nimeni pînă astă-dî, afară de trei persóne, nu le-au vëdutu, nu le-au cetitü.

Ș'apoî când vedemü atâta îngrijire, chîar atâta frică ca aceste nevinovale memorii sê nu ajungă la cunoscînța publică, nu suntü în dreptü de a presupune, ba chiar de a afirma că acéstă frică era mai ales *ca Austria sê nu le cunóscă*, sê nu afle că guvernul românü, măcar indirectü, cutéză a se opune pretențiunilorü sêle asupra Dunării nóstre!

Déră revinü la depeșa fulgerătóre ce, precum amü vëdutu mai sus, îmi trimise ministrul de externe. Îi datoramü unü respunsü; i-lü amü și adresatü în ziua de 28 Decembre în modul următorü :

«Ca respunsü la telegrama d-vóstre, mă mărginescü de o-cam-dată a vë întêmpina, că eü nici-o-dată amü datü înapoî în fața responsabilității actelorü mele. Decî priimescü tótă responsabilitatea notei mele verbalî, pentru a căriea redactare și remitere v'amü prevenitü prin depeșa mea anterióră cu data din 11 Decembre. Ca responsabilü d'înaintea guvernuluî pe care d-vóstră îlü represintăți, ținü a'mî limpeði situațiunea cât mai curênd. Rogü déră pe Esceleñța-Vóstră sê'mî obțină de la Alteța-Sea regală unü congediü de 15 zile spre a veni la Bucuresci.»

Déră *Camerile erau deschise*; cererea mea de a veni la Bucuresci nici se vedea bine, nici se doria. Agurida se făcu mîiere. Și écă răspunsul ce a treea dî dupe espedierea telegramei mele de mai sus, priimilû de la palatul Blaramberg, adecă în 30 Decembre 1880 : »

« În septemăna acêsta Comisiunea de la Galați sîrșesce studiile sêle preliminare asupra regulamentului Dunării. Aceste studii vorû fi pe urmă trimise guvernelorû lorû respective, cari vorû avea definitivû a se pronunța asupra votului fie-cărui comisarû. Vedeți déră că rolul d-vôstre la Paris începe mai ales acum. *Guvernul nostru contéză multă pe marea d-vôstre inteligență, pe activitatea d-vôstre, pe iscusința d-vôstre, p influința ce puteți avea la Paris spre a înrîuri și lumina pe ministrul în timpul studiilor ce elû are a face septemăna viitoare (?) asupra lucrării comisiunii, spre a'lû aduce a da instrucțiunile sêle comisarului francesû în simțul vederiloru d-vôstre cari suntu și a le nôstre. Écă pentru ce, toți colegii mei vë rógă sê aminați congediul d-vôstre, și de a nu veni la Bucuresci de cât după ce ces-tiunea Dunării va fi cu deplinătate terminată la Paris. »*

Acéstă depeșă, orî cât de măgulitoare era pentru mine satisfacțiunea ce mi se da pentru nemeritata censură ce mi se făcuse mai înainte, nu mē mîngăla de convicțiunea ce în acestû intervalû dobîndisemû, că Comisiunea mistă era deja priimită de tôte puterile, și că acéstă Comisiune fusese priimită și de guvernul nostru, și acêsta, mulțămită numai *nepăsării sêle* — spre a nu dîce mai multû — în apărarea la timpû a drepturilor nôstre.

De aceea și răspunse în 7 Ianuariu că :

«Nici activitatea mea, nici influința mea, mică în realitate, nu mai pot schimba o situațiune ajunsă a fi fatală, mă tem foarte ! Astă-ți represințanții României în străinătate, lăsați propriilor lor mijloce, nu mai pot nimic face personal și izolat. De astă-ți, singurele acte ale guvernului, precum note, circulare, protestațiuni subscrise de Escelența-Vastră, carele dirigeți și represințați oficial și direct politica românească, ar putea pute să facă pe câte-va guverne de a reveni asupra înțegementelor ce au și luat [dupe cum am prevenit pe Escelența-Vastră] de mai multe luni către cabinetul din Viena.

«Aici este casul să aducă a-minte Escelenței-Văstre că eu n'am priimit încă instrucțiuni promise prin nota dată din 26 August No. 13900 (1). Atrag asemenea atențiunea Escelenței-Văstre *asupra faptului că, în cestiunea Dundriș, legațiunea mea, cel puțin, n'a priimit pînă astă-ți nici o notă oficială a despărțementului d-văstre arătând vederile guvernului român, și de pe care aș fi avut a da cetire saă copiă ministerului francesă. Acastă tăcere, saă acastă lipsă de acte oficiali, negrișit că a fost observată la ministerul afacerilor străine, carele prin a-*

(1) Acastă notă se mărginea a-mi comunica în copiă un document ce se dăduse domnului I. Brătianu cu data din 12° 24 August 1880, de către domnul de Bosizio însărcinatul de afaceri al Austriei, și prin care cabinetul de Viena arăta miclele concesii ce era dispus a face din anteproiectul său Trimițându-ne acest document în copiă, ministrul de esterne ne dicea :

«Propiindu'mi de a desvolta în comunicațiunile mele următoare vederile guvernului domnescă asupra cestiunii ce formază obiectul actului aci alăturat, te rog, domnule trimis, să priimesc asicuranța etc.»

«Aceste vederi ale guvernului domnescă, promise a ni se trimite, palatul Blaramberg a uțat de a le espedia de la 14/26 August 1880 pînă la Martiu 1881, adică șapte luni.

genții săi este tot-d'a-una foarte bine informată de cele ce se petrec în București.

«În ce mă privește, eu persistă a crede că, de și cam târziu, o atitudine fermă și energică din partea guvernului și a țerei, ar putea încă salva situațiunea.»

Cele-l-alte părți ale notei se raportează la persoane și guverne străine, și prin urmare nu amă competența de a le publica !

Curând după acesta, prin d-l Vasile Alexandrescu-Urechiă ce pe atunci se afla la Paris, amă trimisă demisiunea mea la București.

În Fevruariu, d-l V. Boerescu bine voi a-mă trimite scrisorile de rechemare. Însă prin aceeași depeșă care mă încunosciența despre această măsură, d-sa mă invita ca să mă amână plecarea mea pînă ce aș putea închiăla primul tratat între Republica francesă și România, tratatul de vamă și de comerț pentru care încă de mă înainte și începusemă a negocia cu guvernul francesu.

Mărturisescă că amă avut slăbiciunea, vanitatea chiar de a voi a-mă vedea subscrierea pusă pe celă anteu actă internațională, închiălată între România și între Francia, acea putere care, fie imperiu, fie regat, fie republică, nici odată n'a refusat simpatiile și concursul său națiunii mele ! Deci consimțiu a amina încă plecarea mea definitivă din Paris.

Însă negocierile pentru închiălarea tratatului franco-română întârziău. În acești timp, eu do-

bînditū convicțiunea că cestiunea Dunării era nu numai *compromisă*, — precum a afirmat'o puțin mai târziu însuși primul ministru *Dimitrie Brătianu*, *déră și perdată*. În adevărū, d-l Ion Brătianu se *îngela foarte multū*, când într'o ședință a Camerei susținea, că guvernul său nu a luatū nici unū *îngagementū* către cabinetul din Viena, în cestiunea Dunării, că *a urmatū numai nisce simple convorbiri între contele de Hoyos și între d. V. Boerescu*.

Acéstă afirmațiune este neesactă. Eū din contra *afirmū* că :

Aceste *îngagemente* aū fostū luate încă mai înainte, și mai ales în timpul petrecerii ministrului nostru de externe în Viena, pe la Septembre 1880. *Afirmū* că ministerul de externe din Ballplatz (1) păstrează în arhivele séle *scrisori autografe* ale d-lui V. Boerescu, prin cari acesta *acceptă comisiunea mistă* (2). Dacă ministrii austriaci n'aū datū pînă acum publicitate acestorū autografe, este pentru-că diplomații din Viena suntū ómenī practici, și sciū că *nepublicarea îngagementelorū Minis-*

(1) Piață a Vienei pe care este aședatū palatul ministeriului de externe alū Austro-Ungariei.

(2) Acésta a afirmat-o însuși d-l V. Boerescu în aceeași ședință a Senatului. După multe frase și perifrasede, d-sea sfîrși prin a dice : «Este adevăratū că nimica oficialū nu s'a făcutū ; tóte aceste tractări aū fostū verbalī și oficiose ?»; și pentru ca *discuțiunea să fie mai precisă* și înțelegerea mai facilă, *amū însemnatū*, chiar pe chărțiă, puntele cari făceaū obiectul discuțiunilorū și cari puteaū servi de basă înțelegerii. etc.»

trului de externe română pôte să raporte mai multă de cât publicarea loră.

După multe sondări de teremă, după multe pregătiri, generalul tacticiană din palatul Blaramberg se otări în fine să intre în acțiune, și acesta nu ca să deie bătălia, ci ca să o përdă înainte chiar de a o începe, și dëră domnia-sea comunică represintanților români din străinătate *resultatul strêlucitei sêle campanii!*

Acêsta se făcu prin faîmôsa sea circulară din 10 Martiă 1881, prin care ne trimetea în copîă nota circulară a cabinetului din Viena cu data din 9 Fevruariă acelașă ană, notă care, în modă ofici-ală, arêta *ultimele concesiuni* ale guvernului austro-ungară în cestiunea Dunării.

Mai înainte de a iniția pe cititori mei în amênun-tele circularii d-lui ministru de externe ală nostru, suntă datoră a statornici că nota austriacă datată din 9 Fevruariă, a intrată în palatul Blaramberg în 11 sêu multă în 12 Fevruariă, și că represintan-ților României li s'a comunicatū *d'abia după o lună de zile*, adecă în 10 Martiă 1881. Mai suntă datoră a afirma, că și acesta s'a făcutū, numai după ce eă, avênd norocul de a cunôsce și ceti de aprôpe circulara austriacă, amă comunicat-o la rîndul meă la Bucuresci prin telegrama mea din 4 Martiă același ană!

Nota d-lui Boerescu mai sus citată, începe é-rășî prin frasa sea eternă și stercotipă împrumutată

din planurile de bătălie ale lui Fabius Cunctator și a-nume. (1).

«Mai înainte de a formula un răspuns (la circulația austriacă), guvernul princiaru aru dori să cunoască simțimintele și dispozițiunile guvernului pe lângă care sunteți acreditat. Vă rog d-ru să presimțiți cugătarea sa asupra acestui punct, și de a-mi comunica cât mai curând impresiunea ce veți fi fostu dobândit din demarșa d-vostre.»

Va să dică că tot alții trebuiau să se rostască în cestiunea Dunării; era guvernul român să se ție pe calea sea trasă, aceea de a nu spune *ce elu voia*, și acesta de la Iuniu 1880 până la Martiu 1881!

În cursul notei se-le, d-l Boerescu ne mai anunța, că toate puterile europene se și rosliseră în favoarea creațiunii comisiunii miste, și a intrării Austriei în această comisiune; acesta mulțămită planului strategic alu marelui nostru tacticianu de a da diplomației austriace timpu de unu anu pentru a căsciga adheșiunea acestor puteri.

Și apoi nota d-sele se închia prin următoarele cuvinte : «Ast-fel fiind, noi amu rămânea isolați, dacă amu stărui în opiniunea emisă în senu comisiunii europene de către delegatul nostru. Sun-

(1) Suntă fericit că d l V. Boerescu, cetind în Senatu atât nota sea oficială din 10 Martiu. cât și nota sea suplimentară din 13 Martiu 1881, n'a sustrasu din închisorea cu care mă amenința legea liberală(?) menită din a garanta păzirea secretelor de stat ũ Eŭ d-ru reproducu ambele acte ministeriale, precum ele se afl în procesul verbalu alu Senatulu din 22 Maiu 1881

temă dără în plecare (portés) a adhera la rëndul nostru la formarea comisiunii miste, și a reintra așa în acord cu cele-lalte staturi. (!!!)

«Dără făcënd acéstă concesione, ne propunem, ca scopu esclusiv, de a face indispensabilă esistența comisiunii europene, și de a asicura prin collaborațiunea sea la afacerile navigațiunii garanția cea mai reală a libertății acestei navigațiunii.

«Subt aceste condițiuni, concesionile nóstre arũ fi mai multũ de formă, [Auđit-ați. ? Comisiunea mistă priimită de R. mânia arũ fi numai o afacere de formă!] și presința ca și collaborațiunea comisiunii europene arũ face imposibilă orĩ-ce influință absorbantă a unei singure puteri. Acesta este în definitiv motivul resinstinții nóstre actuali.

«Eũ amũ arėtatũ deja aceste condițiuni ale adhesionii nóstre prin declarațiunile mele la tribuna Camerei în ședința din 24/8 Martiũ curgătorũ. (1)

«Dacă modificațiuni în acestũ simțũ arũ fi introduse în conclusiunile ultimei circulari a cabinetului de Viena, adhesionea nóstřă la regulamentul de navigațiune, de polițiă fluvială și de supraveghiare, arũ putea fi privită ca dobândiță. !!!»

Prin o altă depeșă cu data din 13 Martiũ, d-l ministru de externe socoti a precisa și mai bine

(1) Desfidũ pre fostul ministru de externe sė dovedescă, că în camera deputaților, în acea ședință, a ăisũ unũ singurũ cuvėntũ vestitorũ țerei: *că guvernul românũ a priimitũ comisiunea mistă și participarea Austriei în ea. Procesul ședinței Camerei din* ^{12 Martiũ 1881,} _{28 Februarie} II dă desmințirea cea mai categorică.

concesiunile sdrobotóre ce deja elú făcuse Austro-Ungariei. Ecă coprinderea acestei *depeși confidențiali* :

«Pe lingă nota mea asupra cestiunii Dunării, bine-voiți a sci, că marea divergință între noi și Austria este totuși vocea preponderantă. *Noi voim a ne conforma dorințelor(?)* Puterilor și a ajunge la o înțelegere în acestu scopu. *Noi am fi dispuși să priimim comisiunea mistă sub președința Austriei*, însă numai sub două condițiuni : 1-a ca această comisiune să fie subordonată celei din Galați, și ca ea să existe numai cât va exista aceea de la Galați : 2-a că pentru toate cestiunile de principiu său de administrațiune să facă apelu la comisiunea de Galați, său la unu comitetu eșitū din sēnul său etc.»

Așa dără écă că se priimă comisiunea mistă și președința *perpetuă* a Austriei, în această Comisiune, écă că se cerea de d-l V. Boerescu și o a treea autoritate, adecă *unū comitetū emanând* din sēnul comisiunii din Galați, și ast-fel d-sea accepta și pretențiunea Austriei ca comisiunea mistă să nu se privescă ca o delegațiune, emanând de la comisiunea europeană.

Ministrul nostru de externe recunoscea însuși consecințele grave ale acestei concesiuni, prin finalul notei séle :

«Pină acum, dice d-sea, nu suntū de cât convorbiri între noi și Austria, dără presumū că ea nu este dispusă a renunța la vocea sea preponderantă *pentru cestiunile administrative, cari suntū singure esistând în realitate pe Du-*

năre ; déră atunci orî-ce înțelegere ară fi cu neputință. Aceste suntă *marginile* de cari vorbesce ultima mea notă.»

D-l Boerescu nu se mulțămia de a accepta tot, apoi mai era și ironic !

După ce domnia-sea da tot, după ce elă recunósce Austriei :

- a) Iniințarea comisiunei miste ;
- b) Participarea Austro-Ungariei în acéstă comisiune;
- c) Președința perpetuă a Austriei;
- d) Apelul la comisiunea europeană saă la ună comitetă din sênul ei.

Apoi domnia-sea mai ăicea Austriei : *écă ți-amă dată tot, déră dacă totuși nu te mulțămescă cu acestă tot, în asemenea casă oră ce înțelegere este cu neputință!*

Ast-fel Dunărea română se punea, prin însuși guvernul română, sub *influința exclusivă* [întrebuințeză o espresiune blândă, spre a nu ăice *dominațiunea*] a Austriei ! Ce mai aveamă déră de făcută în Paris ? Datoria mea era acum să mă întorcă în țeră, și în ea să lucreză ceea ce se mai putea lucra !

Când sosiă în Bucuresci, domnul I. C. Brătianu se retrăsese de la putere, otărită, ăicea d-sea, a n'o mai relua ! Atât era de amărită de multe și de tôte.

Văduiă pe succesorul său, d-l Dimitrie Brătianu; domnia-sea mă îndemnă să-mă retragă demisiunea, asigurându-mă, — și suntă sicură că era

de bună-credință, —că va face tot ce îi era prin putință spre a salva Dunărea, *cu toate că cestiunea era compromisă* !

Însă în curând o *revoluțiune bysantină* resturnă de la putere pre domnul Dimitrie Brătianu, și readuse în capul trebilor pe *desgustatul* domnul Ion Brătianu !

Numai istoria ne va putea, poate, desvêli misterioase și adevăratele motive a le acestei revoluțiuni curioase, în care se vedă pre liberali (?) resturnând pe negreșit unul din puținii liberali cari n'au transigat cu vechile și statornicele séle principii, revoluțiune în care nici statornicia principiilor, nici aducerea a-minte a serviciilor făcute, nici respectul datorit pîrului alb, nu putură scăpa pe bătrânul Dimitrie Brătianu, nu numai de căderea sea de la putere, dără chiar de insultele personale, ce cu nerușinare i se aruncară de *capioldășii partitului național-liberal* !

Domnul Ion Brătianu revenind la minister, eă stărui în demisiunea mea, și acésta și fu priimită !

Aici este locul să vorbesc de un incident care și are importanța sea, în istoria neînțelegerilor mele cu guvernul român în privința cestiunii Dunării.

Cât a stat la putere dl. Dimitrie Brătianu, în plină înțelegere cu d-sea în privința grelei situațiuni în care se afla guvernul său față cu îngagemen-

tele luate de guvernul precedent, și față și cu o majoritate ce aparținea guvernului retras, eu și din inimă și din datorie țineam același limbaj ca și ministrul de externe, adică : că cestiunea Dunării era compromisă, și că fostul ministru de externe a fost *neiscusit*, spre a nu dice mai mult, pentru a conduce o afacere atât de grea ! De aci se începu o campanie în contra mea, de aci acușatiunea repetată pe toate tonurile, că eu făceam o propagandă nepermisă unui agent diplomatic, că eu am dat strigătul de alarmă, că fără de mine, cestiunea Dunării s'ar fi rezolvat fără vuet etc.

Onorabilul d-l Ion Brătianu, fiind simplu senator socotit de cuviință a 'și însuși aceste acușatiuni aruncate mie, și în ședința Senatului din 22 Maiu 1881 rosti aceste cuvinte la adresa mea :

«Eu profit de această ocaziune că se făcu apel la dl președinte al consiliului și ministru de externe, ca se exige de la toți agenții săi din străinătate, că, dacă sunt acte eminate de la guvernul precedent, cari ar fi în contradicere cu ceea ce se afirmă de la acesta tribună, să vină să le dea pe față; fiind că așa s'a ăis de unii că vor veni... Să vie să le dea pe față, însă în luna lui Octombrie !... Apoi pînă în luna lui Octombrie pôte că această cestiune va fi cu totul rezolvată ; și dacă din nenorocire va fi rezolvată în dauna noastră, atunci ar fi un act criminal din partea dd.-lor, de nu vor denunța de acum acele acte ce pretind că au, pentru ca ast-fel acei cari le-au făcut să fie trași la răspundere, ca națiunea să se deslege cu totul de dênși.

•'Mi-aduc a-minte, d-lor, că în timpul alegerilor Con-

stituanței, la o ceremonie mare, era ună ore-care domnă care dicea : amă actele de trădare (?) aci în buzunară și le voi denunța. Dicea că eu vândă Besarabia și că aș fi vândută țera Evreilor (?). Hei bine, pînă astădă, nu amă vândută acele acte. Pote că o fi avută acte, însă nu de trădare, pentru că nu credă să fie ună română care să își trădeze țera sea ; dără acte compromițetore, dără negreșitū *nu pentru mine*, ci chiar pentru acei cari nu aș voitū să le dea afară !»

Respunsul în parte, celă puțin în privința Dunării, îlă daă prin acastă lucrare. Mai târziu îmi păstreză dreptul de a răspunde și în privința Besarabiei, care astădă nu mai este de cât o cestiune istorică, cu tôte că și în acăsta credă, că amă dată ună respunsă indestulătoră în ședințele Camerei deputăților din 14 și 15 Ianuariū 1882. (1)

Nă, nu este esactă acusațiunea ; nu eu amă dată în cestiunea Dunării strigătul de alarmă ; 'lă-a dată *instinctul națională* ; nu eu amă *făcută propagandă* ; a făcut' o însuși *simțimentulă națională*, revoltatū de politica slabă și umilitore care conduce tôte aface-rile năstre internaționali.

Ș'apoī acei ce mă acusaă că *eu amă dată strigătul de alarmă*, că fără mine cestiunea Dunării s'arū fi terminatū fără vuetū, într'alte cuvinte *s'arū fi escamotatū*, nu vėdă că prin însuși acastă imputare îmi facă cea mai mare onore, îmi adresază cea mai mare

(1) Nică o-dată n'amă acusată pe nimeni de trădare încă mai puțin pe d l I. C. Brătianu. Dără l-amă imputatū și'l impută și astădă *lipsă de prevedere politică*, și, acum mai de curēnd, și *lipsă de forță de resistință*.

laudă ce se pôte da unui cetățean, aceea că *el* a apărât o cestiune națională, că el a desceptat în-grijirea națiunii asupra pericolului în care se află această cestiune !

«Je ne mérite ni cet excés d'honneur ni cette in-dignité,» ȃice unŭ versŭ francesŭ. «Nu meritŭ nici imputarea, nu meritŭ nici lauda. »

Nu 'm-amŭ făcutŭ de cât datorია. Nu amŭ fă-cutŭ de cât a apăra la bătrânețe, ceea ce amŭ a-păratŭ din tinerețe: *drepturile și neatârncarca țerei mele !*

Din partea guvernanțilorŭ noștrilor, în adevărŭ, când eramŭ încă represintantŭ în Paris, mi s'a șop-titŭ la urechiă, că trebuie să fimŭ fôrte cumpănițŭ, fôrte prudențŭ în această afacere, pentru că : *pisica nu prinde șorecŭ cu clopotul*. La acesta respŭndŭ cu unŭ altŭ proverbŭ : *cu clopotul se chŭamă ómenŭ ca să scape casa de focŭ, orŭ de făcători de răŭ !*

În conducerea afacerilorŭ esterióre, în adevărŭ recunoscŭ că trebuiește multŭ tactŭ, multă prudență, multă abilitate : însă această nu esclude fermetatea, sinceritatea, și mai ales *prevederea*. Unul din marii republicanŭ radicalŭ al Franciei, Louis Blanc, la unŭ banchetŭ ținutŭ în anul trecutŭ la Paris, a ȃisŭ aceste cuvinte, cari arŭ trebui să fie catechismul politicŭ alŭ tutulorŭ acelorŭ ce iaŭ asuprășŭ respun-derea de a conduce destinatele unei națiunii :

«Suntŭ între republicanŭ unŭ cari facŭ politică, ȃiua cu ȃiua ; suntŭ alțŭ cari se refușă de a sacrifica espedientelorŭ

și intereselor trecătoare principiile și interesele permanente *preferind ast-fel cele ce dură la cele ce trec.*

«Eū aparținū acestorū din urmă ; acestia aū dreptate de a nu pune tōtă înțelepciunea lorū în acēstă maximă de jupă-nēsă de casă : *fiε cārīt qīle trēba sa*, fără a se îngrijī de a doua qī.

«Acestia aū dreptate de a gândi, că o politică care plutescē în voīa întâmplărilor qīlnice, și nu are busolă, este o politică de aventurē.

«Acestia aū dreptate de a cugeta că : *a guverna*, în marea putere a cuvēntulū, *însemnēzū a prevedea.*»

Dacă dēră în genere a guverna este a *prevedea*, apoi *prevederea* trebuie mai cu deosebire, sē fie însuși sufletul dirigerī afacerilorū nōstre esteriōre, și din nenorocire, numai *prevederea* n'a *presidatū* la guvernarea acestora.

În de afară de provocarea ce de la tribuna Senatului mī-a fostū făcutū onorabilul senatorū Ion C. Brătianu, o considerațiune de unū ordinū multū mai superiorū 'mī-a impusū datoria de a da la lumină acēstă scriere. Amū qīsū că numai prin *instinctū națiōnalū*, tōtă națiunea vorbesce și se îngrijescē de cestiunea Dunării, ca de unū mare pericolū națiōnalū. Toți aceī cetățēni însă cari nu vorbescū limbī străine, prin însuși acēsta suntu puși în neputință de a cunōsce starea legală a cestiuniī, fa-sele prin cari cestiunea a trecutū, testele protocōlelorū și tractatelorū cari-i regulēzā condițiunile internațiōnali. În adevērū, în anul trecutū qīarele romānesci aū vorbitū multū de acēstă cestiune, aū

desceptatū și întreținutū spiritul publicū asupra periculelorū ce o înconjură! S'aū publicatū câte-va articule chiar importante. Însē, însuși protocoālele comisiunii europene din Galați nu s'aū publicatū de *Binele publicū*, de cāt în resumatū.

Studiile complete și deplinū luminătoare publicate de *Indépendance roumaine*, suntū scrise în limba francesă, și prin însuși acēsta aū rămasū necunoscute celei mai mari părți a cetitorilorū romāni.

Și aci suntū datorū a provoca recunoscința publicului romānū pentru acestū diarū, carele celū d'ântēiū a publicatū *ante-proiectul* pretențiunilorū austro-ungare în privința Dunării, — de la care 'lū-a împrumutatū chīar marele diare europene — și care prin acēsta, atât în țēră cāt și în străinătate, a datū strigătul de alarmă asupra acestorū pretențiunī.

Scrierea d-lui V. Boerescu : *Mémoire sur l'exécution de l'article 55 du traité de Berlin*, Vienne 1880; o altă scriere datorită éráși unei pene oficialī și sub-ministerialī : *Les traités de Vienne, de Paris et de Berlin, et leurs dispositions relatives à la liberté de la navigation sur le Danube. Mémoire par C. Dominé de Feret. (1) Paris 1880*, — aceste ambe scrieri suntū éráși în limba francesă. Multe alte publicațiuni cari tratéză cestiunea Dunării *pro* și *contra*, suntū

(1) Acestū nume ascunde numele unui ministru romānū acreditatū în străinătate līngă o curte de a doua mână. Scrierea apără cabota-giul.

asemenea concepute în limbă străină. Între acestea voi cită cu deosebire importanta lucrare a fostului ministru francesă, d. Ed. Engelhardt, *cunoscută Gălăţeniloră*, şi care — de şi nu mă unescă cu concludsiunea sea, — arată asemenea foarte lămurită importanţa cestiunii; ea a apărută în *Revue critique de législation et de jurisprudence tom. X. N. 1, Janvier 1881. (Paris M. A. Colillon et Cie)*. Voi mă cită o escelentă lucrare asupra cestiunii Dunării, datorită unei pene semioficială de aici, basată în parte pe memoriul meă No. 1, şi publicată în anul trecută în *Nouvelle Revue*. (1)

În lipsă de tôte aceste scrieri în limbă străină, îmi place a crede că acéstă a mea lucrare va îndeplini lacuna, şi că ast-fel publicul română va putea cunósce protocólele şi testele de tractate cari forméză starea legală a cestiunii Dunării, şi a aprecia patriotismul şi inteliginţa ce palatul Blaramberg a pus spre a ne aduce la... *Comisiunea mistă* şi la protectoratul Austro-Ungară asupra marelui nostru fluviă.

Şi acum. după tôte cele espuse de mine despre neînţelegerile ce aă urmată între guvernul domnului Ion Brătianu şi între mine, în privinţa modului

(1) Acestei necunoscinţe a *stării legale* a cestiunii Dunării, din partea publicului română, se datoresce că în şedinţa Senatului din 24 Maiă anul trecută, şi în alte adunări ulterioare, fostul ministru de esterne a putută avea cutezanţa de a vorbi *veră* şi *uscate*, în cestiunea Dunării, fără ca dşele sële să provóce indignaţiune generală. Elă a profitat de acéstă necunoscinţă, spre a se încerca de a scusa adhesiunea sea la crearea comisiunii miste, revelând că în privinţa acésta a dată guvernului austriacă chiar ună *pro-memoriă în scrisă*.

de apărare a Dunării noastre și despre poftele nesățioase ale unui din puternicii noștri vecini, cetitorii mei voru fi în dreptu de a mă întreba : care socotesc eu că va fi viitoarea soluțiune a cestiunii Dunării, după multele greșeli ce s'aũ comisũ doi ani de-a-lungul, în anii 1880 și 1881.

Patriotismul îmi impune datoria de a'mi face iluziunii și de a spera încă, iluziunii pe cari negreșitu că toți românii 'și le facũ, și chiar dd. miniștrii !

Recea judecată însă me conduce la unũ altũ rezultatũ. *Comisiunea mistũ, sub președinta permanentã a Austriei, astã-dĩ acceptatã de tũte puterile, și de însuși România, este unũ faptũ de o importanță capitalã, ea este însuși resolvarea cestiunii în favõrea Austriei !*

Tũte cele-l-alte puncturi nu suntũ de cât accesorii, cari intru nimicũ nu schimbã fondul cestiunii perdute.

Fie ca sã se recunõscã tuturilor membrilorũ acestei comisiunii miste dreptul de a apela la comisiunea europeanã, sãu la unũ Comitetu alesũ din sãnul ei, dupã propunerea domnului V. Boerescu ;

Fie ca sã se mãrginescã acestũ dreptũ de apelũ numai pentru cestiunile de principũ sãu sã se întindã și pentru afacerile de administrațiune ;

Fie ca dupã propunerea domnului Barrère delegatul francesũ în Comisiunea europeanã, votul preponderantũ alũ Austriei, sã fie înlocuitũ prin votul unui comisarũ delegatũ din sãnul comisiunei miste ;

Fie ca dupã acẽstași propunere acestũ comisarũ

delegatǔ sǎ fie numitǔ dupǎ ordinul alfabeticǔ alǔ puterilorǔ represintate în comisiunea dunăreanǎ prin delegații, seǔ sǎ fie trasǔ la sorți ;

Fie ca acestǔ delegatǔ, destinatǔ a funcționa în comisiunea mistǎ ca alǔ cincelea membru, avǎnd ast-fel a înlătura paritatea de voturi și votul preponderantǔ alǔ președinței; fie, ȑicǔ, ca acestǔ delegatǔ sǎ aibǎ a se schimba din anǔ în anǔ, seǔ din șese în șese luni, precum acǎstǎ cestiune se agitezǎ între puteri,

Faptul pozitivǔ este, cǎ Austro-Ungaria a dobînditǔ în apele Dunării bulgaro-române pozițiunea de statǔ riveranǔ, pozițiune excepționalǎ și privilegiatǎ, pe care de mai multǔ de douǎ-deci-și-cinci ani o urmǎria, fără succesǔ !

Faptul pozitivǔ, și pentru România sdrobitorǔ, este cǎ de acum cestiunea Dunării, ori-cum se va otari, va fi pentru guvernǔ, pentru camere, pentru națiunea română întregǎ *obiectivul* tuturilor îngrijirilorǔ nǎstre, tuturilor neînțelegerilorǔ și complicațiunilorǔ nǎstre cu Austro-Ungaria. Dacă numai convențiunea comercialǎ ce avemǔ închăiatǎ cu cabinetul de Viena, ne cauzezǎ atâtea supǎrări și atâtea pagube, și ne absorbǎ tǎtǎ activitatea ministerului nostru de externe, și a atǎtorǔ alte autoritǎți, ce va fi cǎnd în tǎte cestiunile, în tǎte interesele privitoare la Dunăre, în fine în tǎtǎ vieța nǎstrǎ dunăreanǎ, noi pururea și neapǎratǔ ne vomǔ vedea, ne vomǔ întâlني față în față cu Austro-

Ungaria, priimită de noi ca stat riveran și cu dreptul de a se amesteca în apele noastre, chiar și cu dreptul de apel!

Încă câte-va cuvinte, și voi sfârși. Lucrarea mea are să-mi stîrnescă asupra capului multe furtuni și fulgere, atât în lăuntru cât și afară. În lăuntru mi se va arunca imputarea aruncată și d-lui Callimaki Catargi, pôte mi se va aplica și legea penală ce și este la ordinea zilei, că am lipsit datoriei profesionali, că am *descoperit secrete de stat*. Nici d-l Catargi, nici eu, n'am destăinuit nici un secret de stat, afară numai dacă *necapacitatea și lipsa de prevedere* a acelor ce au fost chîlmați de a apăra acest mare interes al României, *trebuiesc a fi trecute între secrete de stat*.

În de-afară, adecă în Austro-Ungaria, voi fi acuzat că servesc politica stelei Nordului, cum mi s'a ȑis de la banca ministerială. În adevăr gazele jidovesci din Viena au obiceiul de a califica de Rus pre orî ce Român nu voesce a fi Austriac sêu Ungur. Aceste gazete nu pot pricepe că în *România pot fi și Români*.

Hei bine, eu suntu român, fac parte din numărul acelor ômenî, cari în tinereȑile lor au lucrat la sdrobirea protectoratului politic al Rusiei, și cari la bătrîneȑe nu pot a se otărî de a priimi protectoratul *economic* al Austriei, după mine tot atât de periculos, ca și cel d'întêiu, și pôte și mai mult

Combătând din totă ânima și din toate puterile ce mi-au mai rămas încă încercările guvernului austro-magyar de a ne domina economic, de a intra în viața noastră politică, comercială, socială; de a se insinua în toți porii organismului nostru, cred că mi fac datoria de bun român, cred că mi împlinesc o datorie către acele generații energice și generoase cari cu lungi trude și sacrificii, au făcut România de astăzi. Cred că tot prin acesta mi împlinesc o datorie de conservare către urmașii noștri, apărându-le și conservându-le o țară liberă și de-sine-stătătoare.

Când miniștrii, când oamenii de stat ai Austro-Ungariei pun totă stăruința, întrebuințază toate resursele inteligenței și activității lor, pentru a măritare patriei lor, pentru a-și întinde influința peste aceste țări, ei prin aceasta își împlinesc datoria lor de bun, brav și demn de totă lauda cetățenilor austriaci sau magyari!

Dee-ni-se voia să ne facem și noi datoria de cetățeni români!

Nu se caute dăru în îngrijirile noastre, în sforțele noastre de apărare, altă mobilă de cât acel simțiment care bate în ânima fie-cărui om, care astăzi arde viu în peptul pînă și al selbaticilor : *iubirea pămîntului stremogător*, apărarea drepturilor, intereselor și independenței sale.

Cei vechi ne spun că un copil mut, vedîndu-și muma amenințată de a fi străpunsă pe ne-

sciute de ună făcătoră de rele, ce deja rădicase sabia, găsi în iubirea sea către ceea ce 'l dase viața, puterea de a rumpe băerile cu cari natura îl legase limba, și ast-fel strigă : *feresce-te mamă dragă*.

Așa facem și noi; când ne vedem amenințată pre muma noastră comună, în ceea ce 'l face însuși viața, când vedem că ni se pregătesce luarea Dunării, strigăm și noi patriei noastre, și din toate forțele glasului nostru : *Feresce-te mamă dragă*.

Fine.

ERRATA

<i>pag.</i>	<i>rîndul.</i>	<i>în locu de :</i>	<i>citesce :</i>
3	21	Serbie	Serbiei
4	17	constată	contestă
5	21	VI	IV
6	28	proponderantă	preponderantă.
9	18	inspectatorului generală	inspectatorului generală
11	2	sprijini	sprijini
19	17	instituțiunile	instituțiunii
21	7	Gongresul	Congresul
34	17	percurgă prin diferite	percurgă diferite
34	26	însoțiți	însoțite
40	13	umanimă	unanimă
41	8	tru percursul	pentru percursul
48	28	sistemul	interesul
75	10	liberală	liberală
75	11	1880	1881
82	6	priimise	priimiseră
129	28	din a garanta	de a garanta
130	30	din ^{12 Martiu} ^{28 Februarie} 1881	din ^{24 Februarie} ^{8 Martiu} 1881
139	26	alte adunări	alte adunări